

GABRIELIS FAËRNI CREMONENSIS

FABULÆ CENTUM

EX ANTIQUIS AUCTORIBUS DELECTÆ,

Carminibuſque explicatæ.

Quæ in priore Editione præterea acceſſerint, indicat

EPISTOLA AD LECTOREM:

Quæ in hac poſteriore adjuncta ſunt, hoc ſigno † notantur.

PATAVII. CIƆIƆCCXXX.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS

Superiorum Permiſſu.

Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Præſuli

FORTUNATO MAUROCENO

EPISCOPO TARVISINO,

& Pontificii Solii Epiſcopo Aſſiſtenti

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

ON deerunt fortaſſe, PRÆSUL ſapientiſſime, quibus res inſolens planeque a decoro aliena videatur, me TIBI potiſſimum, viro & inſtituto vitæ, & dignitatis ratione graviſſimo, haſce GABRIELIS FAERNI Fabulas quæ iterum proferuntur, nugas videlicet ac primæ ætatis oblectamenta (ſic enim ipſi appellare amant) inſcribendi conſilium cepiſſe. Quid enim, dicent, Epiſcopo cum Apologis? aut quid tandem emolumenti fecerint rei Chriſtianæ otioſo-

rum hominum cogitata, acuta quantumvis atque elegantia? Huic ego generi obtrectatorum ad reprehendendum accusandumque paratissimo satis responsum esse arbitrabor, si unam tantummodo aut alteram pagellam vertere voluerint: invenient enim, Silvium Antonianum, incredibili doctrina & pietate hominem, atavorum temporibus, hunc eumdem Fabularum libellum quum primum ederetur, CAROLO BORROMÆO, S. R. E. CARDINALI, dicavisse: ei scilicet quem propter excellentes divinasque virtutes, inter Cælites locatum veneramur. Quod si clarissimo exemplo uti non liceret, non continuo mihi defensionem omnem ereptam existimarem. suppeditaret quippe longe gravior Sacrorum Librorum auctoritas, in quibus alicubi * arbores inter se colloquentes, & de rege creando deliberantes introducuntur: quod certissimum argumentum est antiquitatis, & nobilitatis Fabularum. At sint hujusmodi narrationes puerorum præcipue caussa effictæ: num propterea principum virorum auribus indignæ censeri debent? Inter illa quæ antiquis legumlatoribus, rerumque publicarum conditoribus cordi fuisse legimus, primum fere locum obtinuit instituendæ juventutis cura; videbant etenim, in ætate illa rudi atque infirma bonorum malorumque temporum semina contineri; & iccirco nihil tenue, nihil pusillum ducebant cujus adminiculo parentes melioribus liberis uti pos-

* *Judicum c. 9 v. 8.*

possent. Quantum vero nudam illam & incomtam veritatis faciem pueri aspernentur, omnibus, opinor, paullo humanioribus perspectum est. Necesse igitur fuit ad eorum animos pravis cupiditatibus liberandos, virtutisque amore sensim imbuendos, praeceptis e media philosophia petitis jucunditatis aliquid inspergere; ne scilicet honestarum rerum taedio ac labori turpium voluptatem anteponerent. Hinc porro intelligi potest, multa ex poetarum figmentis, eaque non contemnenda, in hominum vitam commoda promanare: illud modo caveatur, ne sine ullo discrimine quaecumque ab iis per ludum & jocum, aut etiam altiori quadam obscuraque ratione scripta sunt, adolescentibus ediscenda proponantur. Nam ut olim Ægyptus magnam utilium, magnam item noxiarum herbarum vim producere, vulgari proverbio ferebatur; sic in poematis futiles; molles, impiaeque sententiae, prope salubres honestasque collocatae, passim occurrunt, quae mentes imperitorum a recti studio facillime abducere, integrisque moribus pestem atque exitium praesentissimum afferre possint. Quapropter singularem innocentiae laudem tulisse videtur GABRIEL FAERNUS, qui Fabularum suarum materiam deligens ex optimis antiquitatis auctoribus, tamquam Catoni alicui, aut Curio industriam suam probaturus, eam semper in scribendo constantiam tenuit, ne quid minus virile, minusve castum versiculis suis immisceret, & iis plerum-

que

que argumentis uteretur quæ ad appetitus legentium contrahendos, virtutemque commendandam valde profutura exiſtimaſſet. Hæ igitur me cauſſæ cohortatæ ſunt, Præsul ornatiſſime, ut hoc Tibi munuſculum fidenter offerrem: ſed inprimis admirabilis humanitas tua dubitantem confirmavit; cujus ope & plurimum gratiæ apud omnes qui Te noverunt collegiſti, & ut præ ceteris literarum ſtudioſi Te certatim diligerent, effeciſti. Quum etenim ea in Familia natus ſis quæ in vetuſtiſſimis florentiſſimiſque totius Venetæ Civitatis numeratur, eumque Patruum habueris qui rerum bellicarum ſplendore adeo claruit, ut cum invictiſſimis omnium ſæculorum Imperatoribus conferri debeat; ejuſque nomen, licet exſtincti, barbaris nationibus timorem adhuc fugamque injicere poſſe videatur: in hac nihilominus tanta benignitate fortunæ, ſuperbiam, faſtidium, arrogantiam Tibi magnopere fugienda eſſe duxiſti, idque ab adoleſcentia vitæ genus amplexus es in quo nihil præclarius habetur, quam dignitates atque opes excelſo animo deſpicere, unam colere pietatem, inanibuſque vulgi opinionibus ſummo ſtudio adverſari. Atque ibi ætatem jucundiſſime exegiſſes, niſi Clementis XI. Pont. Max. providentia Te ad Tarvisinam Ecclesiam adminiſtrandam e ſolitudine illa evocaſſet. Hoc autem quanto conſilio ab Optimo Pontifice factum ſit, ii demum intelligunt quibus ingenii, prudentiæ, doctri-

neque

næque tuæ magnitudo antea perſpecta eſt. ut enim de rerum divinarum ſcientia, quam TIBI longis vigiliis aſſiduoque labore comparaſti, nihil in præſentia loquar, nullum fere diſciplinarum genus eſt quod non attigeris; nullum cujus doctores non in familiarium amicorumque loco ſemper habueris. Memini ego, &, dum ſpiritu perfruar, non ſine grato quodam animi ſenſu, meminero, TE, quum primum inſtitutum hoc noſtrum vulgandi illuſtrandique bonos auctores, & cognoviſſes, & probaſſes, domum noſtram cupidiſſime adventaſſe, nobiſque gratulatum eſſe hanc juvandi elegantiores literas voluntatem, itemque pluribus verbis hortatum eſſe, ut ſuſceptum opus, contemtis malevolorum hominum reprehenſionibus, majore in dies alacritate urgeremus. quod etiam præſtitit GERMANUS FRATER TUUS, Vir Ampliſſimus, TUIQUE vere ſimillimus, qui nuper PATAVINI GYMNASII procurationem accepit; quum ei ANDREÆ NAUGERII Monumenta, noſtris curis collecta atque exornata, præbuiſſem. Nobis igitur eo ſtudio quo cœpiſti, ANTISTES humaniſſime, favere, obſecro, perge: &, ubi per otium licuerit, FAERNUM in manus ſume, ejuſque lectione animum ſeriis cogitationibus fatigatum remittere atque oblectare velis. id ſi feceris, magnum pulcherrimumque laborum meorum tuliſſe fructum mihi videbor. Vale.

Idibus Januariis. M.DCC.XVIII.

LE-

LECTORI
BENEVOLO.

ATINÆ Poeseos incorruptus ille candor, germanaque suavitas quam elegantissimi doctissimique homines ante duo fere sæcula pertinaci labore, optimorumque poetarum imitatione assecuti fuerant; neque ita longo intervallo temporis consenuit, & jamdiu celebrari, atque in pretio haberi desiit, amice Lector. Ut enim Sannazarios, Fracastorios, Bembos, Naugerios, Castilionios, Flaminios, Amalthæos, Vidas, Lampridios, Casas, ceterosque eorum similes fatum suum peremit; pauci admodum ad nostram usque ætatem exstiterunt qui aut ipsi aliquid egregium, & posterorum cognitione dignum hoc in genere præstare possent, aut ullum omnino antiquæ simplicitatis gustum habere viderentur. Rursus igitur ad barbariem, seu quid barbarie fœdius atque inquinatius est, res poetica paullatim rediit: quum interea homines leviter literis imbuti, suoque judicio beati, illud in condendo carmine unice spectarent, ne quid syllabarum rationi legique metricæ adversaretur: nihil præterea de verborum delectu, nihil de figurarum splendore, de sententiarum gravitate, de moribus animique affectibus exprimendis, de totius denique fabulæ structura & compositione solliciti. Quæ nihilominus judiciorum perversitas utcumque ferri potuisset, nisi ad illam gravius longe malum accessisset. quum enim primum ea colluvio in scholas invasit, simul ornatissima, magnisque curis & vigiliis elaborata poemata de manibus adolescentium excuti cœperunt; ut jam plerique ex istorum numero qui aures

suas

ſuas ineptiis dedidere, illuſtrium ſcriptorum nomina ne fando quidem audiverint; quum ceteroquin Suffenos, & venena omnia (*ut Catulli verbis utar*) *tamquam ungues, & digitos ſuos diligentiſſime teneant. Quo magis noſtra hac tempeſtate danda opera eſt, ut, quando in pulcherrimam ſpem veteris eloquentiæ reſtituendæ nos adduxit excellentium quorumdam virorum induſtria, qui acerrimum contra falſas iſtiuſmodi opiniones bellum gerere numquam intermittunt; cultiſſimi quoque poetæ ex abdito bibliothecarum, ubi hactenus delituere, in lucem & conſpectum hominum, quaſi poſtliminio, revocentur, in eumque locum exiſtimationis & gloriæ, unde per ſummam injuriam dejecti deturbatique fuerant, tandem aliquando reſtituantur.* GABRIELIS *itaque* FAERNI *Fabulas, ex antiquis auctoribus delectas, carminibuſque comprehenſas iterum proferre conſtituimus, digniſſimas ſane non ſolum quæ a pueris in ſcholis ediſcantur, ſed & in quibus legendis univerſi qui literas amant, otium ſuum collocare non dedignentur. quum enim formandis juventutis moribus multa utilia ſalubriaque præcepta contineant, tum eo lepore conditæ, eaque Latini ſermonis proprietate inſignes exſiſtunt, ut ex iis Terentianæ atque Horatianæ veneres quodammodo redolere videantur. Fabulis porro & alia ejuſdem ſcriptoris Carmina adjungere viſum eſt, in quibus omnibus elegantia par & doctrina conſpicitur, inprimis vero ſtudium probatiſſimorum melioris ævi poetarum mirum in modum elucet; ſine quo Latinas Muſas qui tractant, ii demum gnaviter inſanire dicendi ſunt. Et quoniam eadem fati acerbitas* FAERNUM *præripuit, quæ* ANDREAM NAUGERIUM, *antequam ſcilicet fructum aliquem laborum ſuorum cape-*

re posset, iccirco Libellum quem de Versibus Comicis inchoaverat, omittere noluimus; existimantes gratum futurum eruditis id qualecumque ingentis operis rudimentum: non secus ac qui signis & picturis delectantur, nobilium artificum simulacra non modo perfecta atque expolita, verum etiam mutila, vel primis tantummodo lineis informata conquirere consueverunt. Ex hoc autem fragmento plurima σφάλματα*, quæ in editionem Florentinam anni M.D.LXV. irrepserant, sententiamque fœde turbabant, accurate sustulimus. Addidimus etiam* FAERNI *Præfationem (ut vocant) in Philippicas M. T. Ciceronis ex vetustissimo Codice Vaticano ipsius industria emendatas, nec non Vincentii Luchini, Petri Victorii, & Silvii Antoniani Epistolas ad* FAERNUM *pertinentes, eo consilio scilicet, ut ingenium, & probitas viri, magnique pro bonarum literarum dignitate ab illo exantlati labores adolescentibus innotescerent. Aliam denique* FAERNI *Epistolam vernacula lingua conscriptam, & a paucis omnino visam, qua Caroli Sigonii emendationes nonnullæ in T. Livium reprehenduntur, & vulgata lectio defenditur, ut oculis tuis exhiberemus, Lector candide, nobis auctor fuit* DOMINICUS LAZARINUS *de Murro Maceratensis, vir nobilissimus, qui Græcas Latinasque literas in Patavino Gymnasio summa cum laude profitetur, & hoc potissimum anno T. Livii Historiarum libros docte & copiose explanat, iisdemque a Criticorum temeritate sæpius male habitis saluti atque adjumento est. Hujus igitur cohortationem humanissimam, quam ante* FAERNI *Epistolam collocavimus (quod bono tuo fiat) perlegere ne graveris, nosque ad cetera quæ sunt in manibus, perficienda favore tuo alacriores redde.*

SIL-

SILVII ANTONIANI
PRÆFATIO
IN FABULAS
GABRIELIS FAERNI
AD
CAROLUM BORROMÆUM
S. R. E. CARDINALEM.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI AMPLISSIMO

Silvius Antonianus.

UANTA in puerorum institutione, & disciplina quum privatim a parentibus, tum a magistratibus publice, cura & diligentia adhibenda sit, CAROLE Cardinalis amplissime, veterum philosophorum libri nobis indicio esse possunt. in quibus quamplurima quæ ad puerilem educationem pertinent, graviter & copiose explicata sunt. neque, ut arbitror, injuria. magna est enim principii vis; multumque adeo omni in re interest, quodnam potissimum exordium sumserit. Nam quemadmodum ex minutissimo semine tantas arbores gigni, & procreari cernimus: item in homine accidit, ut quæ ab ineunte ætate quasi quædam semina virtutum aut vitiorum animo exceperit, ea tamquam fibris primum, & radicibus quibusdam inhæreant, deinde sensim adulta ad extremum latissime diffundantur. Quocirca summa vigilantia opus est; dandaque opera ut tenera illa ætas, quæ mollissimæ ceræ persimilis, ad artificis arbitrium facile fingi, & commutari potest, liberalibus studiis, bonisque moribus imbuatur. Quod si nutrices in puerorum infantium corpore formando, & componendo multum laborare animadvertimus, ne quod membrum distortum sit, neve immoderatius productum, aut contractum: quanto id accuratius in animo, dum adhuc mollis, ut ita dicam, & flexibilis est, servari debet? quum præsertim illius admirabilis pulchritudo non ad ornatum solum, sed multo magis ad singularem utilitatem nobis a natura donata sit? nam & nos ipsos beatos reddit, &, quod mirum est, suo decore alios quoque formosos efficit, ac sæpissime a parentibus in filios derivatur, plerumque etiam longa nepotum serie propagari solet. hinc illud apud gravissimum poetam, & optimum auctorem:

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Ceterum siquis cum eo puero qui ad virtutem informari debeat, gravissimis præceptis ex intima philosophia uti velit: næ is frustra laborem suscipiet, multoque aliter evenire atque ipse existimat, usu doctus intelliget. pueri enim propter ætatis imbecillitatem ab hujusmodi studiis abhorrent, nisi delectatione aliqua, & jucunditate alliciantur. quocirca medicorum morem imitari oportet, qui poculi os melle inficiunt, ut infantes dulcedine capti, amaram potionem cupide absorbeant. Hac de caussa duo illi summi viri, & philosophorum facile principes, Plato, & Aristoteles, alter in secundo Dialogo de Rep. alter vero in septimo Politico, pueros fictis illis festivisque narrationibus quas fabulas appellamus, instrui debere, memoriæ tradiderunt. Neque tamen inconsulte ac temere omnes anicularum fabellæ pueris narrandæ sunt: sed magnus delectus adhibendus, nimirum ut ea tantum audiant quæ illorum animos ad laborem excitent, &, gloriæ facibus admotis, ad virtutis studium incendant. Nam sicut illæ umbratiles pugnæ quibus tirones exercentur, veri certaminis simulacra, & imagines sunt: ita puerorum lusiones res graves, & serias imitari debent. quod sane apologi optime præstant. lupos enim, & vulpeculas, nec non arbores, aut etiam res inanimatas, inter se colloquentes, & tamquam in aliqua rep. variis muneribus fungentes, senatum convocantes, magistratus gerentes, de bello, & pace deliberantes inducere, quid aliud est, quam hominum mores mirifice effingere? & expressam quotidianæ vitæ imaginem, tamquam in aliqua tabula depictam, nobis ante oculos proponere? Quæ quum ita se habeant, Cardinalis præstantissime; profecto optime de hominum vita GABRIEL FAERNUS, vir doctus, & innocens, meritus est. is enim ex Æsopo, egregio, & antiquissimo auctore, plurimas Fabulas, nonnullas etiam ex diversis Græcis, & Latinis scriptoribus excerptas, carminibus elegantissimis explicavit, non ut interpres verba, sed ut poeta sententias, vim, acumen, lepórem illum exprimens. hac ratione factum, ut, quod antea ipsum per se jucundum & suave erat, nunc versibus exornatum longe suavissimum fit. etenim mira quædam est in carminibus voluptas, & delectatio; mirificeque omnes homines eorum suavitate capiuntur: quandoquidem ipsa natura ad numerum, & harmoniam proclives, ac propensi videmur. Huc accedit, quod puerorum utilitati multo magis consultum est. neque enim hæc audire, aut perlegere satis est, nisi in memoria penitus insideant, atque in illo rerum omnium thesauro ita recondita sint, ut, quum opus fuerit, facile depromi possint. facilius autem carmina, quam solutam orationem, memoria retineri quis ignorat? nam versus numeros, & modos habent, quibus tamquam certis limitibus definiuntur. Nec vero, mihi quidem ut videtur, solis pueris hic FAERNI labor utilis: quippe & poetis, & oratoribus, ceterisque omnibus qui in rep. versari volunt, harum rerum cognitio plurimum prodest. nam, ut poesim omittam, quæ tota apologis, & fabellis condita est; quotusquisque est qui ignoret, illas oratori ad persuadendum magno esse adjumento? nam sæpe dicendum est apud homines rudes, & imperitos, qui quidem ingenii acie non ita acri, & acuta, sed paullo hebetiore sunt. itaque si rationibus diligenter

con-

conquisitis, aliqua de re accurate argumentari & disserere velimus; auditorum animos neque docere satis, neque delectare, & permovere umquam licebit. utendum igitur exemplis, & apologis, quibus maxime homines duci & delectari solent. quamquam præstant exemplis apologi, eo quod res gestas præteritorum temporum nostris similes invenire, non semper in promtu est; fingere autem, ingenioso præsertim, & acuto, facillimum. Adde, quod celerius, & nullo fere labore, quæ ab oratore dicuntur, audientes percipiunt. nam fabulæ quum a similibus, & paribus, tum etiam a notissimis, & singulis ducuntur. at quæ in argumentationibus ad concludendum assumimus, universa sunt, & minus cognita. Sed quum sit mortalium vita curis & molestiis referta; liceatque aliquando nos occupationibus relaxare, & quasi mitigare illam animi tristitiam risu & jocis: quiuam obsecro ludus libero homine dignior inveniri potest? quæ suavior requies? quæ utilior oblectatio? nam eodem tempore mentem, defatigatam curis, salibus & urbanis facetiis reficimus, ac recreamus; multaque interim edifcimus, quæ in hac civili vita, hominumque communione, multis in rebus magno nobis usui esse possunt. Quamobrem omnes boni, ut opinor, viri doctissimi studium, & laborem valde probabunt, magnasque in primis gratias PIO IV. PONT. MAX. avunculo tuo, & agent, & habebunt, cujus liberalitate ad hæc studia FAERNUS vehementer incitatus est. ipse enim quum adhuc Cardinalis esset (qui illius perpetuus est erga probos & literatos viros amor) humanitate & benevolentia hominem complexus, in fidem & clientelam suam recepit, sic, ut ei FAERNUS ob doctrinam, & spectatos mores intimus & carissimus semper fuerit. itaque quum, illo patrono, suavi & literato otio frueretur; nequaquam otiosum tempus traduxit, sed ad emendandos clarissimos Latinæ linguæ auctores, nimia vetustate, & librariorum negligentia multis maculis inquinatos, se totum convertit. atque in hoc scribendi genere ingenium suum magna cum laude exercuit: multaque præclara inchoavit, quædam etiam absolvit, & perpolivit. quæ dum in lucem edere cogitat, illum nobis, non mediocri bonorum, ac studiosorum hominum dolore, mors insperata præripuit. verum PIUS sanctissimus, mortui memoriæ, & hominum utilitati paterna caritate consulens, ea typis imprimi, & passim pervulgari imperavit. Interea hoc opus, quod jam absolutum erat, in tuo nomine, BORROMAEE clarissime, jure optimo apparebit. nam & FAERNUM, dum viveret, præcipue diligebas: & omni liberali doctrina, literisque politioribus mirifice delectaris. quamvis enim maximis, & gravissimis Christianæ reip. occupationibus ita distinearis, ut nullum tempus fere tibi a labore vacet; tamen ingenium tuum, natura præstans atque excellens, industria alere, optimarumque artium studiis excolere numquam intermittis.

S E-

SELECTA
DOCTORUM VIRORUM
DE
GABRIELE FAERNO
TESTIMONIA.

Petrus Victorius Variarum Lectionum libro X. capite I.

ITA certe putat GABRIEL FAERNUS: & bonus ipse poeta, & acer existimator scriptorum poetarum. quique præterea in munere hoc corrigendorum veterum auctorum magna cum laude versatus est: novitque præclare vulnera antiquorum scriptorum, ac quibus in rebus labi plerumque, atque peccare librarii consuessent.

Idem libro XVI. capite XXI. agens de loco Ciceronis in Oratione pro M. Marcello, a FAERNO *restituto.*

Hæc ego multo antea adnotaram: .... quum postea animadverti, GABRIELEM FAERNUM, magni ingenii virum, peracrisque judicii, alia ratione priorem illam plagam curasse: quum enim diligentia sua, studioque, quod in optimis scriptoribus purgandis ponit, multas maculas ex hac Oratione deleverit, ita priorem illum locum excudendum curavit: *Quæ quidem tanta est, ut trophæis monimentisque tuis allatura sit finem ætas. &c.*

Leonardus Malaspina Epistola ad Lectorem, in Emendationes ac Suspiciones suas in Epistolas Ciceronis ad Atticum, Brutum, & Q. Fratrem.

Vidi ego nonnullos, qui quæ alii pro derelicto habuerint, ipsi, ut postea ex vetusto aliquo exemplari cognitum est, sanaverint & illustraverint. Quo in genere sollertissimum cognovi GABRIELEM FAERNUM, amicum meum; cujus ego, paullo ante exstincti, aut potius ad meliorem vitam (ea innocentia fuit) traducti, desiderium ferre vix possum. Hoc scripti ab eo libri in Terentium, Plautum, Livium, ipsum denique Ciceronem, testarentur, si foras dati fuissent. Sed eos audio, apud studiosissimum bonarum artium adolescentem simulque & clarissimum Cardinalem, Carolum Borromæum eo consilio servari, ut commodius edantur.

† *Onuphrius Panvinius in Præfatione in Rutilii Itineraria a se recensita.*

Eum autem & multis librariorum vitio obortis erroribus, sublatis, emendatum, & aliquot versibus qui in vulgato deerant, locupletatum, GABRIELIS FAERNI, viri optimi, doctissimi, poetarumque omnium nostro sæculo celeberrimi, opera, denuo in lucem dare decrevi &c.

Sil-

TESTIMONIA.

Silvio Antoniani nel III. libro della Educazione Cristiana de' Figliuoli, al capo XLI. parlando degli Apologhi.

Mi occorre ricordare, che Gabriello Faerno di buona memoria, ne fece un libretto in versi Latini, molto ben dettati, e sono per lo più di quella maniera di versi poco dissimili alla prosa; il qual libro io feci già stampare la prima volta, e mi pare che il nostro maestro se ne potrà tal volta valere con li suoi fanciulli, che con diletto vi apprenderanno utili ammaestramenti, e buona Latinità.

Fulvius Ursinus in Virgilio collatione scriptorum Graecorum illustrato, ad versum 53. Ecloga I. ad illa verba: frigus opacum.

Omnibus, opinor, notum Pythii Apollinis oraculo carmen editum:

Εἴκοσι ταῖς πρὸ κυνὸς, ἐς εἴκοσι ταῖς μετέπειτα,
Οἴκῳ ἐνὶ σκιερῷ, Διονύσῳ χρᾶσθαι ἰατρῷ.

Quod sane ita eleganter & argute vertit Gabriel Faernus:

Viginti ante Canem, totidem post ordine luces,
Umbrosa intra septa domus medico utere Baccho.

† *Jo. Matthaeus Toscanus Pepli Italiae libro III.*

Faernus Cremonensis adeo religiose Latinas literas coluit, ut ejus scriptis nihil purius, aut mundius desiderari possit. Multa in optimos quosque auctores commentatus est, multa suo marte elucubravit: leguntur ejus in Terentium, Virgilium, Catullum Observationes; Centum Fabulae vario carmine scitissime expressae, & pauca quaedam poemata.

Marcus Antonius Muretus Oratione XVIII. Vol. II. quae est de via ac ratione tradendarum disciplinarum.

Octavo (*anno puer*) incipiat jam aliquid audire, aliquid legere, idque ejusmodi ut ad formandos mores nonnihil conferat, & voluptatem potius afferat, quam magnam ullam animi contentionem requirat. In hoc genere apud Graecos excellunt Æsopi Fabulae, & Phocylidis carmina: Latini talium scriptorum inopia laborant, nisi quis easdem illas Fabulas ab optimo, & eruditissimo viro Gabriele Faerno Latinis versibus elegantissime expressas illi aetati proponendas putet.

Caspar Barthius Adversariorum libro XXXV. capite XXI.

Faernus omnium qui umquam Fabulas scripserunt, longo intervallo exactissimus, & subactissimus.

† *Jo. Albertus Fabricius Bibliotheca Latina lib. II. cap. III. ubi agit de Phaedro.*

Etiam Gabrieli Faerno hoc datum vitio est, quasi in suis Fabulis, elegantissimis sane illis, Phaedrum imitatus, vel aemulatus, scripta ejus, ut ait lib. 28. Thuanus, *quae legerat, & penes se habebat, suppressisset.* Sed

Per-

TESTIMONIA.

Perraultus, qui FAERNI Fabulas carmine Gallico reddidit, inficiatur, Phædrum FAERNO umquam visum fuisse.

† *Idem in Parte priore Supplementi Bibl. Latinæ, lib. I. cap. III.*

De Terentio præclare promeritus post Muretum GABRIEL FAERNUS, de quo Latinus Latinius in Epistola an. 1555. data, Tom. 2. Epistolar. pag. 41. FAERNUS, *intermisso Livio, ad Terentium absolvendum, iterumque nova diligentia castigandum, rediit: jamque ad Phormienem pervenit. Sperat autem, se multis locis postrema hac opera lucem pulcherrimam attulisse, adjutus cum aliquot codicum ope, tum veteris cujusdam Scholiastæ, qui apud Canonicos D. Petri in bibliotheca tamdiu latuit, ut pene omnibus sæculis ignotus, nunc primum videatur in lucem prodire.*

L' Abate Girolamo Ghilini, nel Volume II. del suo Teatro degli Uomini Letterati.

Tra gli uomini letterati che sono usciti dalla città di Cremona, chiarissimo si fa vedere GABRIELLO FAERNO suo cittadino, uomo riguardevole così per l'eccellenza delle lettere Greche, e Latine, come per la somma innocenza di vita, e candidezza di costumi. Fu anco intendentissimo di poesia, nella quale si dimostrò sempre di vena dolcissima, da terso, ed elegante stile accompagnata. Vedendo egli, che alcuni celebratissimi autori della lingua Latina rimanevano, o per difetto de' stampatori, o per causa dell' antichità, di non pochi errori macchiati, si mise a correggerli, ed a ridurli in tale stato, che li ne risultò da così profittevole fatica una grandissima lode presso gl' intendenti; corresse dunque in particolare Plauto, Cesare, Livio, e Suetonio. Per li meriti della sua gran dottrina, e bontà di vita, fu carissimo a PIO IV. ed ebbe con lui strettissima famigliarità, così avanti che fosse assunto al Pontificato, come dopo; ed in questa andò egli talmente continuando, che acquistatasi interamente la sua grazia, fu ricevuto fra i suoi più intimi famigliari. Scrisse molte cose, delle quali poche godono la pubblica luce per causa della morte, che impedì il finimento, e la perfezione di esse; contuttociò il suddetto Papa, che in vita se gli era sempre dimostrato parzialissimo Mecenate, si compiacque anco dopo morte di perseverare nell' istessa protezione di lui; imperocchè a benefizio degli studiosi lettori, ed a gloria del FAERNO, fece pubblicare dalle stampe Romane, cento sue Favole morali in versi egregiamente spiegate, le quali tra le molte altre da lui scritte, ma lasciate imperfette, furono giudicate degne d'uscir in occhio del mondo, e sono così intitolate: *Fabulæ centum ex antiquis auctoribus delectæ, & carminibus explicatæ*. Le altre sue opere, oltre a quelle che si conservano manoscritte nella libreria che fu del Cardinale, ed Arcivescovo San Carlo Borromeo, furono similmente stampate, e sono: *Terentii Comœdiæ ex vetustissimis libris, & versuum ratione emendatæ: Censura Emendationum Livianarum: Fragmentum Eugraphii Interpretis in Fabulas Pub. Terentii: de Metris Comicis liber unus: in Lutheranos, sectam Germanicam: ed alcune Elegie Latine*. Finì egli la sua vita in Roma, addì 17. di Novembre dell'anno 1561. non senza gran sentimento di PIO IV. e con dolore di tutti i letterati, e di quelli che lo conoscevano.

GA-

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS
FABULÆ CENTUM

Ex antiquis Auctoribus delectæ.

GABRIELIS FAERNI

FABULÆ CENTUM.

I.

OLLÆ DUÆ, ÆNEA, ET FICTILIS.

DUas trahebat amnis ollas, æneam
Unam, alteram autem fictilem.
Sed ahena, proprio prægravata pondere,
Sibique porro præcavens,
Suadere cœpit anteeunti fictili,
Conjungi uti vellet ſibi,
Quo rapidum aquarum ſuſtinerent impetum
Junctis utrimque viribus.
Cui fictilis, Tua mihi, ait, vicinitas
Non admodum placet, ſoror:
Nam ſive te mihi unda, ſive me tibi
Prope adnatantem illiſerit,
Ut ſoſpitem te dura præſtabit cutis,
Fragilem meam ſic conteret.
Potentiorum ſemper eſt vicinitas
Vitanda tenujoribus.

II.

JUPPITER, ET MINERVA.

Legere proprias dii sibi quondam arbores,
Quam quisque vellet esse tutela in sua:
Quercum supremus Juppiter, myrtum Venus,
Pinum humidi tridentifer rector sali,
Apollo laurum, populum excelsam Hercules.
Mirata enimvero est Minerva, cur ita
Infructuosas legere voluissent, quibus
Tantum ad manum esset fructuosarum arborum.
Cui Juppiter caussam hanc roganti reddidit:
Ne existimemur fructu honorem vendere.
Tum Pallas, At vos facite quod vobis lubet:
Ego, inquit, oleam fructuum caussa lego.
Exosculatus filiam tum Juppiter,
O nata, dixit, jure sapiens omnibus
Dicere saeclis: jure tu capitis mei
Propago: nam quod facimus, id nisi utile est,
Stulta omnis atque inanis inde est gloria.

III.

LEO, ASINUS, ET VULPES.

Inita societate asinus, & leo, ac vulpes
Venatum iere. quumque praeda jam multa
Facta esset, atque hanc tres asellus in partes
Dividere jussus, ex bono esset atque aequo
Partitus, ira leo superbus exarsit:
Miserumque divisorem atrociter sane
Doli mali atque iniquitatis accusans,
Discerptum, bianti condidit vorax alvo.
Rictu cruento deinde versus ad vulpem,

Ut

Ut faceret æquas sedulo innuit partes.
Ea ferme ab una parte cuncta secrevit
Leoni: ab altera id sibi quod a tanta
Pauxillulum detractione restabat.
Tum gestiens leo, Unde, ait, soror vulpes,
Es dividundo tam erudita communi?
Asini calamitas, exitusque lugubris
Me fecit, inquit illa, jureconsultam.
Aliena sunt pericla cautio nostra.

IV.

ASINUS, ET LUPUS.

CALCATUS *asino clavus, in pede hæserat:*
Quem lupus acuta fretus acie dentium,
Medicum professus, atque pactus præmium,
Extraxit: itaque exigere mercedem instituit.
Obversus asinus, graviter os improvidi
Lupi, atque mediam calce frontem perculit.
Ibi lupus, Jure, inquit, hoc mihi accidit:
Neque enim, coquus qui sum, agere medicum debui.
Quam quisque novit artem, in hac se exerceat.

V.

LEO MENTE CAPTUS, ET CAPREA.

PERCITUM *atra bile caprea quum leonem cerneret,*
Pervagantem lata campi spatia vesanis modis,
O ferarum triste fatum, dixit, ac miserrimum!
Nam leo si compos animi, non erat ferri potis;
Nunc ubi insanire cœpit, quam erit atrox, & impotens?
Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.

VI.

ASINI DUO.

ASINI *duo una forte faciebant iter,*
Onustus alter spongiis, alter sale.
Quumque hic vadoso in profluentis transitu
Sub prægravante lapsus esset sarcina;
Contacto aqua sale, inque tabem liquidam
Soluto, ab omni liber onere & gestiens
Evasit undis. spongias alter ferens,
Hoc viso, & ipse sarcina sese ut sua
Levaret, alto sponte procubuit vado:
Sed spongiis aquam usque combibentibus
Depressus, imo mersus hæsit flumine.
Non una agendi ratio cunctis congruit.

VII.

FORMICA, ET CICADA.

HIBERNO *exponunt dum frumenta humida Soli*
Formicæ, confecta fame, & moribunda cicada
Auxilium rebus supplex orabat egenis.
Hanc formica anus, & multo usu docta rogavit,
Quid rerum æstate egisset: quumque illa, sonoro
Se membranarum pulsu, & crepitantibus alis
Diceret æstivos hominum lenisse labores;
Formica excipiens, Si tunc, inquit, cecinisti
Imprudens animi, vacuo nunc corpore salta.
Ætatis dum ver agitur, tum consule brumæ.

VIII.

TURDI.

EX *maximo quum forte turdorum globo,*
Ad præcoces vindemias qui Galliæ

To-

Togatæ Etruscis devolarant montibus,
Exigua sane pars revertissent domum,
Sed hi sagina crassi, obesi, prægraves;
Hos conspicati qui domi remanserant,
Livore tacti, se suamque pessimam
Cœpere sortem conqueri, quod cum iis simul
Ad tam beatas non profecti essent dapes.
Quibus unus ex iis qui reversi erant, ait:
O inscientes, atque rerum improvidi,
An non videtis, ex quot ante millibus,
Qui exiveramus spe saginæ, & crapulæ,
Ad quam redacti paucitatem nunc sumus?
Fœdo exitu desideratis ceteris,
Captis, necatis, sub corona venditis.
Quod si miserias, si pericla, si metus,
Si cuncta quæ nos, qui superfumus, mala
Pertulimus, æstimetis, & casus graves;
Næ hæc stulta vobis jam libido fugerit,
Externa conquisitum eundi pabula.

Paucos beavit aula, plures perdidit:
Sed & hos quoque ipsos quos beavit, perdidit.

IX.

SUS, ET CANIS.

MAGNA *invicem contentione exarserant*
Sus, & canis: magnamque voce dissona
Rixam ciebant, atque acerba jurgia.
Tandem superbis exacerbatus minis
Sus, Per Venerem, ait, si mihi perrexeris
Molestus esse, dente te transfodero.
Tum canis amaris salibus aspergens suem,

Bene,

Bene, inquit, atque apposite eam juras deam,
Quæ te odit adeo, ut, qui ex tua impurissima
Carne ederit, eum illa arceat templo suo.
Immo potes, sus inquit, hinc dignoscere,
Quam diligat me diva, quæ hunc qui læserit
Me, quique carnes dente violarit meas,
Eum ut profanum nolit ad se admittere.

Prudens vir ea quæ exprobrat adversarius,
Ipse in suam torquere novit gloriam.

X.

SENEX, ET MORS.

LIGNATUM *egressus nemorosi ad culmina montis*
Confecto sub fasce senex sese inde ferebat:
Quumque labore viæ, atque injusto pondere pressus
Abjecisset onus, solis deprensus in arvis
Mortem implorabat, mortem sæpe ore ciebat.
Ecce autem huic diræ species se pallida mortis
Obtulit, &, si quid vellet, præsto esse professa est.
Ille metu sudans, atque in contraria versus
Vota, Juva me, inquit, tergo hunc imponere fascem.

Multi absentem audent mortem contemnere, quæ mox
Terret eos, veris repræsentata periclis.

XI.

MERGUS, RUBUS, VESPERTILIO.

MERCATURÆ *olim socii, vasa ænea mergus,*
Vestimenta rubus, argentum fœnore sumtum
Bestia quæ mures inter volucresque locatur,
Contulerant; atque his onerata mercibus alno,
Vela dabant læti minuente pericula lucro:
Quum subito miseros immanis adorta procella

Vorticibus rapidis navim cum mercibus hausit.
Ipsi udi, atque inopes, vix fluctibus evaserunt.
Ex illo mergus spumosa ad litora servat,
Si qua unda allidens, sua reddat ab æquore vasa.
Obvia vestimenta rubus per rura vagantum,
Si sua forte recognoscat, scabro ungue retentat.
At vespertilio, longo quæ tempore debet
Argenti summam, spatiis fœnebribus auctam,
Luce appellari metuens, clam nocte vagatur.
Sponte revertuntur vitia intermissa; malæque
Invitos aufert nos consuetudinis æstus.

XII.

CORNIX, ET CANIS.

CORNIX *Minervæ sacrificans, epulis canem*
Convivam adhibuit. ille amice eam monens,
O bona, quid opus est tam tibi iratæ deæ
Te sacra facere? perdis, inquit, victimas.
Abjecit illa te, & peculiaribus
Omnem fidem abrogavit auguriis tuis.
Tu cetera ex hoc conjice, & dijudica.
Tum magnum ab alto corde agens suspirium
Cornix, Scio, inquit, quæ refers de odio deæ:
Ego tamen neutiquam animum despondeo:
Quin potius id ago, ut sacrificando, & munera
Crebro offerendo, mitigem iratam deam,
Offensionemque obsequela leniam.
Qui vincere adversarium ex tuto cupit,
Beneficiis & gratia certet bona.

XIII.

CORVUS, ET MATER.

DESTITUTUS *corvus æger mortis in periculo,*
Anxius matrem rogabat, ut ſalute pro ſua
Vota diis concepta ſupplex, & preces effunderet.
Nate mi, quid vota pro te, mater inquit, proderunt,
Qui tibi omnes reddidiſti ſemper infenſos deos?
Nam quis, obſecro, eſt eorum, cujus ex altaribus
Exta tu non involaris, ſacra non turbaveris?
Impotenter qui nocere ceteris aſſueverit,
Nullus illum ſublevatum in rebus adverſis volet.

XIV.

MUSCA.

I*N carnium ollam muſca quondam decidit:*
Ubi quum cibo potuque diſtenta, ac madens,
Paullatim in alto jure ſeſe cerneret
Peſſum ire, mortemque imminere jam ſibi,
Interrito, atque compoſito animo oppetens,
Ego tantum, ait, bibi, & comedi, & lavi, ut hunc
Satura exitum ferre haud moleſte debeam.
Id, quod neceſſe eſt, fer, bonique conſule.

XV.

RUSTICUS, ET EQUES.

VENALEM *tergo leporem quum ferret ad urbem*
Ruſticus, inſerto vincta inter crura bacillo,
Obvius huic eques, emturi ſub imagine ſumſit,
Libravitque manu leporem; quantique, rogavit:
Protinus & vafram referens per rura rapinam
Admiſſo diſceſſit equo. cui ruſticus, Heus tu,
Inquit, eum dono leporem tibi: veſcere gratis,

Veſcere læto animo, & memori donantis amici.
Ridicule hæc homines, nequeunt quæ vendere, donant.

XVI.
EQUUS, ET ASINUS.

EQUUS, *atque aſellus, ſervientes uni hero,*
Uterque propria onuſtus ibat ſarcina:
Sed aſellus adeo jam gravabatur ſua,
Ut cogeretur partis alicujus ſibi
Supplex levamen ab ſodali expoſcere:
Quo denegante, præ labore concidens
Miſer ſupremum aſellus egit halitum.
Tum vero, ut aſini ſarcina, & corium inſuper
Equo ad priorem ſarcinam ſunt addita,
Miſerum ille ſe vocabat, atque perditum:
Nam qui levare contubernalem meum
Parte oneris, inquit, nolui, nunc omnia
Geſto, atque corium, tertiæ inſtar ſarcinæ.
Si tenuiorem juverit potentior,
Utrique melius fuerit, & prolixius.

XVII.
VULPES, ET ERINACEUS.

TRANARAT *alti fluminis vulpes vadum:*
Sed ripa in ipſa, & udo aquarum margine,
Voraginoſo crura defigens luto,
Muſcarum acuto obnoxia hæſit morſui.
Quam deſtitutæ vulpis ærumnam dolens,
Qui forte eo devenerat erinaceus,
Amanter atque ſedulo officium ſuum,
Si qua in re eam juvare poſſet, obtulit.
Atque adeo, quando eripere te iſtinc non queo,

Vis, inquit, istas ut abigam muscas tibi,
Quæ te exedunt? Minime, ait illa, gentium:
Nam si hæ recedant, quæ repletæ ac turgidæ
Non admodum nocere jam nobis queunt,
Aliæ illico successerint famelicæ,
Quæ relliquum omnem sanguinem exsugant mihi.
Qui res novari, & regna mutari expetunt,
Quid aliud hi, quam majus accersunt malum?

XVIII.

LEO, ET VULPES.

HORRENDA *primum quum leonis efferi*
Aspexit ora, præ metu vulpes fere
Animam reliquit: viso eo rursum obvio,
Timuit quidem illa, sed minus multo tamen:
Denique datum in conspectum eum jam tertio,
Contemsit adeo, ut non adire sit modo,
Sed alloqui quoque ausa familiariter.
Quæ terribilia sunt ab insolentia,
Ea reddit assuetudo blanda, & mollia.

XIX.

VULPES, ET UVA.

VULPES *esuriens, alta de vite racemos*
Pendentes nulla quum prensare arte valeret,
Nec pedibus tantum, aut agili se tollere saltu,
Re infecta abscedens, hæc secum, Age desine, dixit,
Immatura uva est, gustuque insuavis acerbo.
Consuevere homines, eventu si qua sinistro
Vota cadunt, iis sese alienos velle videri.

XX.

XX.

CORVUS, ET VULPES.

INSEDIT *altæ corvus olim quercui,*
Rostro rapaci casei frustum tenens:
Quem vafra blando aggressa sic vulpes dolo est:
Quam pulchram avem, quam splendide cultam intuor
Pennis decoris, atque versicoloribus!
Salve, inquit, o generosa: quod si prædita
Cantu fuisses, summi eras ales Jovis.
His ille magnæ inductus in spem gloriæ,
Cantu indecoro rauca solvit guttura.
Tum versipellis decidente caseo
Vulpes potita, Corve tu, inquit, omnia
Habes abunde; mente dumtaxat cares.
Qui coram in os te laudat, insidias struit:
Qui laude ficta ducitur, cor non habet.

XXI.

DIES FESTUS, ET PROFESTUS.

FESTUM *in diem profestus insurrexerat,*
Odiosa magno probra clamore ingerens:
Quid te, inquit, ignave, esse tandem existimas,
Qui tam otiose, delicatam, ac splendidam,
Sine opere, sine labore, vitam ducites,
Sudore parta prodigens meo bona?
Olli renidens leniter festus dies,
Et merito alis, ait, fortis auctorem tuæ:
Etenim quid esses, stulte, sine me? nam, nisi
Ego festus essem, tu profestus non fores.
Ordo optimatum, plebis haud dubie est salus.

XXII.

PAVO, ET MONEDULA.

R*egi creando quum comitia avium forent,*
Blando petebat pavo prensans ambitu,
Suas opes, ſuamque pulchritudinem
Jactans, & admirandum honorem corporis:
Et jam prope una mente centuriæ alitum
In gratiam pavonis inclinaverant:
Suffragia inhibens quum monedula, Heus tu, ait,
Formoſe, ſi, te rege, nos aquila impetat,
Quo pacto opem ferre, aut tueri nos putes?
In deligendo rege, multo impenſius
Animi bona ſpectanda ſunt, quam corporis.

XXIII.

CERVUS, ET HINULUS.

C*ervo hinulus olim filius dixit patri:*
Et major es tu canibus, & velocior,
Et ardua alacri fronte geſtas cornua:
Cur ergo, quæſo, tam times eos, pater?
Cui cervus, Hæc, quæ de me, ait, fili, refers,
Sunt vera fateor; multa nobis contulit
Natura, multis provida instruxit bonis:
Sed ego latratum canis ubi primum audio,
Tum, vi abdita quadam, in pavorem, & in fugam
Agor, inque pedibus omne præſidium eſt mibi.
Timidi & fugacis ingenii qui ſunt, eos
Nulla arma, nulla texerint ſat mœnia.

XXIV.

XXIV.

CORVUS, ET SERPENS.

SERPENTEM *aprico conspicatus in loco*
Somno gravatum corvus, escam quæritans
Allapsus, uncis occuparat unguibus:
Quumque ille vertens se, inque gyrum colligens
Hunc dente perculisset irritabili;
Moribundus & flens corvus, En cujusmodi
Reperi lucrum, inquit, quo miser me perdidi.
Infausta multis sunt sua ipsorum lucra.

XXV.

CYCNUS, ET ANSER.

DUAS *opima cors alebat alites,*
Cycnum, anseremque candidum:
Ut ille dulce ferret auribus melos,
At hic obesa viscera
Gulæ exhiberet. ergo ut hunc hero in cibum
Parare jussus est coquus,
Loco anseris cycnum inscius prehenderat,
Colore falsus alitum.
At ille funus, ut solent cycni, in suum
Suave carmen ordiens,
Ita agnitus, gravique mortis impiæ
Solutus est periculo.
Pericla sæpe, sæpe proximam necem
Repellit eloquentia.

XXVI.

PUER, ET SCORPIUS.

CAPTABAT *agiles forte locustas puer,*
Modo hanc, modo illam saltitantem persequens:

Quas

Quas inter atro ſcorpius viro tumens
Errabat. hunc locuſtam opinatus puer,
Dextram admovere cœpit. ille ſubrigens
Caudam minacem, ſeque ad ictum comparans
Manum abſtine, inquit, inſciens: aliter malo
Cogére veras quoque locuſtas mittere.
Tunc civitates ruere conſuerunt, ubi
Nequeunt probos ab improbis diſcernere.

XXVII.

ANGUILLA, ET SERPENS.

UNANIMEM *quondam ſerpentem anguilla rogavit,*
Cur anguillarum generi omnia plena periclis,
Plena dolis hominum atque inimicis fraudibus eſſent:
At tu, inquit, mihi quum ſimilis, quum pæne gemellus
Cetera ſis, nullis obnoxius inſidiis es;
Securoſque dies pacati tranſigis ævi.
Cui ſerpens, Nimirum, inquit, quia qui mea turbat
Otia, & infeſtam mihi vim temerarius affert,
Non impune refert; nec inulta injuria reſtat.

XXVIII.

CANIS, ET LUPUS.

CANEM *ante ſtabuli dormientem januam*
Lupus irruens quum devoraturus foret,
Ille ejulans, voceſque flebiles ciens,
Ne ſe comeſſet, deprecabatur lupum:
Aut certe, ait, (nam & tenuis alioqui, ut vides,
Macerque ſum) da mi, obſecro, brevem moram:
Domi enim meæ cras ſunt futuræ nuptiæ;
Ubi, ad affluentes pinguis effectus dapes,
Opimior tibi eſca ero, ac jucundior.

Per-

Persuasus his, dimisit incolumem canem
Lupus. revertens inde post aliquot dies,
Eum, cubantem parte in excelsâ domus,
Quum inferne clamans excitavisset, datæ
Fidei admonebat, atque pacti fœderis.
Ibi tum ille ridens subdole, Si me, o lupe,
Umquam ante stabulum dormientem inveneris,
Ne nuptias dehinc, inquit, exspectaveris.

Quæ quis pericla est passus, hoc lucri hinc habet,
In posterum vitare ut illa noverit.

XXIX.

CANIS, GALLUS, ET VULPES.

CANIS, *atque gallus longum iter quondam simul*
Ingressi, opaco jam appetente vespere,
Nacti arborem, ubi quiescerent, gallus quidem
Fastigia alta frondeæ ascendit domus,
Canis excavatum in caudicem se condidit.
Quum vero, ut adventante consuevit die,
Cantum edidisset gallus; accurrens eo
Vulpes, eum rogabat enixissime,
Descenderet, suique faceret copiam:
Gestire se, animal tam canorum & musicum
Amplecti, & osculari, & os agnoscere.
Tum fraude gallus cognita, Cupio tibi,
Quæcumque possum, commodare, & obsequi,
Et esse tecum: sed tu, ait, quæso, hunc prius,
Qui dormit infra, janitorem suscita;
Fores mihi ut recludat, unde ad te exeam.
Vocante vulpe janitorem, prodiit
Canis; agnitamque adortus adversariam,

Nil tale veritam, dente laniavit truci.
Qui fraude agit, jure ipſe fraude fallitur.

XXX.

MULUS.

LASCIVIENTEM *plurimo hordeo mulum*
Quondam hæc ſuperba cogitatio inceſſit.
Ego pulcher, inquit, ego celerrimus curſor,
Patrem habui equum, qui aurata frena mandebat.
Hæc ille: ſed mox, incidente currendi
Neceſſitudine, impeditus, atque hærens,
Ad prima campi ſpatia reſtitit laſſus;
Aſinique patris eſt ſtatim recordatus.
Secunda nos fortuna neſcios noſtri
Facit: ſiniſtra noſmet indicat nobis.

XXXI.

JUVENES DUO, ET COQUUS.

DUO *olim juvenes coquo aſſidebant:*
Quorum quum rapuiſſet alter offam
Carnis, obtulit alteri occulendam:
Sed coquo hanc repetente ab iis, uti qui
Soli tempore furti ibi affuiſſent,
Is qui habebat eam, involaſſe ſeſe,
Qui involarat, habere ſe negabat,
Sancte per Jovem uterque dejerantes.
Queis amaro animo coquus renidens,
Veſtro me quidem, ait, poteſtis apte
Circumſcribere jure pejerato:
Deum, cuncta ſcientem, & intuentem
Circumſcribere fraude non poteſtis.

XXXII.

XXXII.
COCHLEÆ.

IMPOSITAS *prunis cochleas intentus & hærens*
Filius agricolæ circumfuso igne coquebat.
Illæ humore graves, & succo obstante calori,
Edebant raucum tenui stridore sonorem.
Tum puer irridens, O stulta animantia, dixit;
Nunc canitis, vestræ quum flagrant ignibus ædes?
Damnantur quæcumque alieno tempore fiunt.

XXXIII.
CORNIX, ET HIRUNDO.

DE *pulchritudine atque honore corporis*
Hirundine & cornice contendentibus,
Post multa utrimque dicta, ita adversariam
Cornix retudit; Quanti, ait, tandem tua est
Facienda pulchritudo, quæ prima modo
Æstate floret, præ mea, quæ hieme quoque?
Diuturna fluxis præferenda sunt bona.

XXXIV.
MERCURIUS, ET STATUARIUS.

VISURUS *olim, quanti apud homines foret*
Mercurius, ora versus in mortalia,
Sese in tabernam contulit statuarii:
Inspecta ubi tonantis effigie Jovis,
Quanti, rogavit: utque drachma, comperit,
Clam vilitatem patris irrisit sui.
Inspecta item Junonis, aliquanto amplius
Pretium ejus esse, quam prioris, audiit.
Postremo contemplatus & statuam suam,
Existimansque se esse longe maximi,

Quod lucra præstet, quod sit interpres deûm,
Pretium indicari petiit & sui sibi.
Statuarius tum dixit: Hasce si emeris,
Et hanc tibi, hospes, additamentum dabo.
Plerumque nihili est, qui ipse se magni æstimat.

XXXV.

PATER, ET FILII.

MORIENS *pater lecto assidentes filios*
Admonuit, auri maximam se in vinea
Vim condidisse; proinde post obitum suum
Id excavato penitus eruerent solo.
Hæc ille: sed mox liberis rogantibus
Uti ederet, qua parte tandem vineæ
Aurum lateret; nil locutus amplius,
Desiderati liquit incertos loci.
Illi, peracto protinus busto patris,
Versare duris vineam ligonibus,
Et hic & illic scrobibus effossis humum
Cœpere glebas in minutas frangere;
Frustra: nil enim fuerat auri conditum.
Illo subacta sed labore vinea,
Uberrima ditavit hos vindemia.
Tum primus horum, Hic ille nimirum, refert,
Thesaurus est, quem sedulus nobis pater
Moriens reliquit, noster, o fratres, labor.
Sua cuique vitæ industria instar est opum.

XXXVI.

SIMIUS, ET DELPHUS.

MOs *navigantum est, prisco ab usque tempore,*
Ut navigationis in solatium

Secum catellos, simiosve deferant.
Quidam igitur oram forte præter Atticam
Cum morione navigabat simio.
Ecce autem atroci concitata turbine
Maris procella, Sunium circa, Atticæ
Insigne promontorium, evertit ratem.
Ibi inter alios naufragos & simio
Natante, quidam Delphus accurrens, eum
Hominem ratus, manu ex propinquo præbita
Undis levatum, an civis esset Atticus,
Rogavit. ille se esse vero, & nobili
Sane, atque claro genere dixit editum.
Quum deinde & in Piræeum una issent simul,
Notissimum navale Athenienſium,
Ibi sciscitatus Delphus est ab simio,
Nosset ne Piræum? arbitratus simius
Eum rogare de homine claro quopiam,
Et nosse dixit, & sodalem esse hunc suum.
Quam ob vanitatem Delphus ira percitus,
Tum denique illum bestiam agnoscens, truci
Salo hauriendum fluctibusque reddidit.
Qui mentiuntur impudenter, hi suis
Refellere ipsi se solent mendaciis.

XXXVII.

RANÆ DUÆ SITIENTES.

IN siccitate, & summa aquæ pænuria,
Ranæ vagabantur duæ,
Sicubi profundis invenirent vallibus
Aliquid liquoris abditi.

Tandem, reperto puteo aqua pleno, altera
Suadere descensum institit.
Prudentior sed altera, & consultior,
Si nos eo demittimus,
Et ibi quoque, inquit, unda nos defecerit;
Quonam modo inde exibimus?
Negotiorum jubeo spectari exitum
Iis qui inchoare quid volunt.

XXXVIII.

RANÆ DUÆ VICINÆ.

R ANÆ *duæ inter se propinquis sedibus*
Ætatem agebant, altera in via obtinens
Parvam lacunam, devium stagnum altera.
Sed in æstuosa Solis impotentia,
Tum quum arva radiis, orbitæ fervent rotis,
Admonuit hæc vicinam, ut illum deferens
Periculosum plane, & infestum locum,
Domicilium transferret in stagnum suum.
Illa asserens, sese unica dulcedine
Ejus teneri, ubi egerat vitam, loci,
Migrare renuit: donec illam transiens
Gravis sonante currus obtrivit rota.
Homines malos plerumque mors ante occupat,
Quam criminum vitæque pœnitentia.

XXXIX.

AUCEPS, ET CASSITA.

A LITIBUS *laqueos auceps quum tenderet, alta*
Hunc conspicata ab arbore
Quidnam ageret, simplex animi cassita rogavit.
Condo, inquit auceps, oppidum.

Dein-

Deinde per inſidias, procul inter opaca reſedit
Dumeta, & umbras arborum.
Illa, fide verbis habita, ut nova cominus urbis
Conſideraret mœnia,
Accedens illuc, laqueis fallacibus hæſit.
Redeunte tum ad prædam aucupe,
Heus, inquit, bone vir, ſi talem exſtruxeris urbem,
Paucos habebis incolas.
Principum avaritia, cæcaque libidine læſis
Vaſtantur urbes civibus.

XL.

DECEPTOR, ET APOLLO.

QUIDAM *olim, ut ipſe ſibi videbatur, catus*
Abſconditum paſſerculum manu tenens,
Ad Delphicum profectus eſt oraculum,
Hac ſciſcitatione luſurus deum:
O Apollo, paſſer quem manu teneo mea,
Dic ſedulo, oro, vivus eſt, an mortuus?
Si Apollo reſpondiſſet, illum vivere,
Compreſſa eum eliſurus ipſe erat manu,
Statimque prolaturus illi mortuum:
Sin mortuum dixiſſet, ipſe dextera
Proferre laxa vivum eum decreverat.
Sed Apollo prudens, Paſſer, inquit, hic tuus,
Ut tute vis, & vivus eſt, & mortuus.
Mortalium tanta eſt malitia, ut ſe Deum
Ipſum arbitrentur poſſe circumſcribere.

XLI.

UXOR SUMMERSA, ET VIR.

Vir merſæ uxoris rapido torrente cadaver
Adverſa quærebat aqua: quem turba monere
Inſtitit accurrens, ut quæreret amne ſecundo.
Nequaquam, ille inquit: mea enim dum viveret uxor,
Tam moroſa fuit, tam aliorum ſemper abhorrens
Moribus, ac factis, ut nunc quoque mortua labi
Debeat haud aliter, quam adverſa fluminis unda.
Moroſa, & diſcors vel mortua litigat uxor.

XLII.

FELES, ET GALLUS.

Comprensum feles gallum quum tradere ventri
Jejuno vellet, jure ut feciſſe videri
Poſſet, & hanc noxam ſpecie velaret honeſti,
Accuſabat eum, quod pervigili atque moleſto
Turbaret nocturnam hominum clamore quietem.
Defendente illo, ſeſe utilitatis eorum
Id cauſſa facere, ut moniti adventantis Eoi
Ad ſua quiſque operum ſtudia exercenda redirent:
Hunc rurſum is naturæ hoſtem, infandoque ſororum
Concubitu, & matris fœdum, inceſtumque vocabat.
Ille excuſabat ſcelus utilitate, ſuamque
Hinc multis dicebat heram ditarier ovis.
Tum feles tandem perfricta fronte: Sed etſi
Argumenta tuam defendunt plurima cauſſam,
Impaſtus tamen, inquit, ego hinc diſcedere nolo.
Vim qui inferre parat, cupidus, certuſque nocendi,
Fruſtra illum ratione premas, aut jure refellas.

XLIII.

XLIII.

ASINUS, SIMIUS, ET TALPA.

ASINUM *querentem quod careret cornibus,*
Et simium quod caudæ honore, hoc arguit
Sermone talpa: Qui potestis, hanc meam
Miseram intuentes cæcitatem, hæc conqueri?
Aliena si æstimaris infortunia,
Tunc æquiore mente perferes tua.

XLIV.

VULPES VOTA MUTANS.

INITURA *vulpes cortem opimam divitis*
Pingui refertam genere gallinaceo,
Foramen id qua transeundum erat sibi,
Cupiebat in penetrando dilatarier.
Rursum inde subreptam ore gallinam efferens
Quum jam imminentem horreret a tergo canem,
Ne se ille posset insequi, orabat deos
Uti foramen redderent quam artissimum.
Pro commodis mutare vota homines solent,
Sententiam alternante nunc spe, nunc metu.

XLV.

MUSCA, ET QUADRIGÆ.

STARENT *quadrigæ quum paratæ cursui,*
Musca advolans, temoni earum insederat.
Misso ergo signo, illisque procurrentibus,
Pulsu rotarum & quadrupedantis ungulæ
Pulverea nubes mota opacavit diem.
Tum in se ipsa musca gestiens, Dii magni, ait,
Quantam profundi vim excitavi pulveris!

D Ridi-

Ridiculus est, qui laudis alienæ decus
Sibi vindicare gloriando nititur.

XLVI.

PICA, ET AVES.

CUCULUM opacis frondium umbris abditum
Intuita limis pica, & accipitrem rata,
Aeria celeri spatia tranabat fuga.
Quam conspicatæ quæ assidebant alites,
Vanum illius terrorem & insanos metus
Cœpere salibus, atque risu prosequi.
Quibus illa, Ego riderier vobis, ait,
Malo, quam amicis ac propinquis flerier.
Fertur facilius quod pudet, quam quod piget.

XLVII.

MURES.

COACTUS olim quum senatus murium
Deliberaret, sæva quo possent modo
Cavere felis furta, & insidias graves,
Decrevit unus, collo ut adversarii
Suspenderent ex ære tintinnabulum,
Cujus sono illum adesse persentiscerent.
Probare pro se quisque consilium; & statim
Cœpere pedibus ire in hanc sententiam.
Tum ab sede surgens unus ex primoribus,
Cui cana vetulas barba velabat genas,
Manu silentium imperans, Mihi quoque
Probatur, ut cui maxime, hæc sententia:
Sed oro vos, quis, inquit, ex nobis, patres,
Feli ausit alligare tintinnabulum?
Carent periculosa consilia exitu.

XLVIII.

XLVIII.

AVARUS.

AVarus auri massam humi defoderat:
Quam quum anxius quotidie iret visere,
Vicinus observavit, & clam sustulit.
Reversus ille, offendit ut vacuum locum,
Flere acriter, barbam & capillum vellere:
Vocare se mortalium miserrimum.
Caussa doloris cui viator cognita,
Desiste, ait, te affligere; inque auri locum
Saxum repone; & id tibi esse aurum puta:
Etenim, ut video, ne tum quidem aurum habere te,
Aurum quum habebas, jure poteras dicere.

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

XLIX.

VULPES, ET LUPUS.

IN puteum ab alto lapsa vulpes margine,
Jam jam profundis haurienda aquis erat.
Misera ergò ab adventante forte illuc lupo
Supplex petivit, fune demisso extrahi.
Ille otiosi more, quærere instituit,
Quo lapsa pacto, quo fuisset tempore.
Prius eripe hinc me, dum licet, vulpes ait,
Deinde audies omne ordine ut factum siet.

In re arta amici ne esse cunctator velis.

L.

CANNA, ET OLIVA.

DE honore firmitatis, atque virium
Canna, atque oliva litigantes, invicem
Gravissimas dixere contumelias.

 Atque

Atque adeo, tu ne, inepta, te praeponere
Audes mihi, aut certare mecum? oliva ait:
Ego stipite inconcussa robustissimo,
Telluris in profunda radices ago:
Tu caule lento, tamquam olus, summo in solo
Haeres; & omni obnoxia aurae fluctuas.
Haec illa quum jactaret insolentius,
Tandem immodestis canna parcens litibus,
Silentium egit, tempus exspectans suum.
Ecce autem atroci turbine Eurus impotens
Incubuit arvis: cui quum oliva improvide
Obniteretur, fracta procubuit solo.
At canna cedens ultro, & huc illuc levi
Inflexa declinatione spiritus,
Incolumis & superstes adversariae,
Gravem ejus olim risit insolentiam.
Potentiori non reluctari expedit.

LI.

ASINI, ET JUPPITER.

PERTAESA *gens asinina duras sarcinas,*
Legationem misit ad summum Jovem,
Aliquando ut a tam exercita vita sibi
Tandem quietem, & otium concederet.
Quibus volens denunciare Juppiter,
Fieri id nequire, tum quieturos eos
Respondit, ubi tantum universi mejerent,
Uti perenne flumen inde exsisteret.
Ex illo asini, eum existimantes serio
Haec elocutum, ubi alter alterius vident
Urinam, ibi insuevere vulgo mejere.

LII.

HERUS, ET CANIS.

CANEM *habuit olim quidam: is illum pascere*
Quum vellet, id manu ipse faciebat sua.
Quum vero verberare eum decreverat,
Servo suo mandabat illud muneris.
Pertæsus ejus vitæ ad extremum canis
Aufugit. Herus huic postea casu obvius
Convicium ingens fecit, oneravit probris,
Et bestiam appellavit ingratissimam:
Quod semper ab se pastus, atque habitus bene,
Nec verberatus umquam, herum tam amabilem
Relinquere induxisset in animum suum.
Tu tu ipse, tu me verberasti, inquit canis:
Tibi depilatum tergus hoc miserum, tibi
Accepta refero facta flagris ulcera.
Etenim quod, imperante te, servus tuus
Faciebat, abs te id esse factum existimo.
Æque est nocens qui mandat, atque is qui facit.

LIII.

CANIS, ET CARO.

CANIS, *ore frustum carnium ferens, vado*
Transibat amnem: quumque contemplanti aquam,
Speciem ampliorem carnium illa redderet,
Verum atque certum obsonium de faucibus
Amisit inhians illi imaginario.
Delusus ergo, speque frustratus sua,
O me pecudem, ait, quanta ego imprudentia
Id quod tenebam, amisi, ut id quod non erat,

Capta-

Captárem, & umbram corpori amens prætuli!
Ne incerta certis anteponantur, veto.

LIV.

ASINUS, ET APER.

MAGNANIMUM *quum ſegnis aprum rideret aſellus,*
Ille premens iram, & ſedata mente renidens,
Perge, inquit: nam te tua tutum ignavia præſtat.
Nec tu umquam tantis potis es me inceſſere probris,
Tam vili ut digner generoſum ſanguine dentem.
Nam quamvis noxam meritus, dignuſque malo tu,
Noſtra indigna tamen ſeſe huc demittere virtus.
Virtutem ne forte tuam contemtior hoſtis
Inquinet, ultrices moderare potentior iras.

LV.

PULLUS ASINI, ET LUPUS.

MORBO *aſinus olim quum laboraret gravi,*
Ut adeſſe mortem rumor increbeſceret,
Lupus ore ficto acceſſit illum viſere.
Quem pullus aſini, qui aſſidens erat patri,
Per obſeratæ januæ rimam agnitum
Admittere intro noluit. ſed enim lupus,
Quonam modo ſe haberet æger, inſtitit
Rogare. Melius, ille ait, quam tu velis.
Suſpecta merito ſunt & obſequia hoſtium.

LVI.

LUPUS, ET GRUS.

OVEM *lupo voranti os in gula hæſerat,*
Medicam ut neceſſe fuerit accerſi gruem.
Ea pacta pretium, penitus in gulam lupi
Collo ſuo immiſſo, os moleſtum ſuſtulit.

De præmio appellante tum lupum grue,
Abi, inquit ille, abi impudens: sat præmii est,
Collum e lupi quod faucibus salvum refers.
Homines mali beneficium se existimant
Illis tribuere, in quos maleficio abstinent.

LVII.

JUPPITER, ET COCHLEA.

RECENS *creatis bestiis divûm pater,*
Quod quæque primum postulavisset, dabat.
Tum cochlea impetravit, ut suam sibi
Domum liceret ferre junctam corpori.
Interrogata cur onus tam incommodum
Pro munere expetisset, Hoc incommodi
Perferre, dixit, malo, quam arbitrii mei
Non esse, devitare vicinos malos.
Vicinitas mala instar infortunii est.

LVIII.

SATYRUS, ET HOMO.

SATYRUS *atque homo fuerunt olim amici maximi:*
Quorum amorem, gratiamque casus hic scidit repens.
Sæviente aliquando bruma, quum manus gelidas homo
Crebro ad os suum admoveret, calidum agens anhelitum,
Satyrus aspirationis caussam ab illo quæsiit.
Frigidas, respondit ille, sic calefacio manus.
Postea, cenante utroque, ut sæpe consuerant, simul,
Forte quum venisset illuc ferculum ferventius,
Atque homo afflavisset offæ quam sibi desumserat,
Denuo caussam rogatus hujus afflatus sui,
Hoc modo refrigeravi, dixit, escam fervidam.
Satyrus hic ira incitatus, Dehinc, ait, tecum mihi

Nulla consuetudo fuerit, nulla amicitiæ fides,
Qui mihi uno eodemque faucibus ore calidum, & frigidum.
Quem bilinguem nosti, amicum ne tibi hunc adscisito.

LIX.

MURES, ET FELES.

MURIUM *vis magna in unis ævum agebat ædibus:*
Qui videntes felis astu se in dies absumier,
Hoc suis cepere rebus remedî, ut excelsissimam
Ædium partem tenerent hosti inaccessam suo.
Quod salubre constitutum muribus servantibus,
Hunc vicissim excogitavit callidus feles dolum,
Ut tigillo prominenti pariete ex domestico,
Applicans pedes supinos, capite deorsum pendulo,
Mortuum simularet. hunc sic pendulum unus murium
Tecto ab alto conspicatus, Nec si, ait, tam mortuum
Te viderem, ut follis ex te fieret, umquam fiderem.
Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, quum etiam cavet:
Etiam quum cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.

LX.

VULPES, ET AQUILA.

VULPES, *& aquila, amore junctæ mutuo,*
Ut amicitia adolesceret vicinia,
Habitare decrevere junctis sedibus.
Et hæc quidem locavit alta in arbore
Nidum, illa vero in concavo ejus caudice.
Ita deinde fœtus utraque edidit suos.
Sedenim, profecta vulpe quondam ad pabulum,
Aquila fame incitata, nido devolans
In lustra vulpis, illius natos sibi
Suisque dulcem rettulit pullis cibum.

Re-

Reversa vulpes, fœditate cognita
Rei, atque rupti indignitate fœderis,
Quantum doloris atque luctus ceperit,
Quamque impotenti incendio irarum arserit,
Reputare quivis de suo sensu potest.
Nec vero acerba tam suorum liberûm
Dolebat illa morte, quam quod aliti,
Terrestris ipsa, non videbatur fere
Umquam nocere posse, nec par reddere.
Quod ergo misera poterat, illud scilicet
Faciebat, ut superbam in adversariam
Probra, atque inanes rabida jactaret minas.
Sed non diu est lætata ruptrix fœderis
Sua insolenti injuria: nam rusticis
Capella in agro forte sacrificantibus,
Illa advolans, frustum involavit carnium;
Cui carbo candens e foco sacro hæserat:
Quod quum intulisset nido, is occultum aridus
Concepit ignem: dein coorto commodum
Vento excitata flamma, in aquilæ filios
Teneros adhuc & involucres sæviit:
Quos ustulatos decidentes arbore,
Spectante matre, & flente natorum vicem,
Duplici voravit læta vulpes gaudio.
Qui tenuem amicum lædit, huic si humanitus
Impune fuerit, imminet vindex Deus.

LXI.

VULPES.

COMPRENSA *laqueo in sepe vulpes abdito,*
Implexam in evadendo caudam perdidit.

Id ei, molestiæ, ac pudori tanto erat,
Uti sibi esse vitam acerbam duceret.
Tandem hoc remedii excogitavit, ceteris
Ut vulpibus suaderet, ut caudas sibi,
Onus molestum, incommodumque abscinderent:
Ita publico dedecore tectum iri suum.
Ergo advocata concione vulpium,
Hortari ad id vehementer illas institit.
Cui tum renidens una de popularibus,
An tu, quia istud expedit, soror, tibi,
Iccirco, ait, das ceteris hoc consili?
In publicis deliberationibus
Plerique tantum commodis suis student.

LXII.

LIGNATOR, ET MERCURIUS.

PROPTER *amnem ligna cædens, quum securim rusticus*
Forte lapsam perdidisset in profundo gurgite,
Lacrimans suum dolere cœpit infortunium:
Cui benignam opem misertus obtulit Cyllenius.
Et statim urinatus, imo ab usque fundo fluminis
Auream efferens securim, num ejus esset, quæsiit.
Ille enimvero negavit: proinde rursus quæreret.
Tum deus reversus alti stagna in amnis infima,
Alteramque emersus inde proferens argenteam,
Id quod ante sciscitatus, id quod antea audiit.
Ferream demum securim sedulo expiscatus est:
Quam recepit ille lætus, atque gratias agens.
At deus, viri probata integritate simplicis,
Auream huic, argenteamque muneri ultro tradidit.
Quæ suis quum deinde amicis rettulisset rusticus,

Unus ex iis cogitavit per dolum ditare ſe:
Atque eumdemmet profectus in locum, quod fecerat
Fortuito homo ille ſimplex ut ſecurim amitteret,
Id ſuapte ſponte fecit ipſe per fallaciam.
Huic item deus querenti de ſecuri perdita,
Atque flenti & ejulanti ſe repertorem offerens,
Quum ſecurim in amne merſus extuliſſet auream,
Heccine eſt tua, amice? dixit. tum ille totus geſtiens,
Hæc mea ipſa, ait, profecto eſt; hæc mea ipſa ipſiſſima.
Hanc deus tantam peroſus hominis impudentiam,
Tradere auream ſecurim non recuſavit modo,
Ferream ſed reddere illi propriam ejus noluit.
Qui bonum colunt & æquum, ſæpe ditat hos Deus:
Fraudulentos improboſque ſæpe contra pauperat.

LXIII.

FULLO, ET CARBONARIUS.

FULLONI *inſtaret quum carbonarius olim,*
Viveret ut ſecum, atque habitaret in ædibus iiſdem,
Quonam, ait, ille modo, genere in tam diſpare quæſtus
Tecum habitare queam? nam quæ ipſe a ſordibus alba
Reddidero, tu rurſum atra fuligine tinges.
Ingenii tibi diſſimilis conſortia vita.

LXIV.

JACTATOR.

QUIDAM *a peregrinatione longinqua*
Domum reverſus, multa ſtrenue facta
Ab ſe in peregrinatione, jactabat.
Inter quæ, eum ſaltaſſe ſe Rhodi ſaltum,
Quem æquare nullus ex ea urbe quiviſſet:
Hujuſque teſtes facti habere ſe multos

Sane graves idoneosque dicebat.
Cui tum ex corona quidam, Amice, quid testes
Adducis, inquit, quum probare re possis?
Nam si utique verum est, quod refers; fidem nobis
Res ipsa faciat: en Rhodus tibi, en saltus.
Ubi rebus opus est, verba inaniter jactes.

LXV.

VULPES, ET RUBUS.

EXCELSAM *vulpes sepem conscenderat horti:*
Unde gradu instabili, & titubante per ardua planta,
Apprendit casura rubum. ille infestus acutis
Sentibus incautæ pupugit vestigia vulpis.
Quæ male multata, & plantas laniata cruentas,
Incusare rubum, probrisque incessere cœpit;
Quod sibi, ad ejus opem quæ confugisset in artis
Rebus, inhumano nocuisset barbarus ausu.
Cui rubus, Immo, ait, imprudens plane ipsa fuisti
Me apprendendo, alios omnes qui apprendere suevi.
Stulti adeo sunt sæpe homines, ut rebus in artis
Confugiant ad eos quibus ultro lædere mos est.

LXVI.

VULPES, ET LARVA.

MIMI *ingressa domum vulpes, dum singula rerum*
Visendi studio, scenæ instrumenta revolvit,
Formosi larvam simulacrum repperit oris:
Inque manus sumens, animoque, & lumine lustrans,
O quam insigne caput, specie quam, dixit, honesta:
Sed rationis inops, cassoque informe cerebro!
Sordet honos formæ, nisi cui sapientia juncta est.

LXVII.

LXVII.

CANES DUO.

Canis fuit, qui tempore pluvio domi
Se continebat, nec pedem umquam e limine.
Interrogatus hic ab æquali suo,
Cur id faceret, Ego, inquit, alias fervida
Perfusus unda, timeo nunc & frigidam.
Timet innocentem, qui nocentem pertulit.

LXVIII.

MULIER, ET MEDICUS.

Lippa olim mulier medico persolvere certam
Mercedem pacta est depulso denique morbo.
Is caligantem quoties curaverat ægram,
Tempore quo nihil uti oculis ea quibat inunctis,
Obvia quæque domo rapiens, exibat onustus.
Jamque exportatis spoliaverat omnibus illam,
Quum bene habere oculi, solitamque admittere lucem
Cœperunt. tum demum operæ, remedique salubris
Mercedem medicus quum posceret, illa recusans,
Deterior nunc est visus mihi, quam fuit ante:
Quippe domi congesta prius quæ multa videbam,
Nunc quocumque oculos verto, nil conspicor, inquit.
Corrumpunt multi, atque hominum de pectore delent
Offensis sua sæpe novis benefacta priora.

LXIX.

ASINUS DOMINOS MUTANS.

Olitori asellus serviens, quod pabuli
Quam minimum haberet, quod laboris plurimum,
Jovem est precatus, ut sibi alium herum daret.
Dedit ille figulum: cui lutum assidue ferens,

Du-

Durosque lateres, tegulasque prægraves,
Iniquiore sorte multo quam prius
Agebat. ergo denuo dominum sibi
Mutare uti liceret, oravit Jovem.
Quo assentiente, venditus coriario.
Ibi vero acerbam, luctuosam, & perditam
Miser trahebat vitam, onustus fœtidis
Fratrum suorum, affiniumque pellibus.
Tum triste rudens, Ah quam, ait, satius fuit
Servire servitutem heris prioribus!
Hic enim, ut video, ubi me labore occiderit,
Corium quoque exercere perget mortui.
Mutare dominum non nisi in pejus datur.

LXX.

CERVA, ET VITIS.

VIM venatorum fugeret quum cerva sequentum,
Frondea ramosæ subiens umbracula vitis
Delituit: donec, jam discedentibus illis,
Se rata jam tutam, defunctamque esse periclo,
Ipsa suas ausa est morsu exagitare latebras,
Et sibi prætentas avide decerpere frondes.
Quem motum ramorum, agitataque vitea tecta
Conversi venatores quum forte viderent,
Illud opinati quod erat, sub fronde latentem
Esse feram, certis miseram fixere sagittis.
Quæ moriens, calidoque animam cum sanguine fundens,
Jure, ait, hoc patior: neque enim umquam lædere, quæ me
Servarat, debebam, aut tales reddere grates.
Divina ingratos homines ulciscitur ira.

LXXI.

LXXI.

LATRO, ET MATER.

Damnatus morti latro ducebatur acerbæ,
Digna recepturus sceleratæ præmia vitæ.
Cui se in conspectum mater quum mœsta dedisset,
Ingeminans tristi miserandas voce querelas,
Ille ut eam affari est permissus, & oscula ferre,
Maternos morsu in vultus invasit acuto;
Totaque fœdavit laceratis naribus ora.
Detestari hominem plebs circumfusa, vocare
Immanem parricidam, atrocissima quæque
Dicere supplicia, & pœnarum exempla mereri.
Audite, ille inquit, cives: neu crimine tanto
Indicta caussa immeritum damnare velitis.
Exitii mihi namque caput, pestisque nefandæ
Caussa, hæc sola fuit: mater mihi caussa mali omnis
Sola fuit, fœdæque hujus mihi mortis origo,
Jam inde usque ab studiis, atque a puerilibus annis:
Tempore quo subreptum æqualis forte libellum,
Rerum ignarus adhuc, & honesti nescius, ipsi
Exhibui: læta atque alacri quæ fronte renidens,
Dulcibus excepit furtivam blanditiis rem.
Inde aliis porro, atque aliis per tempora furtis
Succedentia grassatus, huic scilicet arti,
Huic vitæ generi assuevi, cui triste videtis
Supplicium, sævæque crucis tormenta parari:
Quæ facile evitare mihi licuisset, & esse
Incolumi, ad mores conversa mente probatos,
Si me hæc materno imperio, flagroque salubri

Pec-

Peccantem teneris castigavisset in annis.
Exitium natis parit indulgentia patrum.

LXXII.

VATES.

IN *populi cœtu, medio privata canebat*
Vates fata foro, & quæ quemque eventa manerent.
Ecce superveniens securo nuntius illi
Exposuit, fures per apertas forte fenestras
Illius penetrasse domum, quæque intus erat rem
Asportasse omnem, & vacuos liquisse penates.
Ille gemens, mistoque ciens suspiria fletu,
Visurus sua damna, gradu sese inde citato
Proripuit. cui tum media de plebe facetus,
Cur tu aliis, inquit, prædicere fata professus,
Non hæc ipse tibi cecinisti instantia damna?
Qui sibi non sapit, hic sapiens mihi non erit umquam.

LXXIII.

ASTROLOGUS.

OBSCURA *astrologus graditur dum noctis in umbra*
Intentus cælo, & tacite labentibus astris,
Decidit in puteum: casuque afflictus iniquo
Implorabat opem, divosque hominesque ciebat.
Excitus accessit putei vicinus ad oras
Salsus homo: &, Quænam hæc tua tam præpostera, dixit,
Est ratio? nam qui ante pedes quæ sunt sita nescis,
Dissita tam longe profiteris sidera nosse.
Quid rerum caussas, naturæque abdita quæris,
Ipse tui ipsius, propriæque oblite salutis?

LXXIV.

LXXIV.

LEO, ET VULPES.

CONFECTUS *senio leo, quum jam quærere victum*
Venatu, ut quondam juvenis, non posset, id astu
Decrevit facere, atque artes tentare dolosas.
Morbum ergo simulans, in opaci faucibus antri
Procubuit, gemitusque dedit. quumque undique ad ægrum
Quadrupedes visendum irent; ut protinus illi
Quæque propinquarat, rictu hanc inhiante vorabat.
Hac demum multis animantibus arte peremtis,
Visendi caussa & vulpes accessit ad antrum:
Atque a vestibulo ægrotum clamore salutans,
Quo modo haberet, eum caute officiosa rogavit.
Respondente illo, se vero pessime; eamque
Percunctante, aulæ cur non penetrale subiret;
Suscepit vulpes, Quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Magna mala ex levibus vitat mens provida signis.

LXXV.

ARMENTARIUS.

PER *confragosos forte saltus devium*
Quærens juvencum errabat armentarius.
Quem quum irrepertum, ab aliquo abactum crederet,
Hædum tibi mactare vovit, Juppiter,
Reperire furem si sibi concederes.
Ingressus inde proximam silvam, videt
Juvencum ibi ab leone lacerari suum.
Tum vero egenus consili, ac tremens metu,
Supplex supinas sustulit cælo manus;
Tibique, inquit, hædum voveram, alme Juppiter,

Si repperissem furem: opimum nunc bovem
Polliceor, ejus si manus evasero.
Humana mens, ignara sortis abditæ,
Nocitura sæpe pro salubribus petit.

LXXVI.

LUPUS, ET MULIER.

ARVA *quum jejunus olim pervagaretur lupus,*
Ad tugurium venit, unde vagientem puerculum,
Huicque matrem comminantem sane acerbe exaudiit,
Flere ni desineret, illum tradituram se lupo.
Serio istæc elocutam mulierem ratus lupus,
Jam sibi exspectabat obici contumacem puerculum.
Multam in horam sic moratus, rursus audit mulierem
Voce blanda & ad soporem provocandum tinnula
Dicere infanti: Bono animo es, nate mi dulcissime:
Nam lupum, si raptor ille huc venerit, mactabimus.
Hic lupus tum denique omni destitutus spe sua
Tristis in silvas recedens, Pro supreme Juppiter,
Alia dicunt, alia faciunt hice mortales, ait.

LXXVII.

VESPERTILIO, ET MUSTELLA.

LAPSAM *ex aere avem, cui sero ab vespere nomen,*
Quum mustella rapax laniare infensa pararet,
Hæc vitæ usuram supplex, veniamque petebat.
Olli mustella se parcere posse negante,
Quod cunctis natura inimica volucribus esset,
Illa implumem alvum lactantiaque ubera pandens,
Atque ita non volucrem, sed murem se esse professa,
Dimissa est sospes, & aperto reddita cælo.
Hæc eadem in rapidos paullo post incidit ungues

Al-

Alterius mustellæ: & ab hac quoque mittier orans
Audiit æternum cum muribus esse duellum
Mustellis, proin spem veniæ deponeret omnem.
Illa sed ostentans tenues, pennæ alitis instar,
Membranas tergo hærentes, sese esse volucrem,
Non murem asseruit: dimissaque rursus in auras,
Sic commutato bis nomine nacta salutem est.
Non unam semper rationem insistat agendi,
Qui vitare cupit varii discrimina casus.

LXXVIII.

APER, ET VULPES.

DENTES *retusos arbore exacuens aper*
Satagebat: atque hunc forte præteriens via
Vulpes rogavit, cur sine ulla prœlii
Necessitate acuere dentes tenderet.
Non abs re ego, inquit ille, sic facio, o bona:
Nam quum ingruit periclum, & adversarius
Ad sanguinis, vitæque discrimen vocat,
Haud sane acuere tum vacat dentes mihi.
Itaque otii, & securitatis tempore
Arma apparo, stringenda quum usus venerit.
Paratus animo contra iniqua casuum,
Aut vincet illa, aut fortius certe feret.

LXXIX.

GALLINA, ET HIRUNDO.

GALLINA *quum serpentis ova nacta esset,*
Ea diligenter fovit, atque ab iis fœtus
Exclusit. id prætervolans ea forte
Hirundo conspicata, Cur, ait, demens
Hos alere tendis, qui ubi adoleverint, abs te,

Tuoque capite injuriam auspicabuntur?
Hominem improbum promôris, ipse te evertet.

LXXX.

CANES DUO, ET COQUUS.

QUIDAM *hospitem accepturus, huic convivium*
Lautum profusis apparabat ferculis.
Canis quoque ejus, quum suum æqualem canem
Vocasset, in culinam herilem subsequi
Se jussit. is tam splendidas spectans dapes,
Papæ, quot, inquit, hic voluptates novæ!
Quantum repente gaudii oblatum est mihi!
Quam multa video, quamque opima fercula!
Quorum omnium jam implebor; & pulchre satur
Famem universo hoc triduo non sentiam.
Hæc quum ille secum agitaret, & caudam simul
Motaret alacrem ludibundus, utpote
Favore fidens qui vocatoris sui,
Jam delicatas spe voravisset dapes;
Coquus hunc repente pedibus arreptum, gravi
Emisit altas per fenestras impetu.
Qui afflictus, atque perditus, flens, ejulans
Quum abiret inde, huic alius occurrens canis,
Ut opipare cœnatus esset, quæsiit.
Sane, inquit ille, tam madens, atque ebrius
Revertor, ac distentus, ut ne ipsam quidem,
Qua egressus inde sum, viam animadverterim.
Qui pollicetur cumque de alieno tibi
Benefacere, huic tu, si sapis, ne fidito.

LXXXI.

SIMIUS, ET VULPES.

QUADRUPEDUM *in cœtu quum ſaltaviſſet honeſte*
Simius, hunc illæ regem dominumque crearunt.
Tacta ſed invidia & ſenſu livoris iniqui,
Vulpes vafra, novum inſtituit pervertere regem.
Atque obſervatis ad opacum caſſibus antrum,
Huc illum adduxit, tamquam oſtenſura repertum
Ab ſe theſaurum, qui lege & moribus ipſi
Deberetur uti regi, rerumque potenti.
Credulus ille dolis inductus, & arte Pelaſga,
Inconſultius approperans, in vincula ſeſe
Induit infelix, & opertis caſſibus hæſit,
Sero animadverſas fraudes, & perfida vulpis
Conſilia incuſans. cui vulpes, O bone, dixit,
Tune iſto male ſano animo, tu ſenſibus iſtis
Quadrupedum rex eſſe audes, ſceptriſque potiri?
Oſtendit commiſſus honos, quam quiſque probandus.

LXXXII.

VULPES, ASINUS, ET LEO.

VULPES, *& aſinus, ſocietate contracta,*
Simul in ferarum luſtra iere venatum.
Iis quum leo occurriſſet, ilicet vulpes,
Tanto in metu periculoque deprenſa,
Suas ad artes malitiamque confugit.
Seorſum ab aſino nam leone convento,
Atque impetrata impunitate pro ſeſe,
Ei tradere aſtu comparem ſuum pacta eſt:
Paulloque poſt, abſconditos ibi forte
Improvidum aſinum vafra duxit in caſſes.

Leo,

Leo, qui videret prædam eam ſibi in tuto,
Prius apprehenſam ventre condidit vulpem;
Dein vero ad aſinum verſus, hunc quoque abſumſit.
Inviſus adeo eſt proditor, graves ut det
Iis ſæpe pœnas unde præmium ſperat.

LXXXIII.

FORMICA.

FORMICA *quæ nunc eſt, homo fuit quondam,*
Agro colendo continenter incumbens;
Nec ſecius, ſilente nocte, furtivas
Fruges propinquis ſæpe devehens arvis;
Avidoque ſemper omnia horreo condens.
Abominatus Juppiter, ſub humana
Specie ac figura tam nefarium monſtrum,
In hujus illum membra vertit inſecti,
Formica quæ nunc dicitur. ſed ut formam
Mutavit oris, non refinxit & mores:
Etenim rapinis nunc quoque arva divexat;
Et inſolentes ex agris agit prædas,
Cupida, & tenax, ſemperque parca quæſiti.
Eadem manet natura, ſorte mutata.

LXXXIV.

ASINUS, ET EQUUS.

ASINUS *beatum exiſtimaverat quondam*
Equum, quod affluenter hordeo paſtus,
Habituſque ſemper eleganter, & laute,
Cutis nitore, obeſitate membrorum,
Curam in ſe herilem, gratiamque præferret:
Quum ipſe interim ne vilibus quidem poſſet
Paleis famem, & jejuna viſcera implere,

Præ-

Præſertim iniqua ſarcina fatigatus.
Sedenim, coorto forte bellico motu,
Quum armis opertum hero inſidente vidiſſet
Equum apparari ad pugnam, & acriter ſæpe
Calcaribus vexatum in hoſtium turmas
Agi; unde vulneratus, & gravi caſu
Collapſus, animam vix trahebat afflictam;
Sententiam mutavit; & ſuam ſortem
Præ ejus miſera rurſus haud malam duxit.
Periculoſum divitum ſtatum ſpectans,
Pauperiem, & artam diſce amare fortunam.

LXXXV.

MONEDULA.

PASTOR *prehenſæ ab ſe pedem monedulæ*
Filo alligavit; atque eam gnato ſuo
Puerile, quicum luderet, munus dedit.
Quæ vitam eam pertæſa, quum primum fugæ
Occaſio eſt oblata, cum vinclo avolans
Se in arborem, ſuumque nidum contulit.
Circumvoluto vero ramis vinculo,
Seſe expedire ad evolandum non valens,
Quum inſtare mortem jam videret, Hei mihi,
Lacrimans ait, gemenſque, quæ ſat commodam
Heri mei gravata conſuetudinem,
Me me ipſa libertate, vitaque exui.
Incommodorum ſæpe leviorum fuga
In calamitates maximas incurritur.

LXXXVI.

LXXXVI.

HERUS, ET CANES.

H*IBERNA nimbo continente tempeſtas*
Quemdam ſuo deprendit in ſuburbano.
Is primum oves, dein comedit & capras:
Poſtremo tempeſtate perſeverante
Operarios quoque inſtitit boves veſci.
Quod ubi canes videre, territi ſane,
Interque ſeſe clam timore muſſantes,
Quantum poteſt fugiamus, inquiunt: nam qui
Ne operariis pepercerit quidem bobus,
Nobiſne eum putamus eſſe parſurum?
Caris iniquus, eſſe cui poteſt æquus?

LXXXVII.

AGNUS, ET LUPUS.

S*TANS in ſupremo culmine agnus ædium*
In tranſeuntem probra jactabat lupum,
Quæcumque in improbam & voracem beſtiam,
Sævam atque ſanguinariam dici queunt.
Olli quieta mente ſubridens lupus,
Non tu mihi maledicis, inquit, o bone,
Sed iſte, quo confidis, excelſus locus.
Adverſus homines præpotentes, & graves,
Tenuibus animos tempus addit, & locus.

LXXXVIII.

ASINUS, ET VULPES.

L*EONIS olim pelle aſellus indutus*
Reliquas quadrupedes territans vagabatur.
Vulpi quoque obviæ inſolenter inſultans,
Terrere & hanc tentavit: illa, quæ ignavum

Ru-

Rudentis ejus forte murmur audisset,
Tua, inquit, ista horrenda torvitas oris
Gravi profecto me pavore complesset,
Nisi, qui leo esses, te rudente cognossem.
Indoctus idem, atque arrogans, suo semet
Sermone, & ignorantiam suam prodit.

LXXXIX.

ASINUS, CORVUS, ET LUPUS.

EXULCERATUS *dorsum asellus errabat*
Per prata: cujus ulcera advolans corvus
Tundente rescindebat improbus rostro.
Rudebat ille, fœda labra distorquens:
Crebrosque calces præ dolore jactabat.
Morsum ulcerum repetente sæpius corvo,
Spectaculum sane elegans agasoni
Visum, ut profusos solveretur in risus.
Quod intuens e proxima lupus silva,
Me miserum, ait; quem si vel eminus tantum
Vident, acerbe persequuntur: huic vero
Noxam quoque admittenti amanter arrident.

XC.

MERCURIUS.

MERCURIUM *ab alto misit olim Juppiter,*
Artificibus medicamen ut mendacii
Misceret. ille diligenter id terens
Ad constitutum mente mensuræ modum,
Circumtulit, partemque cuique miscuit.
Solus supererat sutor: & medicaminis
Multum etiam erat: quod universum illi deus
Ipso ebibendum præbuit mortario.

Hinc factum, ut omnis mentiatur artifex,
Sed sutor illo in genere præstet omnibus.

XCI.

BUBULCUS, ET HERCULES.

VIA *in lutosa prægrave hæserat plaustrum,*
Mersis ad usque axem rotis.
Nihil hic bubulcus providere, nec sese
Opi ferendæ accingere:
Tantum sedens, suamque conquerens sortem,
Magnum invocabat Herculem.
Cui nube fultus candida deus, præsto
Fuit, & monere hæc institit:
Age, inquit, & tu enitere ipse per tete,
Atque id, quod in te est, expedi:
Stimulo boves, humerisque promove plaustrum:
Tum demum agentem gnaviter
Vocatus adjuvabo, vique cælesti
Humana vota prosequar.
Vigilando, agendo, providendo quod possis,
Paratur e cælo favor.

XCII.

MOMUS.

JUPPITER, *& Neptunus, & artibus inclyta Pallas,*
Certavere olim, quis eorum pulchrius orbi
Quid daret. ergo hominem speciosum rector olympi,
Diva domum, salsæ taurum rex edidit undæ.
Tum Momus judex accitus, & omnia jussus
Contemplarier, atque æqua perpendere lance.
Is primum in tauro reprehendere cornua cœpit,
Quod fronti hærerent: etenim consultius armos,

Acrior

Acrior unde ictus foret, armatura fuisse.
Tum sensum mentemque hominis sub pectore clausam
Carpere: quanto illam melius potuisse vel extra
Constitui, vel per patulam apparere fenestram;
Ut meditata ejus penitus novisse liceret.
Postremo damnare domum, vitiique notare,
Mobilibus quod nixa rotis non esset, ut una
Cum domino externas proficisci posset in oras,
Vicinumque malum effugio vitare parato.

Damnari, carpique etiam rectissima possunt.

XCIII.

ARBORES, ET RHAMNUS.

REGNUM *olim olivæ detulerunt arbores,*
Et valida late sceptra gentis frondeæ.
Quibus illa, quæ contenta sorte esset sua,
O amicæ, ait, meam ne pinguitudinem,
Diis atque hominibus expetitam, deseram,
Ut imperem, regnique curis macerer?
Ite, oro, & alii sarcinam hanc imponite.
Rejectæ eunt ad ficum: uti regnet, rogant:
Quæ & ipsa, per se læta nativis bonis,
Egone ut meam dulcedinem, & suavissimos
Fructus, sapori mellis Hyblæi pares,
Angore mutem, quo hic bonos exuberat?
Re rursus infecta hæsitabundæ arbores
Vitem quoque statuere tentandam sibi.
Ea tum nigranti concolores purpuræ
Uvas onustos explicans per palmites,
Videtis, inquit, has opes, hanc copiam,
Hoc delicatum tot racemorum decus,

Deo unde, hominibusque humor acceptus fluit?
Hæc dona opima, hæc tanta naturæ bona
Ut deferam, vos estis auctores mihi?
Tum vero me omnes omnium stultissimam
Existimarint arborum, si id fecero
Quo me ipsa perdam, ceteris ut consulam.
Hæc illa: at hæ, jam supplicandi tædio
Fessæ, ac labore, rhamno honorem deferunt.
Elatus ille regio fastu, ac tumens,
Si rex, ait, sum vester, ad me accedite
Omnes, & umbra sub mea confidite.
Ni id feceritis, rapidus ignis, nemini
Parsurus, ex me erumpat, atque ipsas quoque
Excelsiores hauriat Libani cedros.
Aliis præesse optabile iis tantummodo est,
Libidini servire qui volunt suæ.

XCIV.
SPES.

BONA *universa Juppiter coegerat*
In dolium; idque sane opertum sedulo
Mortali amico deinde commendaverat.
Is gestiens, quid intus esset, visere,
Quum operculum amovisset, in cælum illico
Cuncta evolarunt; Spes modo hæsit in labro:
Hinc in bonorum sola defectu omnium
Mortalibus Spes alma numquam deficit.

XCV.
ASINUS SIMULACRUM GESTANS.

SIMULACRUM *asellus bajulans argenteum,*
Quum id transeuntes flexo adorarent genu,

Sui hoc honoris gratia eſt fieri ratus.
Jamque inſolenti elatus arrogantia,
Nolebat aſinus eſſe, donec aſpero
Probe dolatus fuſte clunes, audiit,
O ſtulte, non es tu deus, ſed fers deum.
Se norit hominem, qui magiſtratum gerit.

XCVI.

CASSITA.

ALes *eſt caſſita, ſummum pileata verticem,*
In ſegetibus nidulari ſueta, & ova excudere
Ferme in anni tempus illud, filios ut puberes
Appetente meſſe primis inſtruat volatibus.
Forte tempeſtiviora legit hæc quondam ſata:
Itaque flaveſcente ſegete pulli adhuc implumibus
Egredi materna tecta non valebant artubus.
Igitur ad cibum parandum fœta proficiſcens foras
Monuit hos, ſi quid viderent, ſi quid audirent novi,
Sedulo ut renuntiare cuncta meminiſſent ſibi.
Ecce dominus ſegetis illuc venit; & gnatum vocans,
Cernis hæc maturuiſſe, & poſtulare jam manus;
Proinde cras ubi diurnum fulſerit crepuſculum,
Ito, ait, rogato amicos mutuam, in meſſem hanc, opem.
Anxii pulli reverſæ matri id ipſum nuntiant:
Illa eos eſſe otioſos, atque ſecuros jubet:
Non enim meſſem futuram, dum ille amicis fideret.
Poſtero die profecta rurſus ad paſtum alite,
Dominus opperitur illos quos vocari juſſerat:
Sol inardeſcit: nihil fit: præſto amicus nullus eſt.
Tum ille gnato, Iſti amici noſtri, ait, ſunt deſides:
Quin ad affines rogandos, & propinquos pergimus,

Tem-

Tempori cras ad metendum præsto uti nobis fient?
Rursus hoc pulli parenti territi renuntiant.
Mater illos tum quoque esse sine metu & cura imperat.
Vos modo, inquit, adnotate diligenter omnia,
Quæque dicentur per illum, quæque fient denuo.
Alia lux exoritur: ales pabulatum provolat.
Ille vir bonus propinquos frustra, & affines manet.
Quos jubens tandem valere, filio edixit suo,
Ut duas deferret illuc luce falces postera:
Tu tibi unam sumito, inquit, alteram ipse sumsero:
Rem geremus Marte nostro, & copiis domesticis.
Hoc ubi rescivit ales, ilicet pullis ait:
Nunc profecto providendum est, vos ut alio transferam:
Nam seges cras demetetur ista certo certius:
Quando is ipse cuja res est, illam agendam suscipit.
Hoc erit tibi argumentum semper in promtu situm,
Nequid exspectes amicos, quod tute agere possies.

XCVII.
VULPES, ET SIMIUS.

ANIMALIUM *potitus imperio leo,*
Ea exsulare e finibus regni sui,
Honore caudæ quæ carerent, jusserat.
Pavefacta vulpes, ire in exsilium parans,
Jam colligebat vasa. cui quum simius,
Ad regis imperata jam vertens solum,
Non pertinere edictum ad illam, diceret,
Quæ tantum haberet caudæ, ut & superforet:
Verum, inquit illa, dicis; & recte admones;
Sed qui scio, inter illa quæ cauda carent,
An me leo numerare vel primam velit?

Cui

Cui vita sub tyranno agenda contigit,
Insons licet sit, plectitur sæpe ut nocens.

XCVIII.
RUSTICUS, ET JUPPITER.

FUNDUM *colendum rusticus quondam ab Jove*
Conduxit æqua parte cum illo fructuum,
Hac lege, ut omnem ad ipsius nutum deus,
Ad rustici, inquam, jussa summus Juppiter
Plueret, serena faceret, auras mitteret.
Ita deinde fundus sedulo est cœptus coli:
Sata provenire, & aucta culmis surgere:
Præstante pactas temporum vices deo:
Et ad imperata, nunc citum Favoniis,
Nunc uvidum exhibente, nunc sudum aera.
Fit ecce messis: qua spem biantis rustici
Vanis aristis sterilis elusit seges.
Subrisit, & jacturam eam haud ægre tulit
Qui templa cæli torquet, & terræ sola.
Sed specimen ut prudentiæ suæ daret,
Vides, bone, ait, agricola, quid profecerint
Abs te institutus annus, & cultum solum:
Parente semper me tibi, & semper tua
Obnoxiis ad vota tempestatibus.
Nunc si placet, videamus annum hunc proximum:
Tu arato, tu sarrito, tu occato ut soles:
Me sine superne regere, & arbitrio meo
Ventos ciere, nubilum & sudum dare:
Mea faxo videas ratio quam præstet tuæ.
Hæc Juppiter. cui quum annuisset rusticus,
Anno insequenti versus ordo temporum

Læto replevit vacua proventu horrea.
Ex illo omisit homo deo præscribere:
Bonique cuncta quæ ille præstat, consulit.

XCIX.

LEO, LUPUS, ET VULPES.

ÆGRUM *leonem quadrupedes invisere,*
Cessante sola vulpe, jam omnes iverant.
Ibi regis aures credulas nactus lupus
Calumniari & carpere absentem instituit:
Quid eam impedire, quid morari, quo minus
Veniret ægrum regem & ipsa visere,
Nisi contumacem spiritum, & superbiam,
Qua gloriam de rege contemto petat?
Interea ad ipsa jam perorantis lupi
Extrema ferme verba vulpes adfuit,
Ita ut probe omnem vafra rem conjecerit.
Infremuit ira incensus in vulpem leo:
Quæ se tamen gravi ex pavore colligens,
Defensionis impetrato tempore,
Caussam suam est exorsa in hanc sententiam:
Generose rex, quis, inquit, est ex omnibus
Quicumque in hunc coïere regalem specum,
Qui pro salute tam laborarit tua,
Quantum ego? per omnes misera quæ terras ii,
Omnes medentes, fana consului omnia,
Uti remedium quærerem regi meo:
Tandemque reperi. jussa proferre illico,
Ut, inquit, involvare detracta recens
Et adhuc calente pelle viventis lupi.
Sane facile medicamen est, inquit leo:

Lupus

Lupus ecce adest: viventem eum deglubite.
Quo facto, amaris illa cum facetiis
Conversa semivivum ad adversarium,
Cur nudum, ait, te in publico video, lupe?
An forte fieri vis palæstrita e coquo?
Sic eat, herili quisquis olim gratia
Abuti ad innocentium pestem volet.

C.

PATER, FILIUS, ET ASINUS.

PATER *senex, & gnatus adolescentulus*
Venalem asellum ad proximæ urbis nundinas
Nulla gravatum præ se agebant sarcina.
Hos intuens qui forte proxime viam
Arabat, irridere cœpit rusticus:
Quod, ut tenellos pædagogi heros solent,
Ita ipsi asellum feriatum ducerent,
Alter senex plane, alter adolescentulus,
Ætate uterque cui vehiculo opus foret.
Hæc perpulere obnoxium dictis patrem
Uti juberet filium conscendere.
Ecce alius illis obvius reprehendere
Senem instititit, quod obsequens nimis pater
Juvenem atque validum filium sineret vehi,
Iter ipse pedibus faceret infirmus senex.
Hæc vera visa. hic filio jusso pater
Descendere, ipse insedit usque ad transitum
Vici ad viam jacentis. ejus incolæ
Notare pro se quisque cœperunt senem;
Quod adhuc virenti ætate vir, alacer, vigens
Veheretur ipse; at filium tenellulum,

Per tantum itineris, cogeret pedibus sequi.
Hanc ille tantam sustinere non valens
Invidiam, aselli clunibus gnatum jubet
Post se insilire, atque onere duplicato vehi.
Ibi tum viator, forte misericordia
Commotus asini, Valde, ait, vile hoc tibi est
Animal, pater, qui id tam sinistre perdere
Vasta duorum mole tendis corporum.
His ille tot pugnantibus sententiis
Distractus animum, incertus hæsit consilii:
Quum, non inani, non onusto tot modis
Asino, per omnes reprehendentum vices,
Sine lite posset, aut querela progredi:
Tandem experiri & hanc quoque placuit viam:
Inter supini ut colligatos indito
Pedes aselli palo, eum ipsi pendulum
Ferrent; ita humeris prægrave attollunt onus.
Tum vero ad illud tam insolens spectaculum
Affusa multitudo commeantium
Risu emoriri, insanum utrumque dicere,
Vexare salibus, sed magis multo senem.
Tum denique ille ira impotenti percitus,
Præcipitem asellum in maximam malam crucem
Ab aggere alto in proximum flumen dedit.

Plerumque qui placere se cunctis studet,
Et se ipse lædit, nec satis cuiquam placet.

FINIS.

GA-

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS

CARMINA NONNULLA

Ex Jo. Matthæi Toſcani, & Jani Gruteri
poematum collectionibus;

nec non ex libris Vitarum & Elogiorum
Paulli Jovii.

GABRIELIS FAERNI

CARMINA.

I.

In Lutheranos, sectam Germanicam.

BATAVE *Apollo, vosque Saxonum Musæ,*
Quæ montibusque saltibusque Germanis
Raucos cietis barbaro ore concentus:
In vestra me vireta, & avias rupes
Deducite, deæ: sinite, quæso, ut adscribar
Illi beato, & undecumque felici
Germanicorum cœtui poetarum,
Qui nullam aquam Aoniam ebibére, sed multo
Venas biantes quum mero repleverunt,
Tunc ructuoso pectore abditos sensus
Vomunt, poeticamque crapulam exhalant.
Lauros, & hederas, buxeumque pallorem
Illis relinquunt quos labori, & ærumnæ
Studium parandæ æternitatis addixit.
Ipsi æstuosam pampinis coronati
Frontem atque multo tempora ùda sudore
Inter cachinnos, quos Lyæus excivit,
Crebrosque cyathos pingue carmen eructant.
Læta omnia illic: annuo recurrentum

Jejuniorum ubique more ſublato,
Et triſtium obſervatione menſarum,
Potatur, eſtur quidquid attulit lauti
Conviviorum delicata libertas.
Id omne porro evomitur: additur rurſus
Quod rurſus evomatur: ut novis porro
Ingurgitationibus locus detur.
Ceſſere totis ceremoniæ templis,
Rituſque vani, & ſanctimoniæ triſtes:
Clauſtriſque fractis ædium ſacratarum,
Ubi ſterile ævum caſtitate traducens
Peccata populi ignava turba mandebat,
Hinc virgines ſacræ, inde cælibem vitam
Mares profeſſi, rupto inutili voto,
Grata invicem connubia, & toros jungunt.
Immanis ille terror inferûm ceſſit,
Et ignium voraciumque flammarum
Quæ morte functos expiare dicuntur.
Jam ſcrupuloſam pœnitentiæ legem,
Sua quemque vitia quæ jubebat humanas
Vulgare in aures, publice abrogaverunt.
Bene ac beate vitam agunt: nihil peccant,
Fato feruntur: ſi quid accidit noxæ,
Fato imputatur: lege vivitur nulla;
Per otium, per gaudia, & voluptates
Cælum paratur. anxia illa tolluntur
Opera atque merita, quoſque vulgus inſanum
Subit labores, ut ſuprema poſt fata
Superûm beato perfruatur obtutu,
Tamquam illa ſumma ſempiternaque arcana,

Et

Et praemium felicitatis aeternae
Quisquam assequi labore possit humano.

II.

Ad Homobonum Offredum, Medicum Cremonensem.

Q*uum tua torqueret gravis intestina lapillus,*
Egestae salsus qua fluit humor aquae,
Obstructamque viam & clausos urina meatus
Ureret, & vetitum crebra cieret iter:
Ipse autem tanto victus fremeres mugitu
Quum tibi vesanus solveret ora dolor,
Quantum nec Siculi gemuerunt saeva juvenci
Æra, repertorem condere jussa suum:
Jamque tibi extremum properarent rumpere filum
Fata, & vitalem praecipitare colum:
Redditus es nobis mediis e faucibus Orci,
Offrede, artificis dexteritate manus,
Quae tua Paeonio penetrans in viscera ferro,
Immite extraxit letiferumque malum;
Quod nulla remedî vi, nulla quiverat arte
Leniri, nullo sistier auxilio.
Nam quae non tentata tibi praecepta medentum?
Ars tua inexpertae quidve reliquit opis?
Nil herbae, nil saxa tamen juvere, facerve
Sulphureae epotus profuit amnis aquae.
Combustumve vitrum, aut multo lepus aridus igni,
Aut versus tenuem scorpius in cinerem.
Calculus aut utero quem spongia continet udo:
Quique Palaestino mittitur orbe lapis.
Hircinusve cruor, sterilive infame veneno
Asplenum, & vili reptile gramen humo.

Aut alvi duræ asparagus lenitor, & inter
Saxea radices litora batis agens.
Aut hydris invisa adiantus, quodque trahendis
Struthion urinis utile virus habet.
Quæque alia huic pesti medicamina publicus usus
Admovet, inventum quæque fuere tuum.
Dum medicinam omnem evolvis, dum cura tui te
Naturæ medicas vertere cogit opes:
Acribus illa modo, modo lenibus usa medelis,
Nunc mediis, siqua vinceret arte malum.
Indomiti sed jam vis morbi, effrenaque pestis
Vicisset, jam tu flebilis umbra fores,
Ni, superis certe superis monstrantibus ipsis,
Docta salutiferam dextra tulisset opem,
Quæ tua Pæonio penetrans in viscera ferro
Immite extraxit letiferumque malum.

III.

In Maledicum.

IMPURA *lingua, quæ venenis illita,*
Imbuta felle noxio,
Graves susurros spargis, & sermonibus
Amara misces toxica:
Conviciorum quis tuorum umquam modus,
Quis terminus probris erit?
Quæ finis impudentibus calumniis?
Quibus impium virus vomis
In omnium aures: inclytamque principum,
Scelesta, famam vellicas.
Jam nulla legum te refrenant vincula:
Nulli coercent obices

Timoris, aut pudoris, aut æqui & boni:
Quæ cuncta pro nihilo putas:
Homines deosque spernis; & fas ac nefas
Eodem habes in ordine.
Quid imprecer virtutibus dignum tuis,
O vipera omni sævior?
Nisi ut cruenta secta carnificis manu,
Tetrumque fundens sanguinem,
Mistum veneno, & ultima edens sibila,
Humi supremum palpites.

IV.

† In Paulli Jovii Vitas Illustrium Virorum, Florentiæ magnifice excusas jussu Cosmi I. Magni Etruriæ Ducis.

ILLUSTRES *animæ, quarum miro ordine mores,*
Et clara Jovius facta chartis tradidit,
Seu vos imperiis in pace vigentibus auctæ,
Seu bellica fuistis arte præditæ:
Quisquis inest vobis post fata novissima sensus,
Si, quæ hic aguntur, scire vos credi licet,
Lætitia certe haud modica gestire, novoque
Debetis alacres exsilire gaudio;
Quum revirescentem longo post tempore famam
Vestram atque laudes excitatas cernitis
Facundi calamo Jovii, quem nostra prope unum
Ætas vetustis inserit scriptoribus.
Quare etiam atque etiam vos huic debere fatendum est,
Æterna per quem vestra vivet gloria.
Nec minus insigni debetis plurima COSMO,
Cui læta pulchræ paret ora Etruriæ;

Hæc qui veſtrorum juvenis generoſus honorum
Monumenta formis juſſit excudi æneis.
Ille unus lapſas ſeclis vergentibus artes,
Et litterarum ſtudia neglecta erigit:
Ille fovet vates: illi pia carmina curæ,
Et reſtituta in priſtinum ſapientia:
Et quæ ſidereos linquens Aſtræa receſſus
Sub hoc reviſit principe humanum genus.
Utque ſalutiferum radianti lumine ſidus
Seu Veneris almæ, ſive ſupremi Jovis,
Triſtia felici levat exoriens aſpectu
Aſtra; atque lætos undique eventus ciet;
Non morbi, non bella vigent; maria alta quieſcunt,
Et aucta largis terra ridet frugibus.
Talis honorato Medicûm de ſanguine COSMUS
Orbi ſerenum illuxit Etruſco jubar.
Suſtulit inceſtas pœnis ultricibus artes,
Mores probroſos pepulit, induxit bonos.
Virtuti pretium, ingeniis honor additus unum-
quemque ad decora ſtudia, & artes allicit.
Pax ſecura viget, juſtum dominatur & æquum:
Procul inſolentes exſulant injuriæ.
Macte iſta virtute animi, clariſſime princeps;
Futura numquam te ſilebunt ſecula.

V.

Subſcriptum ſimulacro Pyrrhi Epirotarum regis.

EPIRUS *mihi parva quidem, ſed Martia tellus,*
Et patria, & regnum, & generoſæ bellica menti
Materies fuit. Æacides mihi ſanguinis auctor:
Et mea cognatum virtus expreſſit Achillem.

Ipſe

Ipse ego praescripto docui munimine valli
Metari castra, & tutos ad bella receptus.
Romula me pubes certamine fusa cruento
Italicae experta est sub moenibus Heracleae.
Quo terrore truces animos atque aspera corda
Fregissem Æneadum, & statuissem foedera victis,
Ni pacem infamem, Caeci sententia discors
Dissuasisset, & ad lituos atque arma vocasset.
Sic ego re infecta Italo de litore cessi,
Quo me sors gravis, atque immitia fata trahebant,
Ad clarum nece nostra Argos, ubi saeva cientem
Praelia ab excelsis ultrix me tegula tectis
(Indignum!) dextra dejecta afflixit anili.

VI.

Hannibal in tabella.

FERUS *ille, dominae terror urbis & pavor,*
Clarissimorum pestis & strages ducum,
Procella Italici vastitasque nominis,
Delineatus hac tabella est Hannibal;
Quem & ipsa quondam (o testimonium grave!)
Statuarum honore Romula urbs impertiit.
Quantum ille meritus est apud Poenos suos?
Qui in hostium urbe, ipso, inquam, in hostili foro,
Virtutis ergo, marmore effictus stetit.

VII.

De Scipionis majoris imagine.

POENORUM *clades, domitor Carthaginis altae,*
Asdrubalis magni victor, & Hannibalis:
Depictum cujus veteri de marmore vultum
In claris Jovius fixit imaginibus:

Quam te, magnanime Heroum, tuaque ista verenda
Ora, sacramque libens conspicor effigiem!
Eminet in parva majestas quanta tabella!
Quantum conspicui floret honos capitis!
Apparet læto gravitas conjuncta decori,
Et datur excelsi cernere sensum animi.
Conspiciare diu, & vim spernere temporis aude,
Divini species imperiosa viri.

VIII.

Epitaphium Castruccii Castracanis.

QUI *jam obsoletam bellicæ artis gloriam,*
Castruccius Lucensium dux, Italis
Restituit, & pro factione Cæsarum
Etruriam quatefecit armorum sono:
Nunc hic quiescit parvus e tanto duce
Pulvis cinisque, & nudula umbra mortui.

IX.

De Joanne Vitellio Cornetano, Patriarcha, & Cardinali.

QUIS *tua facta potis, laudesque æquare canendo,*
Purpuream succincte togam, generose Vitelli?
Majestas tibi Romani Pastoris, honorque
Debet, & antiquum tibi disciplina vigorem
Acceptum servata refert. tu fontibus æqua
Supplicia & meritas tribuis, justissime, pœnas.
Dispersos tu silvarum per lustra latrones,
Non secus ac venator apros, indagine cingis.
Tu diros Latio dominos, tu triste repellis
Servitium, sævosque sua quemque urbe tyrannos
Exigis, & justa populos ditione coerces.
Infandæ plebis tu seditione fugatum

Pon-

Pontificem ſacrum juſtis ulciſceris armis;
Stringis & horrendas in noxia colla ſecures.
Salve, purpurei decus, & tutela ſenatus,
Priſcarum virtutum imitator, & æmule laudum;
Imperio quod ſervaras digniſſime, ni te
Præpropera ambitio tentaſſet inanibus auris,
Jactaſſetque avidam tranſverſo turbine mentem.

X.

In imaginem Tamerlanis, Scytharum Imperatoris.

ILLE *novus Xerxes, Orientis victor, & ingens,*
Quacumque permearet, horror gentium,
Complevit totos Scythico qui milite campos,
Hoc ſe ferebat ore trux Tamerlanes.
Cujus in adventum tutæ altis mœnibus urbes,
Ipſumque terræ contremiſcebat ſolum.
Ipſi adeo montes, ipſæ per devia valles
Vim barbarorum non ferebant agminum.
Quare ab Caucaſeis Aſiam convallibus omnem
Ad uſque Nili flumina armis ſubdidit.
Euphratem, & Tigrim, & rapidum tranavit Orontem,
Vi, vaſtitate, cæde cuncta proterens.
Utque olim, fœda quum tempeſtate coorta
Erumpit atra nube fulmen igneum:
Obvia quæque cadens perrumpit, & alta ſonanti
Templa atque ſolidas ſtrage turres disjicit.
Subſidit vaſto tellus labefacta fragore,
Humiliſque mentes ſternit humanas pavor:
Haud ſecus ille viam ferro molitus, & igni,
Evertit arces, oppida æquavit ſolo.

Re-

Regem Asiæ horribili captum impete Bajazetem
Caveaque clausum ferrea circumtulit.
Hæc agitantem illum, & spirantem immania jussa,
Quæ cunctus undique orbis expavesceret,
Exiguo cæcæ domitum molimine febris,
Fatalis uno solvit hora triduo.
Deque tot insanis opibus, de tot modo regnis
Reliqua una parvo gleba texit pulvere.

XI.

De Georgio Castrioto Scanderbecho, Epiri principe.

TURCARUM *clades, Othomanni nominis horror,*
Epiri tutela illo jacuere sepulcro
Quo quondam invicti cubuerunt ossa Georgi.
Nunc & membra viri, & dissectum in frusta sepulcrum
Interiit: sparsi manes, concisa vagantur
Ossa, nec in gelida nunc saltem morte quiescunt.
Namque ut is assertum toties cum laude paternum
Imperium, exacta moriens ætate reliquit,
Ilicet immanes tenuerunt omnia Turcæ.
Tum clari herois venerati nobile bustum,
Ossaque, marmoraque invictum condentia corpus
Abstulerunt sibi quisque in partes secta minutas,
Tamquam iis bellica vis, & Martius ardor inesset,
Et genium præstare bonum, sortemque valerent.
Sic quæ aliis tumulum virtus parat, abstulit illi,
Atque eadem diro venerandum præbuit hosti.

XII.

XII.

De Alfonso, Ferrariæ principe.

CLEMENTEM *postquam Medicem, cui tempora nuper*
Tiara cingebat triplex,
Exstinctum Alfonsus dux audiit, ilicet acri
Correptus ægritudine
Illius mortem est properata morte secutus,
Funusque junxit funere.
Præ luctu periisse inquis, nimioque dolore?
Immo id quidem præ gaudio.

XIII.

Epitaphium Francisci Sfortiæ II. Mediolanensium principis.

FRANCISCUS *hic situs secundus Sfortia est,*
Insubrium dux, cujus imperium atque opes
Nunc asperis, nunc prosperis eventibus
Fortuna sorsque multiplex exercuit.
Atque ille nunc civilibus, nunc exteris
Petitus armis, Gallicisque, & Bæticis,
Mediusque reges inter adversarios,
Suprema ad usque fata regnum patrium
Servavit; & prudentia fretus sua
Armis vim apertam fregit, atque astu dolos.
Nunc hic quiescit parvus e tanto duce
Pulvis cinisque, & nudula umbra mortui.

XIV.

In funere Alfonsi Davali Vastii.

DESTITUTI *flete, cives, magnum Vasti principem,*
Deplorate raptum vobis præsidem justissimum,
Luctuosa triste funus prosequentes nænia.
Ille vestræ semper auxit civitatis commoda;

Ille

Ille jus, & æquitatem conservavit publicam;
Inque sævis sæpe bellis sospitem urbem præstitit.
Quare mœsti flete, cives, magnum Vasti principem,
Deplorate raptum vobis præsidem justissimum,
Luctuosa triste funus prosequentes nænia.

Gabrielis Faerni Carminum Finis.

ILLUSTRIUM POETARUM CARMINA
AD GABRIELEM FAERNUM,
ET DE EODEM.

* Joannis Casæ *in Epistola ad Galateum, de Ambitione, ex Carminibus ejusdem.*

.... Priulusque bonus, simplexque Faernus,
Prudens & veræ virtutis cultor uterque:
Vitrea quos numquam titillat gloria, febris
Purgatos hujus.

† Marci Antonii Flaminii *Carmen XXXIII. libri VI. Ad Marcellum Cervinum, & Franciscum Sfondratum Cardinales. edit. Cominianæ pag.* 169.

Quod Faernum, hominem bonum atque doctum
Amo non secus atque memetipsum,
Ejus gaudeo commodis perinde
Ac meis propriis: quod ergo per vos
Summo a principe consecutus ille est
Quidquid ad bene, commodeque agendam
Vitam optabat, id hercule obligavit
Me vobis ita, candidi patroni,
Ut devinctior esse nemo possit.
At vos, qua pietate jam tueri

Cœ-

---

* Exstat & ejusdem Ode ad Faernum, quæ tamen quum nihil de ejus laudibus contineat, consulto est a nobis omissa.

Cœpiſtis lepidum meum ſodalem,
Eadem pietate, firma ut hæc ſint
Et perennia dona, providete.

† Francisci Franchini *Coſentini Carminum lib. IV. pag.* 197. *Baſilienſis editionis.*

Poſtquam bella tument, nec ulla lætæ
Spes pacis datur, impiuſque Mavors
Toto ſævit in orbe, & arma miſcet,
Terris triſtia, luctuoſa ponto;
Quid tandem mihi ſit, Faerne, agendum
Prorſus neſcio; Cæſaris ne caſtra,
An ne Farneſias ſequar cohortes,
Cervici galeam induens comantem?
Qui jus in me habeat; meoſque ſummum,
Eſt Cæſar mihi ſummus imperator,
A quo deficere, impium, nefaſque.
Gens Farneſia, & ille Paullus, ille
Qui nunc cum Superis beatiorem
Vitam ducit, & aſſidet Tonânti,
Mihi munera multa contulerunt.
Quo me, neſcio, conferam; ſacrarum
Niſi ad Pieridum pios receſſus,
Curarum ſimul, & ſimul laborum
Mœſtis mentibus unicum levamen.
Ad te confugio; mihique certum eſt
Tecum vivere, dum furit ferus Mars:
Tuque me allice, meque tolle tecum,
Jucundiſſime mi Faerne; fontis
Duc me per gelidas perennis undas,
Clari dulcia per vireta Pindi,
Et ſolare inopem tuis Camœnis.

Hannibalis Cruceji *Elegia ad* Gabrielem Faernum *nomine Caroli Vicecomitis, ex Carminibus Poetarum Nobilium Jo. Paulli Ubaldini ſtudio conquiſitis.*

Quod mihi tam ſuavi condîta lepore dediſti
Carmina, cryſtallo conſocianda meæ;

K Invicto

Invicto fiat magis ut jucunda Philippo,
Et maneat sæclis nobilis innumeris;
Usque adeo tibi me devinctum sentio, ut a me
Deberi fatear maxima quæque tibi.
Digna sed officio tibi munera reddere tali
Non est fortunæ, docte FAERNE, meæ.
Ne tamen immemori, aut credas servisse maligno;
Exiguum mitto grati animi indicium.
Effigies hæc est expressa nomismate parvo
Nostra, suo verum nobilis artifice.
Hic licet aspicias ferro mea membra rigere,
Et sævire atris Phorcidos ora comis;
Atque avidos rictus humero ex utroque leonum
Terrorem humanis mentibus incutere;
Non tamen humanæ osorem me crede quietis,
Gaudentem madidas sanguine habere manus.
Sed quia permultæ circumstant undique curæ
Mortales, miris dilacerantque modis:
Ambitio nam dira, & habendi cæca cupido,
Gaudia, formido, spes, amor, ira, dolor
Sollicitos urunt animos, truduntque, trahuntque;
Nec datur in medio pura sopore quies:
Artificis voluit nos dextera docta monere,
Interiora notans exteriore nota:
Scilicet ut ferro munimus vulnera contra
Morte quod hic jam jam desinet esse obita,
Sic quod inest nobis ævo delebile nullo,
Virtute ornemus atque alia, atque alia;
Alcidæ exemplo: cujus pendentia collo
Hic, velut ipse vides, ora monile tenet.
Ille etenim mentis, non clavæ, robore præstans
Obstitit imperio deterioris heri.
Et quæ monstra tenent subter præcordia sedem,
Non quæ docta canit Græcia, perdomuit:
Nempe animi motus nos in diversa trahentes,
Ut fragilem pelagi sæva procella ratem.
Nam genitum quemquam triplici quis corpore credat,
Qualem prisca refert fabula Geryonem?
Quis cervam æripedem? latrantemve ore trifauci
Cerberon? aut tanto corpore Stymphalidas?

Aut uno capite abſciſſo quæ bellua Lernæ
Orta venenato multa cruore dabat?
Aut quæ alia appingit commentis Græcia felix;
Quæ nullis umquam viſa fuere locis?

Ejuſdem in obitum GABRIELIS FAERNI, *Parte* I. *Delic. CC. Italorum Poetarum, Ranutio Ghero collectore.*

Dum veterum auctorum inſtaurat monimenta FAERNUS,
Et reddit vitæ ſcripta Latina ſuæ,
Invidit fera Parca, virumque ad Tartara truſit:
Quodque aliis adimis, hoc tibi, dixit, habe.

JO. MATTHÆI TOSCANI, *Tomo II. Carminum Illuſtrium Poetarum Italorum.*

Calliope legeret numeros quum forte FAERNI,
Emerſitne mari Comicus Afer? ait.

† *Ejuſdem, Pepli Italiæ libro III.*

Si linguæ Latiæ politioris
Omnis mundities, lepos, venuſtas
Periſſent penituſque funditúſque,
Omnino nihil ut ſuper nitoris
Foret, barbaria omnia occupante;
Pectus attamen unius FAERNI
Muſarum & Charitum manu politum,
Linguæ divitias politioris
Omnes promeret, ubeřique vena
Flumen funderet aureæ loquelæ.
Ut jam non Ciceronis, aut Terentî,
Cultive ingenium expetat Catulli,
Cui fas ſit lepido frui FAERNO,
Cui nervi Ciceronis, & Terentî
Candor, inſitus & lepor Catulli eſt.

† LÆVINI TORRENTII, *Epiſcopi Antuerpienſis, Carminum edit. Plant. an.* 1594. *pag.* 372. *Ad* GABRIELEM FAERNUM *Cremonenſem, vetuſtis auctoribus corrigendis nobilem.*

Grati vetuſtas officii memor
Cælo locatum credidit Herculem,
Quod monſtra fatali labore
Suſtulit indomitaque dextra.

Res

Res magna ſane, dignaque numine
Tanto, & ſupremi progenie Jovis,
Vel colla ſuccreſcentis hydræ
Ignibus & ſecuiſſe ferro:
Fœdis vel altos ſtercoribus boum
Purgaſſe acervos divitis Augiæ,
Aurique fœcundis ab hortis
Heſperidum rapuiſſe mala.
Tuus, FAERNE, illuſtrior eſt labor,
Notiſque mundo gratior artibus,
Haud viribus conſtans, ſed acri
Ingenio, vigilique cura.
Queis fretus armis, auſpicio bono
Juratus hoſtis barbariem domas
Non ante ſic victam, Latinæ
Dedecore opprobrioque linguæ.
Hærebat alte viſceribus malum,
Suaque fixum mole medentibus
Ferebat horrorem, ſub ipſo
Crudius aſperiuſque ferro.
Tu pervicaci cedere neſcius,
Hoſtilibuſque audentior ab minis,
Virtute viciſti probroſam
Illuviem, cariemque tetram:
Solers nitori reddere priſtino
Libros vetuſtos nobilium virûm
Quicumque præluxere nobis
Ingenio, & locuplete lingua.
Ut morte preſſum ſi referant caput,
Reddantque dignam vindice gratiam,
Majore te cenſeri honore
Arbitrio patiantur æquo.
Tu namque & illis concilias decus,
Quæque ipſe ſcribis, non placeant minus,
FAERNE, Muſarum ſub antris
Docte modos ſociare chordis.

GA-

GABRIELIS
FAERNI
CREMONENSIS

OPUSCULA QUÆDAM.

Item Epiſtolæ Clarorum Virorum

ad ipſum pertinentes.

VINCENTII LUCHINI
Typographi Romani, Præfatio in Editionem Philippicarum Ciceronis
A
GABRIELE FAERNO
emendatarum.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. DIACONO
CARDINALI AMPLISSIMO
Vincentius Luchinus S. D.

ABRIEL FAERNUS, *vir summa vitæ innocentia præditus; ut tu, Cardinalis illustrissime, optime nosti; quum omni liberali doctrina præstitit, tum præcipue in corrigendis antiquorum libris, omnium doctorum consensu, singularem laudem tulit. Nam præter accuratam illam diligentiam, animique attentionem, quam in pervoluendis, conferendisque inter se manuscriptis exemplaribus, adhibere solitus est; erat in eo natura quædam excellens, & pæne divina, ita ut sæpissime præclarorum scriptorum locos, aut librarii negligentia, aut longa vetustate corruptos, acri quodam judicio, & admirabili ingenii acie emendaret, veramque & germanam lectionem restitueret. Etenim persæpe accidit, ut quæ ipse conjectura tantum usus immutaverat, paullo post antiquissimi alicujus codicis testimonio comprobaret. Quum itaque ad hoc potissimum natus esse videretur, nullæque eum voluptates a literarum studiis abstraherent, otium vero abunde illi tribueret* PII IV. PONT. MAXIMI, *avunculi tui, liberalitas, in cujus fidem & clientelam, quum adhuc Cardinalis esset, se totum tradiderat; quam plurimos Latinæ linguæ auctores, multis mendis inquinatos, magna cum cura, & labore expurgavit; quorum volumina ipsius manu emendata, nunc apud te sunt, qui illa, tamquam thesaurum quoddam, jure optimo magni æstimas. Ceterum*

quum

quum ea esset FAERNI *facilitas, ut libenter literatis viris opiniones suas impertiret, vigilias tamen suas in lucem edere quotidie differebat. sive ut illas diligentius perpoliret, sive diutius se victurum putabat, sive ipse (quod magis arbitror) gloriam hanc, quam plerique cupide aucupantur, minime expetebat. Quamobrem paullo ante quam e vita decederet, vix amicorum precibus adductus, Ciceronis orationes quæ Philippicæ inscribuntur, una cum quibusdam aliis, quas summa diligentia emendavit, usus inprimis antiquissimo exemplari, quod in sacrario Vaticani templi principis Apostolorum asservatur; meis typis imprimi & pervulgari permiserat. Jamque ad calcem pæne opus pervenerat, quum repente, maximo* PII PONTIFICIS, *qui illum unice diligebat, omniumque bonorum dolore,* FAERNUS *e vita excessit. Itaque per multos dies res intermissa est. Tandem vero officii mei memor, metuensque ne aliquis fortasse, uti fieri solet, aliquo modo doctissimi viri labores surriperet, sibique vendicaret, amico de me optime merito fidem meam præstare volui, totumque volumen absolvendum curavi. quod nunc in tuo nomine emitto, Cardinalis illustrissime; id enim &* FAERNO *ipsi si viveret, gratissimum profecto foret, qui te unum post* PIUM PONTIFICEM, *Patronum sibi adoptaverat; & sane* FAERNI *vigiliarum fructus, quasi hæreditario jure tibi debetur, quandoquidem* PIUS PONTIFEX, *avunculus tuus, illius ingenio & industriæ semper favit, eumque sponte currentem, liberalitate sua ad hæc studia vehementius incitavit. Huc accedit quod lectione librorum Ciceronis mirifice delectaris: quamvis enim quantum tibi de publicis laboribus temporis, & otii datur, id omne in optimis philosophiæ & theologiæ studiis, una cum doctis & literatis viris consumas, ut Christianum & Cardinalem decet; plerumque tamen ad hæc mitiora eloquentiæ studia divertis, in quibus, tamquam in aliquo amœno diversorio, libenter conquiescis. Extremum illud est, quod tamen mihi antiquissimum fuit, singularis mea erga te observantia, quam non tibi solum, verum etiam ceteris omnibus exploratissimam esse cupio. Quamobrem liber hic Antonianarum Ciceronis orationum, quæ nunc tui nominis splendore illustriores in publicum prodeunt, quum* GABRIELIS FAERNI *doctrinæ & diligentiæ indicium, tum illius observantiæ meæ qua te unice colo, colamque dum vivam, testimonium apud omnes erit.*

Romæ. Kal. Februarii 1563.

GA-

GABRIELIS FAERNI

EPISTOLA

IN PHILIPPICAS CICERONIS

opera sua emendatas.

GABRIEL FAERNUS

PETRO VICTORIO S.

Abes tandem, quod a me tanto opere petiisti, volumen Orationum XVII. M. Tullii, recens a me emendatarum, auxilio maxime vetustissimi ejus exemplaris quod nuper in sacrario Basilicæ Vaticanæ Sancti Petri Apostoli inveni. de cujus voluminis antiquitate quia ad te multa jam scripsi, nihil hic amplius dicam, nisi arbitrari me, non exstare usquam aliud æque antiquum, ex omnibus M. Tullii operibus. Cujus libri auctoritatem quamvis fere secutus sim, existimavi tamen, mihi, recentiores quoque qui modo scripti essent, consulendos: primum quod aliquando, licet id quidem raro, usu venit ut recentiores libri probatiorem lectionem contineant; deinde ut in eis locis ubi antiquus hic deficit, ex recentibus quæ possem, emendando supplerem. non enim omnia quæ in hoc volumine edidimus, exemplar id continet, sed tantum Philippicas decem primas, & undecimam dimidiatam; prætereaque duo fragmenta, unum duodecimæ, alterum tertiædecimæ. item Orationem pro Fontejo, omnem illam quæ exstat in editione vulgata. item duo alia fragmenta, alterum Orationis pro Flacco, alterum Orationis in Pisonem, in ea tamen parte quæ exstat. Quod ipsum antiquissimis literis quas majusculas vocant, nonnullis tamen aliquantulum in has nostras degenerantibus scriptum est: quas omnes Orationes, ne videremur ea tantum edendo quæ in antiquo libro sunt, magna earum parte fraudasse lectorem, integras, ut quidem exstant, voluimus edere. Librorum vero scriptorum copiam nobis suf-

fecit partim Vaticana, partim nostra privata bibliotheca. Contulimus autem scriptam lectionem cum impressa Paulli Manutii, omnium commodissima, quæ continet Philippicas emendatas ab Hieronymo Ferrario; a cujus editione ubi antiquus hic liber cum ea concordat, non temere umquam discessimus. Quin etiam multa quæ ille quidem recte emendaverat, sed vel errore & oblivione impresforum, vel quod illis ea non probarentur, neglecta omissaque fuerant, accedente hujus antiqui libri fide, reposuimus. ea sunt loca LXXVIII. Ubi vero hic liber ab impressa lectione dissentit, quod in duobus locorum generibus accidit, altero ubi Ferrarius suos vetustos libros secutus, vulgatam corrupit, altero ubi omnes libri & scripti, & impressi male habent, hærente in hoc solo antiquo libro vera lectione, nos ex hoc ipso, qui omnes quos habuit, aut vidit umquam Ferrarius, longo intervallo vetustate præstat, & lectionem vulgatam reposuimus; id factum est locis CXIX. & antiquam restituimus, quod pluribus locis fecimus quam ut numerum inire possemus, non verbis tantum, ut fieri solet, variatis, vel additis, vel detractis, sed integris etiam aliquando periodis. Sane nolumus hic fraudare sua laude Ferrarium: præter enim complura loca quæ prius ab se ex ingenio emendata, postea exemplarium vetustorum auctoritate comprobata fuisse, ipse commemorat, loca alia VII. & XL. contra omnium quos ipse vidisset librorum fidem emendavit ita ut in hoc nostro postea inveni. Sed & tu nonnulla in his Orationibus conjecisti; non pauca & ego; quorum nos hic antiquus liber veros conjectores probavit. ex quo re ipsa admonemur, in emendandis auctoribus, non esse perpetuo libris scriptis inhærendum: sed aliquid etiam hominum ingenio judicioque tribuendum. quod propterea libentius commemoramus, quia superioribus literis tuis mihi significasti, esse istic nonnullos, ad quos hujus antiqui exemplaris nuper inventi fama pervenerit, qui has Orationes postulent edi, ad eum prorsus modum ut in eo scriptæ inveniuntur: neque quidquam omnino variari. qui si ipsi in hunc librum incidissent, sententiam mihi crede mutarent: non enim bene habet semper hic liber, sed multis locis & ipse mendosus est: inque illis ipsis locis ubi melior est aliis, non semper omnino sincerus aut rectus est, sed alicubi vestigia tantum veræ lectionis ostendit: quæ si edere nullo adhibito judicio voluissem, pro correctore corruptor dici jure potuissem. librum ergo antiquum secuti quidem sumus, sed ea cautione

tione, ne ea etiam quæ in eo esſent mendoſa, ſequeremur. Atque ut tibi aliiſque lectoribus conſtaret ratio operæ noſtræ, Libros II. Emendationum conſcripſimus, alterum in Philippicas, alterum in tres reliquas Orationes, ideſt pro Fontejo, pro Flacco, & in Piſonem: in quibus ubicumque a Manutiana editione deflexímus, cauſſæ mutationis adſcriptæ ſunt, adnotataque, ubi ſcrupulus aliquis forte reſtabat, antiqui voluminis lectio licet mendoſa, eruendæ tamen ei quæ vera ſit, fortaſse in poſterum profutura. Conjecta quoque in eos libros ſunt multa quæ ex conjectura tum noſtra, tum aliorum emendata non auſi ſumus in contextum Ciceronis admittere. Non ſemper autem quoties quid ex eo libro emendavimus, toties eum citare neceſse habuimus, ne & volumen ſæpe repetitis vocibus, & lectorem faſtidio oneraremus: ſufficere putantes ubicumque eum non ſequimur, profiteri nos, vel ex aliis libris, vel ex ingenio (quod tamen parciſſime fecimus) emendaſſe; vel ita nos legendum putare. Si quorum autem locorum emendatorum mentionem non fecimus, etenim fuiſset infinitum omnia perſequi, præſertimque ubicumque reſtituimus ordinem collocationemque verborum, ſcito nos id feciſse ex antiqui illius exemplaris fide. cujus contextum ita ſemper ſecuti ſumus, ut parvam eorum quæ deinde immutata, detracta, addita eſsent, rationem habuerimus. quod & in aliis exemplaribus, aliiſque auctoribus emendandis ſervare inſtituimus.

Vale. Romæ XII. Kal. Novembres M.D.LXI.

PETRI VICTORII
EPISTOLA
IN P. TERENTIUM
A
GABRIELE FAERNO
castigatum.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. CARDINALI
Petrus Victorius Sal.

ITTO ad te, Borromæe amplissime, poetam elegantissimum, familiaris tui opera studioque olim expolitum: nunc autem, non sine cura aliqua mea, formis excusum atque divulgatum: quum enim domi tuæ illum haberes, possesque solus aut cum paucis, labore & industria diligentis & eruditi viri frui; ut es omnibus in rebus publicorum commodorum studiosissimus, maluisti bonum hoc cunctis bonarum artium cupidis impertiri. recte igitur fecisti, consiliumque hoc tuum laudent omnes necesse est, qui non sunt penitus aversi a Musis, nec suas tantum propriasque utilitates consectantur. Ipse vero libenter suscepi hanc curam, dedique operam ut fideliter imprimeretur, ut servirem honori ac laudi FAERNI, cum quo dum vixit, magna amicitia conjunctus fui: quum enim aliter nunc illum juvare non possem, hoc, non parvum sane, beneficium me in eum collaturum esse existimavi, si memoriam ipsius coluissem, & quantum per me fieri posset, vivam florentemque conservassem. Cognovi etiam, me veteribus ejus sodalibus cupidisque, si hoc egissem, gratum esse facturum, hominibus honestis, & qui plurimum FAERNUM ob ipsius probitatem, eruditionemque diligebant; quorum etiam partim mei necessarii sunt, partim

vero,

vero, propter egregias animi dotes, & ipsi omnium amore dignissimi. iis igitur quoque placere volui: studuique, nihil a moribus meis dignitateque alienum gerens, benevolentiam eorum mihi magis conciliare. Nam quantopere etiam ipse eodem studio delectatus sim, & quantum diligentiæ adhibuerim in bonis auctoribus & Græcis & Latinis emendandis & ab omni labe vitioque expurgandis, notum testatumque est. Quomodo igitur non debui eamdem voluntatem in aliis fovere, qui in eodem cursu non sine multa laude versarentur? præsertim quum quod molestiæ in hoc munere obeundo omni tempore suscepi, non ostentandi ingenii, honorisque magni adipiscendi caussa susceperim, sed veteres auctores illustrandi, & e corpore ipsorum turpes maculas eluendi. quare omnem hominem qui in hoc studio cum fide judicioque aliquo versaretur, semper adjuvissem. quod etiam arbitror me aliquando fecisse: nonnullisque suppeditasse ea auxilia quæ in me posita erant, & ad finem illum obtinendum magnopere pertinebant. quod alii fortasse, jejuni animi homines & nimis avidi laudis, non fecissent. Valuit etiam aliquid ad me impellendum, & ne declinarem hunc laborem, persuadendum, quod & ipse non parum hoc lepido nobilique poeta delector: putoque, ipsum valde utilem esse & ad Latinam linguam puriter perdiscendam, & ad vitam hominum suaviter excolendam. Nam quin accurata lectione Terentii mores emendentur & politiores integrioresque reddantur, si quis consilium illius finemque attendat, corrigique se patiatur, dubitandum non est: sunt enim fabulæ ipsius (quantum ratio ejus poematis fert) honestæ ac graves: remotæque ab omni turpitudine verborum factorumque. talem autem ipsum fuisse natura moribusque, facile suspicari possumus. cujus rei etiam indicium est, quod ille usus est consuetudine sanctissimorum moderatissimorumque suæ ætatis virorum: qui non tantopere ipsum dilexissent, nec in amicitiam suam irrepere passi essent, nisi similis ipsis parque ingenio ac vita fuisset. Facit etiam, nisi fallor, ut merito ille hominibus gravibus carus atque jucundus esse debeat, quia proposuit sibi ad imitandum Menandrum: cunctasque suas fabulas, una aut altera excepta, ex eo poeta expressit: de cujus ingenii suavitate salibusque ita multa & doctissimi & honestissimi viri memoriæ prodiderunt, ut non mediocriter dolendum sit, illum e manibus ereptum esse, & ita quidem deletum, ut ne vestigium quidem ullum Græcum ipsius appa-

reat.

reat. Nam quum exstiterint olim gravissimi viri Græci: quique suis præceptis scriptisque magnopere pietatem nostram Christianam adjuverint, qui vehementer Aristophanem amaverint, nec umquan fere fabulas ejus e manibus dimiserint; Plutarchus tamen de illo poeta aliter sensit: longeque ipsi præponendum esse Menandrum existimavit. Quum enim eum errorem ex animis quorundam evellere cuperet, sedulo duos hos poetas inter se comparavit: quorum alter veteris, alter vero novæ Comœdiæ auctor fuerat: collectisque diligenter eorum virtutibus ac vitiis, vel potius alterius insignibus vitiis, alterius summis virtutibus; præferendum esse omnibus de caussis Menandrum, demonstravit: in cujus laudes celebrandas ita se effundit, ut modum nullum ipsarum tenere posse videatur. Non necesse est autem me nunc argumenta illa huc transferre: unum tantum ponam, quod inprimis aptum est ad Menandrum ornandum: ad alterum vero illum omni pæne honore spoliandum. quod quum facetissimus præter ceteros lepidissimusque Comicus Aristophanes & habeatur & dicatur, affirmat Plutarchus, Aristophanis sales, quum amari & asperi sint, vim quamdam exulcerandi, mordendique habere: contra autem Menandri sales ita lepidos ac venustos esse, ut ex illo ipso mari unde Venus orta est, nati esse videantur. Sed ut, relicto Aristophane, ad nostrum redeamus; qui Menandrum probant, summisque laudibus in cælum efferunt, iidem manifesto Terentium commendant: illius enim Græci Latinus hic imago quædam simulacrumque est. vel potius ille ipse expressus, in aliumque sermonem (hoc enim fere tantum discriminis est) conversus. quod intelligitur etiam testimonio quodam Ciceronis, versibus notato: legitur autem illud apud Donatum in ipsius poetæ vita. Nec tamen me fallit, nonnulla in vertendo mutasse Terentium, quibusdamque in rebus judicium quoddam suum adhibuisse. ut illud quod e simplicibus duplices fere cunctas fabulas fecit. qua in re quum placere voluerit spectatoribus, qui plerumque gemina compositione rerum, duobusque simul ad exitum perductis argumentis capiuntur, discessit non tantum a mente & quasi præscripto Menandri, verum etiam a sententia Aristotelis, arbitrantis, alterum illud melius esse: judicantisque, uno in argumento, unaque in persona manere poetas oportere; sive Tragœdiam sive Comœdiam scribant. nam quædam etiam ipsum variasse, instituta nonnulla ad consuetudinem moremque Romanorum hominum

minum convertentem, apud eumdem etiam veterem grammaticum lectum est. Neque tamen hoc quin verum id sit quod diximus, facit, nullo, inquam, alio in loco planius spectari posse lepores venustatesque Menandri, quam in fabulis Terentianis. ut taceam majores virtutes ab ipso acceptas: quemadmodum quum Græcus ille fingat in meretriciis amoribus adolescentium libidinem exerceri solitam, nec feminæ ingenuæ pudicitiam expugnatam arte ulla in scenam referri, si quando tamen virgini civi stuprum infertur, numquam non inde nuptias nasci solitas: ut ex principio illo malo turpique res bona atque honesta proficiscatur. quod accurate, ut apparet, servavit Terentius, neglectum ab recentioris memoriæ poetis, qui passim & his, a bonis moribus alienis, & aliis turpioribus adhuc amoribus Comœdiam inquinant, & ne dum vitam expoliant & corrigant, potius ipsam fœdant, & omni dedecore contaminant. Est igitur omnibus his de caussis, aliisque nonnullis minime obscuris, Terentius amandus, in sinuque frequenter habendus: ac profecto bene omnis opera ponitur quæ in ipso illustrando celebrandoque collocatur. quod ipsum etiam me hortatum est, ut diligenter eum imprimi curarem: studeo enim prodesse quacumque re possum cupidis honestarum artium: nec ullum umquam laborem recusavi, ut partem aliquam hujus laudis adipiscerer. Cœperam autem multo antea hunc FAERNI conatum adjuvare: &, ut ex ipsius scriptis apparet, miseram ad eum antiquissimum Terentii librum, quem domi habebam: cujus ille testimonio sæpe utitur, & unde se plurimum in judicando adjutum fatetur. est autem is multis in rebus similis ei qui Petri Bembi fuit. nam nomina personarum Græcis literis notata ambo habent, non primis fere syllabis vocum illarum quibus personæ appellantur. quum statim in fronte singularum scenarum declaratum sit, quibus literis personæ quæ illic loquuntur, significentur. quæ omnia, ut opinor, diligenter a FAERNO exposita fuissent, si extremam manum labori huic suo admovere potuisset: & non ante iniquissima morte præreptus esset. Ordo etiam fabularum communis pervulgatusque a nobis servatus est, qui fortasse verus non est, quod suspicari licet etiam ex fastis: quia quod judicium de hac re ille fecisset, compertum nobis non erat: nec quidquam ipse de hoc literis suis mandavit. in Bembi certe libro Adelphi postremum locum tenent. Quia autem FAERNUS ardebat cupiditate hunc optimum poetam juvandi,

et omni

& omni ratione qua poterat, expoliendi: facereque multum ad eum restituendum intelligebat, rationem versuum qui in consuetudine Comicorum sunt, tenere, scribere aggressus est librum de illo genere metrorum; quem tamen non absolvit. quod si ad exitum opus hoc perducere potuisset, quum inprimis ejus rei peritus esset, multumque in hoc studio versatus foret: omnem illam materiam plene perfecteque tractasset: nec ullam quæstionem propriam ejus loci omisisset: illum tamen ipsum qualem reliquit, vel potius ipsius initium & non contemnendi ædificii vestibulum occultare non libuit, nequa ingenii ipsius monimenta perirent. hoc autem rectum esse & fieri debere, illi quibus memoria FAERNI commendata est, judicarunt, sperantes omnia in bonam partem acceptum iri: & id boni quod in illo libello est, studiosos hujus elegantis doctrinæ prorsus laudaturos: si quid vero non omnino plenum perfectumque illic invenerint, ei veniam daturos. nam quale opus ipsum integrum futurum fuerit, declarat, quod auctor ipsius in primo statim aditu, minime gloriosus homo, nec inanis laudis cupidus, de sua facultate nonnulla prædicat, & quam hæc doctrina hac ætate adhuc obscura, tenebrisque multis involuta sit, testatur.

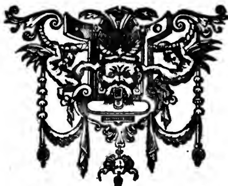
Hos autem omnes optimi ingenii fructus, antistes optime, (ut initio scripsi) ad te mitto, unde exierunt, & e cujus copiosa bibliotheca in manus eruditorum pervenerunt, ut a cunctis statim intelligatur, cujus beneficio ipsi aucti sunt. in quo arbitror etiam me manibus FAERNI gratum fecisse, si hæc post mortem curare hominibus mos est. qui te post PIUM IV. PONT. MAX. veterem suum patronum, auctoremque suorum omnium commodorum colebat: nec sane aliter facere poterat, nisi a judicio ipsius, sapientissimi viri, discedere vellet: quod numquam commisisset : videbat enim cum reliquis omnibus qui in ista celebri urbe ac regina omnium civitatum vivunt, quanto in honore apud ipsum esses, & quantum ille ingenio prudentiæque tuæ tribueret, quum bonam magnamque partem oneris ejus quod sustinet (maximi omnium onerum: quodque vere Ætna gravius appellari potest) humeris tuis imposuit. Sed sua sponte etiam ille de te egregie existimabat: ac quem coleret, & tamquam numen aliquod veneraretur, elegerat. Hos igitur tui magni amatoris labores fovebis, & ab omni injuria impetuque adversariorum defendes. Quod vero nunc de illis consilium captum est, ut scilicet ederentur,

quia

quia utiles illos magnopere avunculus tuus existimabat, maluisset multo antea capi: ac memini etiam quum ille, minore adhuc in fortuna constitutus, hic mecum questus est, quod negotium hoc nimis lentum foret, plusque quam oporteret, differret FAERNUS monimenta hæc publicare: se namque illi semper auctorem fuisse ut maturaret, prædicabat, &, ut id facilius facere posset, pecuniam etiam, auxiliique omne genus solitum polliceri, dicebat. Hoc igitur quoque nomine labores hos amabis, carosque valde habebis. Non sum tamen nescius, ipsos ad te erudiendum magnopere aptos non esse. nam ætas tua, & dignitas, & tantus usus rerum longe aliam doctrinam requirunt, & quidquid temporis e magnis gravibusque occupationibus eripere potes, in sapientiæ studiis divinisque nostris literis perscrutandis collocas: una cum doctis & probis viris, quos domi habes, legens semper aliquid nostræ institutionis proprium, ut magis adhuc personam istam quam sustines, ornes: quæ profecto satis jam satisque ornata est: si modus ullus adhiberi, terminusque in vita humana emendanda, omnique virtute expolienda constitui debet. Cui enim nota non est probitas animi tui? cui non sæpe audita, vel spectata potius, incredibilis temperantia & castitas? quæ quum in ista ætate moribusque horum temporum rara & infrequens sit, domestica in te & a natura prope ipsa insita videtur. De pietate vero erga DEUM. OPT. MAX. quæ mirifica in te viget, in oreque omnium populorum est, verbum facere non libet: metuo enim ne dum rem narrare velim, & oratione mea præstantissimam hanc & divinam virtutem quæ in te est, celebrare coner, ipsam potius conteram & extenuem. Sed his majoribus virtutibus tuis nunc relictis, ad amorem quo prosequeris honesta studia atque artes has liberales, revertar: de quo si forte aliquis dubitaret, præclarum specimen his ipsis diebus dedisti; quum curasti ut Gulielmus Sirletus, vir haud magna cum re, sed fide plenus, ut de Q. Ennio M. Tullius literis mandavit, in amplissimum vestrum Cardinalium collegium cooptaretur. Dignus ille quidem per se erat omni honore, & præclare de ipso sua sponte avunculus tuus, optimus ac munificentissimus Pontifex, existimabat: jamque nonnullis eum beneficiis affecerat. sed tamen exploratum est, illum tuæ gratiæ auctoritatique potissimum datum esse: teque ipsum tuis humeris ad sublimem istum gradum honoris evexisse, captum doctrina hominis egregia, & vitæ honestate singulari. Perge

igitur graviora illa studia colere, & disciplinam propriam Christiani hominis, summique antistitis, amplexari: nec tamen imaginem humanæ vitæ, accurate expressam a Terentio, & puram ipsius orationem, despice: putatoque quum ipsum legis, etsi multo minores personas in fabulis his invenies, tenuesque demum homines, de rebus privatis humilibusque inter se loquentes, P. Scipionem, C. Lælium, L. Furium loquentes audire: qui (ut memoriæ proditum est) a poeta personam mutuati, quæ domi luserant ipsi, otii honeste consumendi caussa, in scenam Terentii nomine postea deferebant.

Florentia, XVI. Kal. Jun. M.D.LXV.

SIL-

SILVII ANTONIANI EPISTOLA

ejusdem fere argumenti.

CAROLO BORROMÆO
S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI AMPLISSIMO

Silvius Antonianus.

UUM multæ in omni liberali doctrina, optimisque artibus, quibus animus ad humanitatem informatur, perobscuræ sunt, & perdifficiles quæstiones, tum inprimis, Borromæe præstantissime, de toto poetarum studio, magna doctissimorum hominum dissensione, & varietate certatur. Nam quibusdam præclara quædam res poesis videtur, & plane divina, in qua comparanda, non tam alicujus artis præceptis, & ratione aliqua, aut disciplina, opus sit, quam natura quadam eximia & excellenti, quæ incredibili ingenii celeritate, animique inflammatione, quasi divino quodam afflatu excitetur. quidam autem nullam in poetis solidam utilitatem esse censent, omnemque delectationem quæ ex eis capitur, levem omnino judicant, & prope puerilem. Sunt etiam, & hi quidem summi viri, atque eruditissimi, qui sane poetarum studio adversantur infensius, eosque tamquam pestem quamdam, & perniciem animorum, ex bene instituta civitate expellunt, & ejiciunt. Horum princeps fuit magnus ille, & quasi philosophorum deus, Plato, qui, quum optimum civitatis statum exquireret, & suam illam, omnibus numeris absolutam, remp. fingendo fabricaret, ita multa contra poetas disseruit, ut plane videatur sensisse, eam nisi poetis in exsilium pulsis, salvam & incolumem conservari numquam posse. Quæ quum ita se habeant, Cardinalis optime, equidem non tantum mihi tribuo, aut assumo, ut ex tam variis, tamque inter se diffidentibus sententiis, perinde ac si apud me judicem caussa agatur, quænam verior sit stue-

tuere audeam; aut certe tamquam honorarius arbiter omnem controversiam dirimere, & rem de qua tantopere magni atque nobiles philosophi dissentiunt, adducere ad concordiam velim. Sed tamen si quis in hac poetarum facultate idem evenire dicat, quod in multis aliis rebus & artibus solet, ut quum suapte natura bonæ atque utiles sint, hominum improborum vitio plerumque depraventur, is profecto meo quidem judicio non longe a veritate aberrabit. Etenim & artium, & disciplinarum, & bonorum omnium, quæcumque a natura, aut a fortuna proficiscuntur, commune id est, ut boni, & mali instrumenta sint, ac modo magnas utilitates & adjumenta, modo autem graves calamitates & detrimenta afferant. denique nihil reperias præter unam virtutem, quo non perverse & perniciose uti liceat. Neque vero, ut arbitror, boni poetæ propterea e civitate pellendi sunt, quod nonnulli hoc nomine indigni, aut obscœnis & amatoriis carminibus juvenum animos molliant, aut dum voluptuosam & delicatam vitam laudant, virtutis nervos elidant, aut postremo aliqua alia ratione, mentibus nostris, versuum dulcedine illectis, vitiorum venena instillent. quin potius bonos poetas, idest virtutis & honestatis laudatores, ac magistros studiose retineamus: malorum autem licentiam legumlatoris severitas coerceat, atque ipsa reip. gerendæ ratio & facultas, quam πολιτικὴν Græci dicunt; etenim hæc est civitatis moderatrix, hæc omnes res & privatas & publicas regit, & in omnes artes imperium exercet, easque ad commune bonum & felicitatem refert; quamobrem merito ab Aristotele ἀρχιτεκτονικὴ appellatur. Et quidem dubium non est, civilem prudentiam, pro suo jure & auctoritate poetis aliquando leges dedisse, eosque, quum dicendi libertate immoderatius excurrerent, certis quibusdam finibus circumscripsisse. Nam quum plura sint poetarum genera: alii enim sunt Epici, sive Heroici, alii Lyrici, alii Tragici, alii postremo Comici, quorum sane poesis ad hominum mores conformandos valde est accommodata; hi quidem olim ita vitia vituperabant, ut nominatim unumquemque carperent, atque omnes palam aculeis & maledictis figerent. id autem quum legislatori, & politico nimis asperum, & contumeliosum videretur, neque cupiditatum medicinam hanc esse animadverteret, sed discordiarum potius, & seditionum seminarium; sapienter poetarum ingenio atque industria usus, illorum licentiam ad reip. rationem direxit. Itaque factum est, ut paullatim veteri Comœ-

mœdia abrogata, & tamquam audaci & petulanti meretrice e civitate ejecta, nova, quæ nequaquam certos homines probris vexat, sed fictis personis, & commenticiis rebus vitia insectatur, in ejus locum successerit, & quasi matrona quædam muliebri pudore, & modestia comtior atque ornatior, in theatrum maximo omnium applausu fuerit introducta. Jam vero quam fructuosum, quam elegans, & urbanum sit hoc docendi genus, quam multitudini jucundum, & ad populares sensus aptum & congruens, illud, ut arbitror, satis indicat, quod totius antiquitatis consensu comprobatum est: neque ulla fere natio tam barbara, tamque a Musis aliena umquam fuit, nisi fortasse Lacedæmonios excipias, duros sane & agrestes homines, quæ non Comicos poetas in civitatem receperit, eorumque fabulas magna cum voluptate audierit. neque sane injuria; etenim, ut a viris sapientissimis accepimus, nihil aliud est Comœdia, quam expressa quædam imago quotidianæ vitæ nostræ, quæ dum fabulas confingit, turpesque & honestas actiones imitatur, id profecto præstat quod magni philosophi difficillimum factu esse asserunt, nimirum ut nosmetipsos agnoscamus: nam vitia, & virtutes, & reconditas animi labes, moresque nostros in alienis personis effictos, tamquam in speculo, aut in tabula, poeticis lineamentis, & coloribus depictos spectamus. Quod si nemo est qui non historiam laudet, eamque magistram vitæ appellet, rerumque gestarum cognitione homines prudentiores fieri fateatur; cur non etiam Comicos poetas studiose legamus, qui non minorem utilitatem, delectationem certe majorem nobis afferunt? Quamquam Aristoteli poesis historia præstantior videtur &, ut ipsius verbis utar, φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας. hæc enim res prout gestæ sunt exponit, & in eo quod singulare est, versatur: poesis autem ad ea quæ universa sunt refertur, neque tam quid fiat aut factum sit, quam quid fieri debeat, considerat. Sed ut hanc modo quæstionem omittamus, major sine controversia Comœdiam voluptas consequitur; tota enim salibus, & facetiis, & ridiculis aspersa est: accedit numerus, & genus ipsum dicendi dulce ac suave. quod si in scena res agatur, & personæ ipsæ oculis subjiciantur, mirum est quanta jucunditate ex apparatu & harmonia sensus omnes perfundantur. Quæ sane omnia virtutis invitamenta sunt. namque hujusmodi illecebris deliniti spectatorum animi facilius ad boni & honesti contemplationem trahuntur, atque in aliena caussa integrius

sane

ſane & incorruptius, quid laude, quid vituperatione dignum ſit, dijudicant & diſcernunt. Quamobrem jure optimo præclaræ illæ omnium artium inventrices Athenæ Comicos poetas libenter audierunt: a Romanis vero ſerius quidem cogniti ſunt; multi tamen apud eos hujuſmodi laudis gloria floruerunt. Inprimis autem Terentius hoc in genere poeta clarus & nobilis eſt habitus, atque haud ſcio an huic uni primas facile concedat, ſi quis orationis elegantiam, ſententiarum gravitatem, admirabilem rerum compoſitionem & οἰκονομίαν ſpectet: neque enim Volcatii Sedigiti judicio admodum moveor, qui hunc ſexto loco numerat. equidem tempus ipſum & omnium ſeculorum conſenſus ſatis videntur declaraſſe, cuinam poetæ Comico palma deferenda ſit; nam ſuperiores illos nobis vetuſtas abſtulit, ita ut Plautum modo, & Terentium reliquos habeamus, præterea neminem. Sed tamen Plautinum dicendi genus nimia antiquitate paullo eſt obſoletius, & quod magis refert, dum nimis blande populo adulatur, & plauſus quærit, dum ſalſus & dicax haberi vult, & ingenio ſuo nimium indulget; neque artis præcepta ſervavit, neque ullum ridiculis & jocis ſcurrilibus modum fecit. at ſumma in Terentio eſt gravitas, ut ſæpe vehementer admirer, graviorem Cæcilium ab Horatio exiſtimari, qui tamen huic noſtro egregiam artificii laudem tribuit. Jam vero quod ad puri & Latini ſermonis proprietatem attinet, quantum in eo Terentius excellat, dicat Cicero, plane graviſſimus & locupletiſſimus teſtis, qui, ut notum eſt, bonum Latinitatis auctorem Terentium nominat, cujus fabellæ, ut idem inquit, propter elegantiam ſermonis putabantur a C. Lælio ſcribi. Hic igitur ſuaviſſimus & elegantiſſimus ſcriptor, GABRIELI FAERNO, viro integerrimo, ut tu optime noſti, Cardinalis ampliſſime, ac ſingulari ingenii præſtantia, & eruditione, in amore atque in deliciis fuit. quem quum multis fœdiſque maculis deformatum, & inquinatum animadverteret, quibus illum partim vetuſtas & temporum injuria, partim librariorum negligentia, partim vero quorumdam hominum audacia & ignorantia inſperſerat, ægre ferens, optimum & politiſſimum poetam tamquam in ſordibus & cœno jacere, animum omnino induxit illius labes eluere: quumque ex antiquis potiſſimum & ſcriptis libris horum vulnerum medicina petenda eſſet, primum quidem magnam ſibi bonorum librorum copiam undique comparavit, deinde vero tantum diligentia, labore, aſſiduitate profecit, ut

jam

jam in doctorum hominum conspectum cultior Terentius & nitidior veniat. Nam præter doctrinam, & ea quæ paullo ante dicta sunt industriæ adjumenta, erat in FAERNO admirabilis quædam ingenii vis, & acumen, ut quum ad hæc naturæ bona diligens exercitatio, ususque assiduus accessisset, veterum librorum menda & acutissime conjiceret, & prudentissime emendaret. Utinam ille diutius vixisset; nam & Plautum, & Cæsarem, & Livium, & Suetonium, aliosque permultos celeberrimos scriptores infinitis propemodum locis correctos & emendatos haberemus. Sed immatura morte nobis ereptus, multa quæ inchoaverat, absolvere, & ad suam quasi maturitatem perducere non potuit. quæ tamen, mihi quidem ut videtur, supprimenda non sunt, sed potius evulganda, ne studiosi omnes hac utilitate, vir autem doctissimus laborum suorum fructu, debita, inquam, laude gloriaque fraudetur. Interim vero, Cardinalis optime, ex tua nobili bibliotheca, in qua una cum multis voluminum millibus, FAERNI quoque lucubrationes diligenter asservantur, Terentius in lucem prodit: hoc enim opus ut multis argumentis judicare nobis licuit, prope perfectum & perpolitum erat. itaque nihil ei additum, aut detractum est, sed summa fide & religione typis descriptum fuit, ea scribendi ratione servata quam ipse probaverat. Quæ si communi literatorum hominum assensu atque approbatione, ut speramus, excipientur, quum tibi, qui hæc ut ederentur imperasti, tum inprimis PIO PONTIFICI MAX. avunculo tuo, immortales gratiæ habendæ erunt, qui multis ab hinc annis, quum adhuc Cardinalis esset, FAERNI ingenium eximia quadam liberalitate ita aluit, ut tamquam bonus ager cultura adhibita, præstantes doctrinæ & eruditionis fructus extulerit. Vale.

Roma, III. Non. Maji M.D.LXV.

GA-

GABRIELIS FAERNI
LIBER
DE VERSIBUS COMICIS,
IMPERFECTUS.

OMICI poetæ duobus maxime usi sunt versuum generibus, jambico atque trochaico. Quæ duo genera quia post heroicum versum, quem & longum & hexametrum nominamus, maxime illustria sunt, visum est nobis de iis non quatenus modo a Comicis, sed in universum quatenus etiam ab Lyricis, & Epigrammatariis, & cultioris seculi Tragicis poetis sunt usurpata, differere. Atque eo magis quia in his versibus, ac maxime jambicis, multa nos observavimus in ratione numerorum, pedumque collocatione, quæ ab nostræ ætatis poetis vel ignorari vel negligi passim videmus: & de iis nobis alias differendi nulla umquam forte dabitur occasio. Ac primum de jambico tractabimus, quod & is versus trochaico antiquior: & generibus ac legibus jambici cognitis, ea quoque quæ de trochaico dicemus, facilius intelligentur. Jambici ergo sunt qui proprium pedem jambum habent, quem & in omnibus locis admittunt, & in ultimo, seu vicem ultimi obtinente, necessario exigunt: ultima tamen semper syllaba indifferente. Eorum alii dimetri, qui pedibus quatuor constant; alii trimetri, qui sex; alii tetrametri, qui octo; sunt & qui monometros pedum duorum faciant, item pentametros pedum decem, & hexametros duodecim. Sed nos genera usitatiora persequimur. Trium igitur superiorum generum alii acatalectici, qui justæ mensuræ sunt: alii catalectici, una syllaba breviores: alii hypercatalectici, una syllaba longiores. Hi rursus omnes aut puri sunt, aut mixti. Puri sunt qui vel toti ex jambis constant, vel certe jambum in paribus utique locis habent, in imparibus vero & spondeum recipiunt. alii quidem in omnibus locis: alii in aliquibus. In omnibus recipiunt omnes acatalectici, item dimetri hypercatalectici, & trimetri catalectici: in aliquibus vero dimetri catalectici, qui in prima, & tetrametri catalectici, qui & in hac & in quinta. de trimetris ac tetrametris hypercatalecticis

nul-

nullam mentionem facimus, quia eos in usu non invenimus: sed ex acatalecticis, unum versuum genus exsistit, quod tragicum ab Tragœdia, in qua usus ejus est, possumus appellare; hoc a ceteris differens quod in dimetri tertia, tetrametri & hac & septima sede iambum non admittit. Ne trimetri quidem quinta, nisi ita demum, si versus in dictionem quæ sit pœon secundus vel dijambus, cadat. quod tamen admodum raro contingit. Hujus versus, ideft trimetri, duorum extremorum pedum ordine commutato, nascitur scazon; iambum semper in quinta, spondeum semper in ultima habens.

Ex his omnibus versuum generibus, alia quidem pedes omnes habere constantes sectis divisisque inter ipsos dictionibus possunt, alia non possunt. Prioris generis sunt dimetri omnium generum; catalectici quidem, ut: *Quem nemo vidit umquam*, apud Prudentium; acatalectici, ut: *Lucana mutet pascua*; hypercatalectici, ut: *Ornare pulvinar deorum*. Item ex trimetris catalectici, ut: *Trahuntque siccas machinæ carinas*; acatalectici, quibus parem rationem obtinent trimetri quos tragicos appellavimus, & scazontes, ut: *Novisque rebus infidelis Allobrox*. Posterioris autem generis sunt tetrametri catalectici & acatalectici: nam utrique quartum pedem abruptum a quinto habere necessario debent, ita ut omnino quarto quoque pede dictio finiat. exemplum tetrametri catalectici subjeci ex Catullo: *Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo*. acatalectici ex Seneca: *Fert læva semustas faces, Ardentque pallentes genæ*. Rursum ex his omnibus, alii habere pedes omnes constantes singulis dictionibus possunt; alii non possunt. possunt dimetri acatalectici, ut: *Podex velut crudæ bovis*, apud Horatium; &: *Phœbus jubet verum loqui*, apud Ausonium. non possunt ceteri omnes. Atque hi qui non possunt, in certis tamen sedibus possunt, in certis nequaquam. in quibus possint perspicuum erit, si in quibus non possint, demonstraverimus. non possunt dimetri hypercatalectici in secunda sede: eum enim pedem habere debent, vel cum primo conjunctum, ut: *Depone, sub lauru mea, nec*. vel cum tertio, ut: *Nomen beati qui deorum*. vel duabus dictionibus monosyllabis, aut monosyllaborum vicem per elisionem in scansione obtinentibus constantem, ut: *Vates, neque in terris morabor*. item non possunt ultimum pedem omnes catalectici: eum enim vel ejus posteriorem syllabam cum catalexi in una dictione connexam habere debent. Atque eo amplius tetrametri quidem catalectici,

ex primis quatuor pedibus ſaltem duos. acatalectici ex prioribus & poſterioribus quatuor ſaltem binos. Trimetri vero catalectici tertium pedem: eum enim vel ex penthemimeri, vel ex monoſyllabo quæ ſit loco penthemimeris, & ſequenti ſyllaba longa conſtantem habere. exemplum monoſyllabi (nam de penthemimeri clarius eſt quam ut exemplo egeat) eſt in hoc verſu: *Jam te premet nox, fabulæque manes*. Ad eum modum quo ad tertium dumtaxat pedem ſunt & trimetri acatalectici, ut apud Horatium: *Urget diem nox & dies noctem, neque eſt*. Cui verſui ſi verbum ſubſtantivum in fine poſitum demas, remanent omnes pedes tertio excepto ſingulis dictionibus conſtantes; quod iccirco animadverti volumus, ut appareat, vim harmoniæ hujus verſus in tertia ſede conſiſtere. Sed acatalecticus eo differt a catalectico quod etiam ſine penthemimeri, vel ejus loco, monoſyllaba dictione bonum habere numerum poteſt, modo duo ſaltem medii pedes inter ſe connexi colligatique ſint, ſive in una dictione, ut apud Horatium: *Ut aſſidens implumibus pullis avis ;* ſeu pluribus, ut apud Senecam: *Pietas vetat: namque iſtud haud poſſum pati*. in quo verſu vides duos primos pedes & duos ultimos ſingulis dictionibus conſtantes, duos vero medios partim diviſis, partim mixtis atque confuſis. Quod ſi quis tertium pedem poſuerit, vel unica dictione conſtantem, vel cum ea finientem, quæ monoſyllabam excedat, verſum, meo quidem judicio, omni numero carentem atque immodulatiſſimum effecerit. atque hoc non in trimetris modo jambicis acatalecticis locum habere obſervavimus, ſed & in heroicis, quos & longos & hexametros nominamus. Monemus autem lectorem, ut, ſi quos forte verſus in impreſſis poetarum libris, huic regulæ repugnantes deprehenderit, ſententiam ſuam tantiſper ſuſpendat, donec conſuluerit libros ſcriptos; quorum nos auctoritate nixi, hæc aſſeveramus. nam in impreſſis & nos aliquot verſus invenimus hanc regulam conturbantes; qui ut in antiquis exemplaribus leguntur, eam roborant atque confirmant. Atque adeo non gravabimur aliqua hic exempla ſubjicere corruptorum verſuum ac deinde emendatorum, non trimetrorum modo, ſed etiam heroicorum, quos quo ad hanc regulam, eamdem obtinere rationem ſupra diximus. In his ergo qui proxime ſequentur tribus verſibus, primo jambico Catulli, duobus aliis heroicis Horatii, videre eſt tertium pedem unica dictione conſtantem:

Quem Galliæ timent, timent Britanniæ.

Hunc

Hunc hominem si velles tradere, dispeream ni.
Præter cetera, Romæ mene poemata censes.
sed versum Catullianum ita habent libri scripti:
Quem Galliæ, timet, & Britanniæ.
quem nos duarum tantum literarum additione, ita emendamus:
Quem, Galliæ, timetis, & Britanniæ.
Horatianos vero hoc modo legimus ex libris scriptis:
Hunc hominem velles si tradere, dispeream ni.
Præter cetera, me Romæne poemata censes.
In sequenti vero jambico trimetro Senecæ videre licet tertium pedem cum dictione quæ major est monosyllaba, finientem:
Fatale saxeo pecus muro tegens;
qui tamen ex libris scriptis ita legendus est:
Fatale sacro pascuum muro tegens.
In his omnibus, prout in impressis leguntur, aures eruditæ malum numerum, & absurdum sonum sentire possunt: in restitutis vero harmoniam & gratiam. nimirum quia in tertio pede tota vis numeri horum versuum est.
Rursum jambicorum spondeum recipientium, alii certis in locis pro jambo tribrachum, alii & hunc, & præterea pro spondeo anapæstum, & dactylum: & eorum aliqui etiam proceleusmaticum, vel aliquos eorum qui omnes pedes in spondeum resolvuntur, admittunt: alii non admittunt. Tribrachum admittunt trimetri catalectici; quod semel tantum, idque in secunda sede apud Horatium animadvertimus in Ode quæ incipit: *Non ebur, neque aureum,* in eo versu: *Regumque pueris. nec satelles Orci.*
Item admittunt & hunc pedem, idest tribrachum, & præterea dactylum, & anapæstum, dimetri quorum pedes, vel omnes, vel certe aliqui, aut divisis, aut mixtis confusisque inter se dictionibus constant, in iis sedibus quas in subjectis exemplis videre licet. Tribrachum quidem in prima, ut apud Ausonium:
Celeripedis compendii.
in secunda apud Horatium: *Videre properantes domum.*
dactylum in prima tantum apud Horatium:
Canidia tractavit dapes.
anapæstum in prima apud Ausonium:
Generisque neutri filios. & tertia apud eumdem:
Lallique somniferos modos. & apud Senecam:
Qui virus Herculeum bibit.

Dactylum vero, vel tribrachum in tertia in hoc genere versus nusquam invenimus.

Item admittunt supradictos pedes trimetri acatalectici in iis sedibus quas infra dicemus, tribrachum quidem in prima. apud Horatium semel tantum:

Sed alius ardor aut puellæ candidæ.

Apud Senecam vero sæpe, nec præterea apud quemquam alium.

In secunda apud Horatium, ut:

Pecusve Calabris ante sidus fervidum. In tertia & quarta apud eumdem:

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem.

Ne in hoc quoque genere dactylum vel tribrachum in penultima sede usquam invenimus; nisi apud Senecam, idque admodum raro: neque aliter quam si versus in dictionem quæ sit proceleusmaticus, cadat, ut: *Virile robur, nulla famæ memoria.*

Anapæstum in prima & quarta apud eumdemmet, ut: *Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.*

In tertia apud Senecam tantum: neque id aliter, quam si post secundum pedem cum dictione finitum, sequatur dictio quæ sit pœon tertius hoc modo:

Juvat juvat rapuisse fraternum caput.

Dactylum in prima apud Horatium exemplo quod supra posui:

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem.

In tertia apud eumdem:

Quid dixit, aut quid tacuit? o rebus meis. & hac ratione potest hic versus tertium pedem finire cum dictione, quæ sit pyrrichius, ut: *Cur in theatrum, Cato severe, venisti?* In quinta sede tribrachum numquam inveni, ne dactylum quidem, nisi versus in dictionem quæ sit proceleusmaticus, terminetur, ut apud Senecam: idque perraro:

Sed tu malorum machinatrix facinorum. &:

Virile robur, nulla famæ memoria.

Proceleusmaticum in prima apud Senecam tantum: idque sæpiuscule, ut:

Pavet animus, artus horridus quassat tremor, &:

Vide ut animus ingens lætus audierit necem.

Hæc tamen duo postrema, quæ diximus de dactylo in penultima, item de proceleusmatico, solis Tragicis licere existimamus.

mus. scazontes eosdem quos recti trimetri, pedes recipiunt præterquam proceleusmaticum, item tribrachum in prima. Martialis tamen & solus & semel dixit:

Et anatis habeas uropygium siccæ. in quo illud dubium est utrum tribrachum in prima posuerit, an penultimam in *anatis* produxerit, quæ alioqui brevis est juxta illud Ruffini: *Latipedemque anatem.*

Tribrachum in quarta apud nullum alium poetam inveni quam Martialem; quod tamen non placet mihi, ut:

Et multa flagrat testa senibus autumnis.

Nec anapæstum in tertia apud ullum alium quam apud eumdem, ut:

Fieri putet potuisse quis, Maronille?

Item tetrametri acatalectici, quod genus versus apud Senecam solum in Troade reperimus, dactylum in quinta recipiunt, ut:

Instant sorores squallidæ: sanguinea jactant ubera.

Et hæc quidem versuum genera alios pedes præter spondeum & jambum admittunt. Non admittunt autem ex dimetris neque catalectici, neque illi dumtaxat acatalectici quorum omnes pedes singulis dictionibus constant, neque hypercatalectici, neque tetrametri catalectici. Rursum omnia jambici genera alios pedes admittere possunt singulis dictionibus constantes, alios non possunt: possunt jambum & spondeum omnia genera in omnibus sedibus præterquam in iis in quibus supra diximus, pedes singulis dictionibus constantes esse non posse: tribrachum vero & anapæstum dimetri, sectis confusisve dictionibus vel ex toto vel ex parte constantes. & trimetri acatalectici in iis dumtaxat sedibus quarum exempla subjecimus. Tribrachum dimetri in prima apud Ausonium: *Veniat in aures ut meas.* Trimetri apud Senecam: *Petiit ab ipsis nubibus Stymphalidas.* Anapæstum in eadem sede dimetri apud Ausonium: *Columen curulis Romulæ.* Trimetri apud Senecam: *Stabiles futuros spondet æternæ domus.* Item hunc pedem trimetri in penultima apud Horatium: *Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.* Dactylum trimetri in prima apud Senecam: *Invocat & Argos exsul, atque urbes movet.*

Hactenus de modulato jambicorum genere tractavimus: nunc de immodulatis differemus. Immodulati sunt qui unico tantum jambo: eoque si sint tetrametri catalectici, in quarta *

* * * * * * * * * * * *

DOMI-

DOMINICI LAZARINI DE MURRO,

Graecarum Latinarumque literarum in Patavino Gymnasio Doctoris
Epistola ad Jo. Ant. Vulpium.

DOMINICUS LAZARINUS
JO. ANTONIO VULPIO I. C. S. P. D.

Udivi *ex fratre germano tuo, viro optimo, vos illud propediem curaturos, ut elegantissimae* Gabrielis Faerni *Fabulae in lucem iterum edantur. Quid dicam? Nequeo satis laudare consilium istud vestrum, qui caveatis, ne illorum hominum labores pereant qui tantam & literis, & Italiae lucem attulerunt. Dignus plane est* Faernus *qui eodem cultu, dignitate, splendore prodeat, quo nuper, ut omnia* Andreae Naugerii, *hominis, si quis illa aetate alius, elegantissimi cultissimique, Opera prodirent, curavistis. Quae ubi primum vidi, nolite quaerere, quam mihi ipse sim gratulatus, quod in hac ipsa urbe scriptores illorum temporum felicissimorum iterum, atque adeo tanta cum dignitate emitterentur, in qua illos ego quum legi desitos, tum a paucissimis custodiri, ut vix exstarent, publice vehementerque conquestus essem. Praeterea illud sum gavisus, edendorum librorum curam ad honestissimos doctissimosque homines esse traductam, qui ea re suae dumtaxat gloriae, & alienae utilitati consultum esse volunt; tum qui, ut olim Manutii illi nostri, ea quae divulganda librariis tradunt suis, & ipsi intelligant, & emendare optime possint. Tu vero, Jo. Antoni, in eam spem adduci praecipue potes, ut quemadmodum tu nunc aliorum doctissimorum hominum laboribus prospicis, ita seri nepotes aliquando prospiciant tuis. Nunc autem illud abs te etiam atque etiam peto, ut* Faerni *Fabulis quamdam illius ejusdem Epistolam vernacula lingua scriptam, in qua de Caroli Sigonii in T. Livium notis disputat, adjungas. Non est illa quidem diligentissime scripta: pleraque habet in quibus docti viri dissentire ab illo jure & merito possunt; tamen, quod Carolus ipse Sigonius in suis Defensionibus earum rerum interdum meminit quae a* Faerno *in hac ipsa Epistola scriptae sunt, eamdem in promtu positam esse, commodum eruditis futurum puto. Interea tibi persuasissimum volo esse, te a me & probitatis, & virtutis caussa non mediocriter amari. Id si usus venerit, & tu & frater tuus re ipsa experiundoque intelligetis. Vale. XII. Kal. Januarii. M.DCC.XVII.*

LET-

LETTERA DI GABRIELLO FAERNO,

UOMO DOTTISSIMO,

a N. N. nella quale si contiene la censura delle emendazioni di Carlo Sigonio *sopra*

TITO LIVIO.

Eccellente come fratello onorando. Per la vostra de' sei di questo ho visto, che avete avuto quella mia lettera lunga, e mi son molto rallegrato per aver compreso per questa vostra, che la mia ammonizione v' è parsa vera. Quanto a quello che ricercate le mie fatiche da stampare, ci sono due difficultà; una, che già per mezzo d'un vostro amico e mio mi trovo non dirò accordato, ma inviluppato con un' altro stampatore, pur' in Italia: ed io vorrei prima far di modo, che senza querela di quel tale io ne potessi disporre in altri a mio piacere; il che credo poter far facilmente: l'altra è, che a me pare, se gli stampatori guadagnano delle mie fatiche, che devriano anche farmi partecipare di quel tal guadagno; e l'aspettar che questi signori supplischino,non mi par bene; perchè essi o spendono male l'entrate loro: ed in questo caso che cosa se ne può sperare, se non che le gettino in cose vilissime, e vanissime, come voi dite? o le spendono bene, ed allora non è onesto, che le levino ai poveri, per darle a me. Quanto a quello che mi ricercate,che almen' io vi ajuti a ritornare nel primo suo stato quei luoghi di Livio, che a me pajono peggiorati, io nella mia lettera non vi avea parlato in particolare di Livio, ma in generale d' alcuni libri; ma pure poichè l' avete interpetrata per questo autore, vi dirò come la cosa passa. Quando uscì fuori il Livio del Sigonio, del quale voi mi mandaste a donare una copia, mi posi io, e Messer Guido nostro a scontrarla con la vulgata, e con molti libri scritti, de' quali parte n' avemmo nella libreria del Papa, e parte da altre persone: e così ne scontrammo ventidue libri: gli altri restarono inemendati per la partita di esso Messer Guido per Francia, dove anco al presente si tro-

trova. Di que' luoghi dove a noi pareva ſtar bene la vulgata, non tenemmo memoria alcuna; ma ſolo ſu la medeſima voſtra copia riponevamo eſsa vulgata, ſiccome facevamo ancora le noſtre emendazioni particolari: e ſarìa ora una pena a voler diſcernere queſte da quella, e coſa che malamente ſi potrìa far da altri che da me; il che io non fuggirei per amor voſtro, quando aveſſi tempo. ma non potendo fare il tutto, ve ne darò qualche ſaggio, e poi vi dirò quel che fare' io s'io foſſi in voi.

E' nel terzo libro queſto luogo ſecondo la vulgata: *Cenſendo enim, quoſcumque magiſtratus eſſe, qui ſenatum haberent, judicabat: quos privatos fecerat auctor nullius S.C. faciendi*. In che modo l'abbia mutata il Sigonio, e che ſentimento ſi poſsa cavar dalla ſua, andatelo a veder voi. Io conſervo la vulgata, la qual'è in tutti i libri ſcritti che ho viſto, e maſſime antiqui; ſolamente dopo il *Cenſendo enim*, diſtinguo, ed ordino le parole dove conſiſte la difficoltà, a queſto modo: *Cenſendo enim, judicabat, eos qui ſenatum haberent, eſſe quoſcumque magiſtratus:* hoc ſenſu: *Sententia quæ cenſebat, patricios coire debere ad prodendum interregem, ſpecie aſperior erat adverſus Xviros, re vera mitior quam illa quæ vetabat, ullum S.C. fieri: Cenſendo enim*, ideſt, *decernendo quid fieri in republ. vellet rogantibus ſententiam Xviris, quamvis eis adverſa cenſerent, hoc ipſo tamen quod aliquid cenſebat, judicabat, eos eſſe qualeſcumque magiſtratus, qui ſenatum poſſent habere. Contra auctor ſententiæ quæ vetabat, ullum S.C. fieri, iccirco id facere exiſtimabatur, quod Xviri privati eſſent, & neque ſenatus habendi, neque rogandarum ſententiarum, neque S.C. faciendi vim haberent*. Qualche ſei verſi dapoi v'è queſt'altro luogo: *Ceterum neminem, majore cura occupatis animis, verum eſſe præjudicium rei tantæ afferre*. Queſto luogo non ſi trova altrimenti mutato nella edizion del Sigonio dalla vulgata. Il che credo che ſia ſtato per errore; perchè nelle ſue annotazioni eſpreſsamente lo muta, e dice averlo ſanato per ajuto de' libri antiqui, anzi *de verbo ad verbum* deſcritto da quelli la ſua emendazione; dove dapoi il *verum eſſe*, egli diſtingue, e vuole, che *verum eſſe* ſia tanto come eſſer veridico, o verace; ed in luogo di *afferre*, egli legge *differri poſſe*. La qual mutazione quanto buon ſentimento abbia, giudicatelo pur voi: perchè la mia intenzione non è di oppugnare le emendazioni del Sigonio, ma di mantener la vulgata, la quale trovo io conforme con

tutti

tutti i miei libri scritti, e sta benissimo come sta, pigliando *verum esse*, pro *aequum esse*, hoc sensu: *Non esse aequum, quempiam afferre praejudicium rei tantae, quanta erat haec, an Xvir justi essent magistratus, necne, occupatis animis*, idest, *dum occupati essent animi patrum majore cura*, idest, *consultatione de bello Sabino repellendo*. Qualche dodici versi dopo questo luogo vi è quest' altro: *Non erat melius, inquit, nisi de quo consulitur, vocem misisse*. In questo tutti i libri scritti s'accordano con la vulgata. Egli di testa sua vuol leggere: *Nae erit melius*. Dove prima egli non si accorge, ch'ei leva via la negazione necessaria a questo luogo: perchè il *nisi* è particola non negativa, ma eccettiva; e siccome non diremmo, *amo nisi bonos*, perchè volendolo dir latinamente, diremo, *non amo nisi bonos*; così non diremo *erit melius dixisse, nisi de quo consulitur;* ma ci vuole anco la negativa, *non;* la quale aggiunta è tanto a dire: *Non erit melius vocem misisse, nisi de quo consulitur*; quanto: *Erit melius vocem non misisse, nisi de quo consulitur*. Poi incorre anche in un' altra difficoltà, la quale non so come egli potrà difendere contra quelli osservatori della lingua Latina che negano, che questo *nae* che egli scrive con dittongo, benchè tutti i libri e antiqui e moderni l'abbiano senza dittongo, non mai si può metter senza un prenome che lo siegua, come sarìa: *Nae isti vehementer errant, nae ego homo sum felix. Nae tu istas faxo calcibus saepe insultabis frustra*. E così vedete in una mezza facciata di scrittura che mi è occorsa a memoria a sorte, tre errori di non poca importanza. Ma perchè potrìa qualc' uno dire, che io avessi eletta questa parte a posta, farò una cosa, piglierò il primo libro, e vi dirò que' luoghi che mi occorreranno.

Capeto Tiberinus. Il Sigonio mosso dall'autorità di Dione ha voluto leggere *Tiberius:* ma perchè anco Ovvidio, il quale per essere in verso non può esser guasto, dice *Tiberinus*, si può dire, che fussero due opinioni, delle quali l'una lo chiamasse *Tiberio*, l'altra *Tiberino*. E poichè tutti i libri scritti di Livio stanno con la vulgata, mi pare, che ella non si dovea mutare, massime avendo ella in suo favore lo scontro di Ovvidio.

Dextra Hercules data accipere se omen &c. Egli legge: *Dextra Herculi data*. Alla quale lezione prima oppongo io tutti i libri che ho visti, dove forse la sua non è se non d'un solo libro; dico forse, perciocchè quasi sempre, quando egli cita la lezione scritta lo fa con questa abbreviatura *vet. lib.* va poi tro-

va tu, se è un libro solo, o più: io però interpetro sempre, che non sia se non uno; perchè quando sono più, lo dice espressamente, benchè non metta il numero certo. Poi perchè egli allega un' assurdo, che saria stato, se Ercole avesse fatto un'altare a se stesso: io oppongo alla sua lezione un'altro assurdo, che è, che Evandro, il quale è il primo che parla, e pronunzia cose non pertinenti a se, ma ad Ercole, dica, *Accipio omen;* il che non si dice mai se non da colui che è il secondo a parlare, *& cuja interest omen impleri*. E per soluzione dell'assurdo addotto da lui si potria dire, che l'ara pronunziata dalla Carmenta non è la edificata da Evandro, ma la edificata da Ercole. Livio non fa menzione alcuna, ma solo, che Ercole promette, e fa voto di farla. *quod autem per aram quam exstruxit Hercules, non per eam quam Evander, impleta sint fata, ex hoc apertissime liquet, quod aram de qua Carmenta vaticinata est, eam etiam Maximam vocatum iri prædicit: quod quidem, idest, ut Maxima vocaretur, evenisse ei aræ ad quam decimas Hercules obtulit, auctor est Dionysius*. Abbiamo dunque a pensar così, che Ercole facesse un' ara, la quale (per quello che probabilmente si può conghietturare) dicasse a Giove suo padre, al quale sopra la detta ara offerisse le decime; e che in processo di tempo quest'ara si convertisse in onore del fondator di essa, e fosse chiamata *Maxima*. Ma perchè (per parlare ingenuamente) questo non mi soddisfà bene la coscienza, dico, che se pur la vulgata ha qualche difficultà (come credo che ella abbia) la emendazione del Sigonio non acconcia il luogo, ma lo guasta di nuovo, per l'assurdo che gli oppongo: e se pur'essa si avesse da mutare, crederei poter facilmente restituire la vera lezione col preporre lo *ait*, ad *ara*, e tra queste due parole interporre un punto fermo in questo modo: *Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque fata ait. Ara condita, ac dicata ibi tum primum bove eximia* &c. Ovvero con mutar' il sito di queste due parole dall' uno in l'altro di sorte, che dove è *ara*, sia *ait*, e dove *è ait*, sia *ara* a questo modo: *Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque fata ait. Condita, ac dicata ara ibi tum primum bove eximia* &c. Ammettendo una di queste lezioni bisognerà intendere, *impleturum fata*, con la virtù, e con li fatti magnanimi; e così cesseranno tutti gli assurdi, e ne seguirà un'altra utilità, che dove e nella vulgata, e nella emendata dal Sigonio si commemora il sacrificio, senza che appaja che sia stata edificata ara alcuna,

cuna, in questa mia chiaramente apparirà l'edificazion d'essa, dopo la pronunziazione, ed innanzi al sacrificio, secondo l'ordine naturale delle cose. Questa emendazione terre'io per fermissima, se non fosse quel diavolo di Dionisio, che dice, come di sopra avemmo tocco, che quella ara alla quale Ercole offerì le decime, si chiamò *Maxima:* non è adunque la edificata da Evandro. ma dall'altro canto io oppongo a Dionisio l'autorità di Livio, il quale in effetto si vede che non lo seguita, e nella sua narrazione di questa cosa esclude ogni altro sacrificio peregrino, eccetto lo instituito da Evandro; perchè avendo detto: *Sacra diis aliis Albano ritu: Græco, Herculi, ut ab Evandro instituta erant, facit;* soggiunse poi parlando del medesimo sacrificio: *Hæc tum sacra Romulus una ex omnibus peregrina suscepit.*

Fabricato ad id apte ferculo. Egli legge *feretro;* la qual parola non nego io trovarsi in qualche libro, ma nei più moderni, e peggiori: ed egli dice, che si trova in tutti: il che mi fa credere, che egli non abbia avuto alcun libro buono. Ma egli dice, che gli scrittori Greci che trattano di questo, dicono, che *Feretrius Juppiter* è detto *a feretro*. Qui sarìa stato bene, ch' egli avesse detto, quali sono quelli che lo dicono, e non dirlo così indefinitamente: perchè vi sono anche degli autori Greci che danno altra etimologia che questa. Ma quello che importa più, i nostri antiqui Latini infino dei tempi d'Augusto, lo fanno derivare o da *ferio*, o *da fero*. Onde si può comprendere, che quelli suoi scritti Greci, o uno, o più che sieno, hanno preso un granchio; poichè i Latini dottissimi, e pratici delle cose loro istesse, avendo una etimologia d'un derivato tanto propinquo al suo principale, non l'hanno posta: il che averiano fatto, se fosse stata vera: ma hanno assegnate altre etimologie molto lontane da questa; che forse è nata dipoi, perchè in quelli tempi buoni non si usava questa parola *feretrum* in questo significato, ma solamente per la cassa da portar'i morti. Io certo, per quanto ho letto, e riletto gli antiqui, non l'ho mai trovata in niun d'essi, ma solo una volta ne'tempi più bassi in uno autore che non è troppo netta farina, dico nè anco tra' bassi. L'altra parola *ferculum* si trova in tutti gli scrittori, e perfetti, come è M. Tullio, e mediocri, ed anco bassi. Fatene mò voi che giudicio volete, purchè non chiamiate in consiglio Niccolò Perotto; il cui errore (per quanto posso comprendere) è sta-

to causa di dar riputazione a quella parola *feretrum*.

Ecquod feminis quoque asylum aperuissent. Non so immaginarmi per che causa egli abbia voluto mutare questa bella, ed antiqua lezione, se non darne la colpa ai cattivi libri.

Ubi primum ex profunda emersus palude equus Curtium in vado statuit. Egli parte seguitando i libri non buoni, e parte facendo di sua testa, legge: *equum Curtius in vado destituit*, per farlo accordare con Plutarco: e non vede, che non v'è causa perchè Curzio dovesse lasciare il cavallo *in vado*, *idest* già fuori del pericolo della profonda palude. Ma sia come si voglia, quella che ho posto di sopra, è l'antica lezione. Se ora Livio, e Plutarco non dicono il medesimo, non è miracolo; che anco in altri luoghi lo fanno.

Ab T. Tatio Titienses. Così dicono tutti i libri che ho visto, così Properzio, che li chiama *Titienses*: oltre Festo, che dice così essere chiamati dal prenome di quel Re. E quanto alle autorità ch'egli allega, che dicono che questa parte d'*equitato* fu detta *Tatiensis* a *Tatio*, a questo non saprei che dire in particolare, se non le vedessi prima nei libri scritti, ne'quali ponno star'altrimenti: ma in tutti i casi dico, che esse possono esser guaste dai libraj, dove quella di Festo è indubitabile.

Uti tua signa nobis certa ac clara sint. Qui egli seguita una lezione non vista da lui, ma statagli riferita da altri: la qual mi maraviglierò se si troverà mai in alcun libro. Ma almeno egli si dovea accorgere, che ella non era buona, da quello ch' egli stesso annota nel libro XXIX. sopra quella parola *bene vertant*, dove dice che non gli piace quel *bene vertant* in terza persona, essendo il parlare converso alla seconda. Il medesimo errore è ora in questa sua emendazione. E se ben la vulgata anch' essa pecca in questo, nondimeno è più tollerabile; perchè almeno è secondo i libri scritti, il che non è certo della sua. Avvertendovi anco *incidenter*; che in quel luogo nel XXIX. la vulgata è manco male che quella che egli ripone.

Ut vigesimo quarto quoque anno. Qui è occorso un grande errore, il quale non so donde sia nato, o dalla oblivion del Sigonio, o dall'error de' vostri stampatori; il che è stato, che avendo egli con giustissima ed ottima ragione levato via quella parola *quarto* nelle sue annotazioni, è stata stampata nel libro di Livio, come di prima. A tutti i modi va levata via, sì per le ragioni verissime che mi adduce, e sì per autorità di tutti i libri scritti di Livio, ne'quali però non si trova anco

co

so quella parola *quoque*; di forte che si ha a leggere: *ut vigesimo anno*.

Qui ante castra urbem positam in medio. Qui tengo che sia error degli stampatori, che ci hanno lasciato mancar la negazione. si ha a leggere: *Qui ante castra non urbem &c.*

Ne quid cum Albano. Queste due parole *cum Albano*, non sono in nessun libro.

Fetialis per *t*, non per *c*, si ha da scrivere da' libri scritti, ed antiqui monumenti; e per le medesime autorità *trigemini*, non *tregemini*; *Curiatii*, non *Curatii*. E se vorrete vederne le inscrizioni de' marmi, e medaglie, e tutto de' tempi buoni, quando non si creda a me, ve le manderò.

Tu illo die, Juppiter, populum R. sic ferito. Il Sigonio ha emendato così: *Tum me, Diespiter, populum R. sic ferito*. Ma come precede *me*, seguitando, *populum R.* senza copula? salvo s' ei non volesse dire *me populum R.* il che è duro. Io, se pur si avesse da mutare la lezione scritta, direi (che saria forse meglio fare) *Tum tu Diespiter*.

Navius. Così dicono tutti i libri; i quali per ora voglio seguitare, massime per altri scontri che ne ho.

Ne id quidem ab Turno tulisse tacitum ferunt. A lui in luogo di *ab Turno*, è piaciuto *Turnum*; la quale lezione non ritrovo in nessuno de' miei libri, che si accordano in questo tutti con la vulgata, la quale non so perchè dispiaccia.

Quam summam pecuniæ &c. Qui la vulgata non istà già bene; ma sta manco male che quella del Sigonio, ed è manco lontana dalla vera lezione.

Questi sono al mio giudicio i più importanti luoghi del primo libro. Vedete quanta scrittura ho fatta, benchè lo scrivere è stato la minor fatica, a rispetto di quello che è stato ad andar' a cercare i luoghi e nel Livio, e nelle sue annotazioni, e veder'anche bene spesso i libri scritti per non incappare. Fate mò conghiettura voi in quanti errori egli debba essere incorso in tutto il resto. Il che non gli è già accascato per difetto d'ingegno; che lo ha assai bello; ma parte per essersi abbattuto in mali libri, parte per non saper quanto nell'emendare gli autori si abbia a promettere della conghiettura.

Vengo ora a dirvi quello che fare' io in questo caso, dovendo voi aver per iscusato me, in non mi gravare d'una tal fatica, e tanto lunga. Io, se fussi in voi, mi valerei in questo del Sigonio istesso, acciocchè quegli che ha fatta la ferita, la

fanasse anco, come l'asta di Peleo; ed a questo crederei, che facilmente egli si potesse indurre, facendolo prima capace, che i suoi libri scritti non sono stati buoni, e che nelle conghietture si vuol' andare un poco più riservatamente di quello che ha fatto egli. Quando egli averà questi due avvertimenti dinanzi agli occhi, ricorrendo la sua stessa edizione, si accorgerà molto bene, che molti luoghi ch' egli ha mutati nella vulgata, stanno bene; molti, che se non istanno bene, la sua mutazione non li acconcia; e così in que' tali restituirà la vulgata. Nè gli doverà parere strano questo ritrattarsi; perchè maggiori maestri che egli, l'hanno fatto, conosciuti gli errori loro; anzi sarà più onor suo il farlo lui stesso, piuttosto che aspettar che altri gli facciano libri contra. Ma se o voi non voleste ricercarlo di questo, per non contristarlo, o esso ricercato da voi non si volesse indurre a volerlo fare (il che però non posso credere) in questo caso bisognerìa, che vi valeste dell' opera d'un qualche altro dotto vostro amico. E perchè l'emendazioni del Sigonio consistono parte nei tempi, ed in nomi proprii, parte in altre parole; e i nomi proprii sono parte di persone, parte di luoghi: quanto ai tempi, ed ai nomi proprii delle persone, vorrìa che questo tale sapesse, che, o faccia il Sigonio da' libri, o per conghiettura, in questo per esser'egli così gran Cronologo, come è, poco può errare: ma se dove egli muta di conghiettura sua quantunque vera, ma non da' libri di Livio, si volesse anco seguitare la vulgata, io lo lauderei per riverenza dell'antiqua scrittura, lasciando però ferma la sua annotazione.

Quanto ai nomi proprii de' luoghi, fiumi, e mari, ed altre cose simili, s'ei muta con l'autorità de' libri di Livio, gli credo: se lo fa altrimenti, ho grandemente per sospette tali mutazioni; perchè mi par d'averne notate alcune molto esorbitanti, come è quella nel XXVI. libro, dove Livio descrive il viaggio d'Annibale partito da Roma, che in luogo di *Turiam*, che è nella vulgata, ha fatto *Sturam*. La *Stura*, secondo Festo, o *Astura*, secondo Plinio, che lo fa nome di fiume, e d'isola, ed anco secondo Stefano, benchè egli lo fa nome di luogo solamente; ma sia *Stura*, ovvero *Astura* (il che piuttosto credo, perchè ancora vulgarmente si conserva a questo fiume, e terra il nome antiquo di *Astura* per *A* in principio della dizione) or sia come si voglia, consta tra noi, che è nelli Laurenti; considerate mò voi, se questo può esser quel fiume

di

di che Livio parla. Livio fa il suo fiume *Turia*, o secondo i libri scritti *Tutia*, presso a Roma sei miglia: e questo *Stura*, o *Astura*, che si sia, è lontano da Roma XL. miglia. Livio descrive il cammino di Annibale per Toscana: e questo è di là di Velletri alla volta di Napoli, paese *toto cælo* diverso da quel cammino, in quel modo che sarìa la Spagna ad uno che volesse d'Italia passare in Sorìa. In tali inconvenienti fa incorrere le persone quantunque ingegnose la dolcezza della novità, e di voler far di suo cervello. Ma perchè mi potrìa dire il Sigonio, qual'è adunque questa *Turia* descritta da Livio, s'ella non è questa? S'io gli rispondessi: *Io non lo so; basta che non è la tua Stura;* crederei aver soddisfatto; perchè in questo caso la vulgata sta ferma, insino che non si porta di meglio. Ma io non mi fermo su questo, e dico, che chi vede il sito dei luoghi o dipinto, o *in re præsenti*, può molto ben trovare la verità di questa cosa. E' in Toscana un fiumicello che entra nel Tevere; presso è una picciola terra, che si chiama Prima Porta, di qua dal fiume Cremera, da lungi da Roma appresso sei miglia. Questo è stimato esser la *Turia*, di che parla Livio, o *Tutia*, secondo me; ed io lo credo, come fo le cose che vedo con gli occhi, e tocco con le mani; tanto più che è appunto sul cammino che fa Annibale da Roma per Toscana: e se di questo tal fiume altro autore non fa menzione, ciò è avvenuto per l'ignobilità, e picciolezza d'esso. Ma di questo è detto assai. Se le mutazioni saranno circa altre parole, la vulgata sia sempre di maggior'autorità, eccetto alcuni luoghi acconci egregiamente, i quali facilmente compariranno a chi averà ingegno; e massime quelli dove la conghiettura non muta più d'una lettera, come è quel luogo nel XXIV. libro: *Ne libera efferatur resp.* dove il Sigonio con aggiunger' un *p* alla vulgata, ha illuminata tutta quella sentenza; ed altri simili luoghi; che pur ve ne sono degli altri, benchè non molti; i quali m'incresce non aver notati, che vi gioveriano assai a questo proposito. Ne' suoi libri scritti poco mi fido; non perchè non dicano qualche volta il vero; ma perchè il più delle volte, e massime ne'luoghi più importanti, dicono il falso. Onde tengo per sicura, almen più di quella, la vulgata già stata scontrata con libri assai buoni, e da uomini non privi in tutto di giudicio. Vi ho detto quello che mi pareria bene, secondo la coscienza mia. Averò per piacere, che questa lettera non si mostri a niuno, dico manco al Sigonio, per-

chè

chè l'ho ſcritta ſolo a contemplazion voſtra, e per util voſtro; e non perchè il Sigonio ſe ne abbia da offendere; benchè eſsendo egl'ingenuo, come voi me lo dipingete, non doverìa aver per male, che altri diſsentiſsero da lui in coſe di lettere. ma è più ſicura a tenerla in voi. E ſe per farlo capace de' mali libri, e conghietture ſue, ad effetto d'indurlo a ritrattarſi, come ho detto di ſopra, biſognerà ſcoprirli qualc' uno de' ſopraddetti errori ſuoi, voi come da voi lo potrete fare. State ſano. Di Roma addì XXVII. di Marzo. M.D.LVII.

I L F I N E.

I N-

INDEX FABULARUM.

Agnus, & Lupus.	pag. 48
Anguilla, & Serpens.	16
Aper, & Vulpes.	43
Arbores, & Rhamnus.	51
Armentarius.	41
Asini duo.	6
Asini, & Juppiter.	28
Asinus, Corvus, & Lupus.	49
Asinus dominos mutans.	40
Asinus, & Aper.	30
Asinus, & Equus.	46
Asinus, & Lupus.	5
Asinus, & Vulpes.	48
Asinus, Simius, & Talpa.	25
Asinus simulacrum gestans.	52
Astrologus.	40
Avarus.	27
Auceps, & Cassita.	22
Bubulcus, & Hercules.	50
Canes duo.	37
Canes duo, & Coquus.	44
Canis, & Caro.	29
Canis, & Lupus.	16
Canis, Gallus, & Vulpes.	17
Canna, & Oliva.	27
Cassita.	53
Cerva, & Vitis.	38
Cervus, & Hinnulus.	14
Cochleæ.	19
Cornix, & Canis.	9
Cornix, & Hirundo.	19
Corvus, & Mater.	10
Corvus, & Serpens.	15
Corvus, & Vulpes.	13
Cycnus, & Anser.	15
Deceptor, & Apollo.	23
Dies Festus, & Profestus.	13
Equus, & Asinus.	11
Feles, & Gallus.	24
Formica.	46
Formica, & Cicada.	6
Fullo, & Carbonarius.	35
Gallina, & Hirundo.	43
Herus, & Canes.	48
Herus, & Canis.	29
Jactator.	35
Juppiter, & Cochlea.	31
Juppiter, & Minerva.	4
Juvenes duo, & Coquus.	18
Latro, & Mater.	39
Leo, Asinus, & Vulpes.	4
Leo, & Vulpes.	12
Leo, & Vulpes.	41
Leo, Lupus, & Vulpes.	56
Leo mente captus, & Caprea.	5
Lignator, & Mercurius.	34
Lupus, & Grus.	30
Lupus, & Mulier.	42
Mercurius.	49
Mercurius, & Statuarius.	19
Mergus, Rubus, Vespertilio.	8
Momus.	50
Monedula.	47
Mulier, & Medicus.	37
Mulus.	18

Mu-

Mures. 26
Mures, & Feles. 32
Musca. 10
Musca, & Quadrigæ. 25

Ollæ duæ, Ænea, & Fictilis. 3

Pater, & Filii. 20
Pater, Filius, & Asinus. 57
Pavo, & Monedula. 14
Pica, & Aves. 26
Puer, & Scorpius. 15
Pullus Asini, & Lupus. 30

Ranæ duæ sitientes. 21
Ranæ duæ vicinæ. 22
Rusticus, & Eques. 10
Rusticus, & Juppiter. 55

Satyrus, & Homo. 31
Senex, & Mors. 8
Simius, & Delphus. 20
Simius, & Vulpes. 45
Spes. 52
Sus, & Canis. 7

Turdi. 6

Vates. 40
Vespertilio, & Mustella. 42
Vulpes. 33
Vulpes, Asinus, & Leo. 45
Vulpes, & Aquila. 32
Vulpes, & Erinaceus. 11
Vulpes, & Larva. 36
Vulpes, & Lupus. 27
Vulpes, & Rubus. 36
Vulpes, & Simius. 54
Vulpes, & Uva. 12
Vulpes vota mutans. 25
Uxor summersa, & Vir. 24

INDEX EORUM

Quæ hoc Volumine continentur.

Epistola ad Lectorem.
Silvii Antoniani Epistola in Gabrielis Faerni Fabulas.
Testimonia selecta de Gabriele Faerno.
Gabrielis Faerni Fabulæ. pag. 1
Ejusdem alia Carmina. 59
Illustrium Poetarum Carmina ad Gabrielem Faernum, & de eodem. 72
Vincentii Luchini Typographi Epistola in Philippicas Ciceronis a Faerno emendatas. 79
Gabrielis Faerni Epistola in easdem. 81
P. Victorii Epistola in P. Terentium a Faerno castigatum. 84
Silvii Antoniani Epistola in eumdem. 91
Gabrielis Faerni Liber de Versibus Comicis, imperfectus. 96
Dominici Lazarini Epistola ad Jo. Antonium Vulpium. 102
Lettera di Gabriello Faerno, in cui si contiene la censura delle emendazioni di Carlo Sigonio sopra T. Livio. 103

NOI

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

COncediamo licenza a *Giuseppe Comino* Stampatore in Padova, che possa ristampare il Libro intitolato: *Gabrielis Faerni Cremonensis Fabulæ Centum, ex antiquis Auctoribus delectæ &c.* giusta l'esemplare stampato in Padova nell' anno 1718.

Data li 6. Settembre 1730.

(
(Andrea Soranzo Proc. Rif.
(Giovan-Pietro Pasqualigo Rif.

Agostino Gadaldini Segret.

P A T A V I I. CIƆIƆCCXXX.

VI. KAL. NOVEMBRIS.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.

Libri impressi nella Stamperia Cominiana, eretta a spese de' Sigg. Volpi; de' quali si truovano ancora esemplari vendibili; colli loro prezzi.

Andreæ Naugerii Opera omnia. 1718. 4. char. maj. L. 10. & char. maxima L. 12

Jo. Poleni liber de Castellis per quæ derivantur fluviorum aquæ &c. 1718. cum fig. 4. ch. maj (*a spese dell' Autore.*) L. 3

Hieronymi Fracastorii, aliorumque Veronensium Carmina. 1718. 8. ch maj. L. 4

Marmi Eruditi postumi dell' Orsato, con note. ec. 1719. 4. *in carta grande.* L. 10

Jo. Baptistæ Morgagni Adversaria Anatomica Omnia, Batava editione, quæ posterior est, at minime aucta, longe correctiora. 1719. cum fig. 4. ch. maj. L. 18

Augustinus Valerius de Cautione adhibenda in edendis libris. &c accedunt Patriciorum Venetorum Orationes. 1719. 4. L. 5

Sermoni di S. Carlo Borromeo. 1720. 4. L. 2 : 10

Philippi Riceputi Soc. Jesu Prospectus Illyrici Sacri. 1720. 4. ch. maj. L. 1

C. Valerii Flacci Argonautica. 1720. 8. L. 2

Jo. Poleni Prælectio de Mathesis in rebus Physicis utilitate. 1721. 4. ch. maj. (*a spese dell' Autore.*) L. 1 : 5

T. Lucretius Carus de Rerum Natura; Præfatione, Argumentis, Indice, Var. Lectionibus illustratus. 1721. 8. L. 4

Boëthius de Consolatione Philosophiæ, & Elpidis ejus conjugis qui vulgo feruntur Hymni. 1721. 8. L. 2

Corn. Nepos cum Variis Lectionibus ex Jensoniana & Aldina editione. Edit. III. 1727. *in 8. in carta corsiva.* L. 1 : 10

A. Corn. Celsus, & Q. Serenus Sammonicus de Medicina, cum notis Th. Almeloveenii, & Rob Constantini. nec non Cl. Morgagni IV. doctissimis Epistolis. 1722. 8. L. 7

Sallustius, cum Fragmentis Veterum Historicorum mirum in modum emendatis & auctis. &c. 1722. 8. L. 4

Le Rime del Petrarca riscontrate con ottimi esemplari stampati, e con uno antichissimo Testo a penna con l' aggiunta di molte composizioni, notizie, ec. 1722. 8. L. 4

L' Aminta di Torquato Tasso, e l' Alceo di Antonio Ongaro. emendatissime. 1722 8. L. 2

Le Opere Volgari del Sanazzaro, cioè l' Arcadia alla sua vera lez. restituita, colle note del Porcacchi, del Sansovino, e del Massarengo: le Rime arricchite di molti componimenti: ed alcune Lettere; il tutto riveduto, corretto, ed illustrato. 1723. 4. L. 10

Lettera d' Istruzione a una Monaca Novizia. 1724. 4. (a spese dell' Autore.) L. 2 : 10

Trattato della Tribolazione, di Monsignore Caccia-guerra. 1724. 8. L. 1 : 5

Il Combattimento Spirituale, e le altre Operette divote del P. Scupoli Teatino, nuovamente corrette ed illustrate. 1724. 8. L. 3 : 10

Christophori Cellarii Orthographia Latina. Edit. I. Patavina. 1724 8. L. — : 15

Parere intorno all' antico stato de' Cenomani, ed a' loro confini, del Canonico Paolo Gagliardi 1724 8. L. 1 : 10

La Penelope, Tragedia di Giuseppe Salio, ec. 1724. 8. (a spese dell' Autore.) L. 1 : 10

Joannis Antonii Vulpii Carminum Libri tres. Ejus item Opuscula soluta oratione scripta. Accessere Eruditorum quorumdam virorum, quibuscum ipsi amicitia intercedit, Poëmata nonnulla. Nec non Joannis Antonii Vulpii antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac Hieronymi ejus fratris, Carmina quæ supersunt. 1725. 4 L. 7

M. Accii Plauti Comœdiæ superstites viginti, cum Fragmentis deperditarum: ex optimis quibusque editionibus, at præcipue Friderici Taubmanni. diligentissime repræsentatæ. Accessit Index, in quo rariora & obsoleta poëtæ verba breviter ac dilucide explicantur. 1725. 8. *in carta fina* L. 7 *in car. cors.* L. 5

Le Lettere Familiari di Annibal Caro, divise in due volumi; corrette, ed arricchite d' una giunta considerabile, d' Indici, e di notizie. 1725. in 8. in carta fina L. 7. in carta corsiva L. 5

Veteris Latii Profani Tomus III. in quo agitur de Antiatibus & Norbanis, auctore Josepho Rocco Vulpio. Soc. Jesu Sacerdote. 1726. in 4. chart. maj. cum figuris. *Opera già cominciata dall' Eminentissimo Signor Cardinale Corradini, ed ora continuata per suo comando.* L. 12

La Divina Commedia di Dante Alighieri, giusta l' Edizione degli Accademici della Crusca: accresciuta ora di un doppio Rimario; uno de' Versi interi, l' altro delle sole Desinenze: come ancora di tre Indici copiosissimi; il primo delle Parole, e Frasi, dove si spiegano molti passi difficili del Poeta; il secondo delle Storie, e Favole; il terzo delle cose Storiche accennate per via di Perifrasi; composti dal Sig. Gio: Antonio Volpi. il tutto distribuito in 3. volumi in 8. 1727. in car. fina L. 13. in carta corsiva L. 11

Jo. Antonii Vulpii Oratio habita in Gymnasio Patavino cum ad Physicam publice tradendam aggrederetur, cujus hoc est argumentum: *In rerum Naturæ cognitione ad bene beateque vivendum momenta esse maxima.* 1727. 4. L. 1.

4. L. 1. aneis autem elegantis. fig. exornata. L. 1 : 10

Scisma d' Inghilterra con altre Operette di Bernardo Davanzati, tratte dall' edizione Fiorentina del 1638. citata dagli Accademici della Crusca. 1727. 8. in carta fina L. 2 : 10. in carta cors. L. 2

Vita D. Ignatii Lojolæ, auctore Joanne Petro Maffejo Soc. Jesu, in tres libros tributa. nunc autem quarto libro aucta, plurimisque de Maffejo testimoniis locupletata a Josepho Rocco Vulpio, Soc. ejusdem. 1727. in 8. *in carta fina* L. 4. *in carta corsiva* L. 3.

M. Antonii Flaminii Forocorneliensis Carmina elegantissima quæ supersunt, a Francisco Maria Mancurto multis modis illustrata & aucta. 1727. 8. ch. maj. L. 5

Veteris Latii Profani Tomus IIII. in quo agitur de Veliternis & Coranis, auctore Josepho Rocco Vulpio e Soc. Jesu. cum figuris. 1727. 4. ch. major. L. 12

Due Discorsi della dignità Sacerdotale, col Compendio della Vita, e alcuni Ricordi del Ven. P. Maestro Giovanni d' Avila. 1727. in 8. L. 1

Le Rime d' Angelo di Costanzo. IV. Ediz. molto accresciuta. 1728. in 8. L. 1 : 5

Le Elegantissime Stanze di M. Angelo Poliziano citate dagli Accademici della Crusca nel loro Vocabolario; ridotte a miglior lezione, ed illustrate con varie notizie. 1728. in 8. in car. gr. L. 1

La Rosmunda, Tragedia di M. Giovanni Rucellai Patrizio Fiorentino, correttissima, ed illustrata con varie notizie. 1728 in 8. L. 1

La Tesuisto, Tragedia di Giuseppe Solio Padovano. (a spese dell' Autore.) 1728. in 8. L. 1 : 10

Antonii Arrighii Publici Juris Pontificii Professoris Acroases IIII. de Jure Pontificum universa, habitæ in Gymnasio Patavino mense Novembri, MDCCXXVII. in 4. 1728. L. 3

Jo. Antonii Vulpii, Physicæ Professoris in Gymnasio Patavino, Scholæ duæ: Altera, de Aristotele, ejusque laudatoribus, & reprehensoribus: Altera, Quæ præcipue eidem Philosopho vitio vertantur. His adjectum est Syntagma de veteribus Philosophis, libri I. Physicorum ab Aristotele memoratis, in quo singulorum sententiæ de rerum naturalium principiis breviter & summatim exponuntur: ad usum studiosæ juventutis. eodem Vulpio auctore. 1728. in 4. L. 2

Thomæ a Kempis de Imitatione Christi Libri IV. ex accuratissima P. Heriberti Rosweydi Soc. Jesu recensione. 1728. in 8. *in carta corsiva* L. 2. *in carta fina* L. 2 : 10

MARIA, Rime di Nevalco Pastore Arcade, Parte Seconda. 1728. in 8. con figure (a spese dell' Autore.) L. 3

Josephi Alaleonii in Gymnasio Patavino Institutionum Juris Civilis Professoris Primarii Prælectio ad Tit. Instit. *De Hereditatibus quæ ab Intestato deferuntur.* 4. 1728. L. —: 15

Galateo di Monsignor Giovanni della Casa, Toscano e Latino. 1728. in 8. in carta corsiva L. 1 : 10. in carta fina L. 2

Si vende anche dal Comino il libretto che siegue, stampato nella sua Stamperia, a nome di Giovanni Baldano, Proto della medesima. *Il Paradiso in Terra spalancato a chi vuole, ed è libero a scegliere il più sicuro stato di vita. Consiglio Evangelico destinato al bene delle anime più fortunate, specialmente de' giovani; dal P. Antonio Natale della Compagnia di Gesù. in 16.* in carta fina. L. — : 10

Raccolta di Discorsi Accademici di varj Autori intorno agli Studj delle Donne: la maggior parte recitati nell'Accademia de' Ricovrati di Padova: la qual Raccolta fu messa insieme dal Sig. Gio. Antonio Volpi, Pubblico Professore di Filosofia nello Studio di Padova, e fatta stampare a sue spese nella Stamperia del Seminario di Padova l'anno 1729. in 8. si vende in carta cors. L. 1 : 5. in carta fina L. 1 : 10

Principj di Filosofia Cristiana sopra lo Stato Nuziale ad uso delle Donzelle Nobili, fondati nella ragione divina, ed umana, e nell' autorità ecclesiastica, e profana. Opera utile, e necessaria non solo alla Gioventù dell' uno, e dell' altro sesso, ma ancora ai Padri, e alle Madri, e ai Direttori, e alle Direttrici della medesima. Del Conte Francesco Beretta Udinese. 1730. in 4. in car. curs. L. 6. in car. fina. L. 7 : 10. *„ Questo dottissimo, utilissimo, eruditissimo Libro fu „ stampato da Giovambatista Conzatti, alle „ spese però, e nella maggior parte co' caratteri „ del Comino, e corretto al solito esattamente „ da' Sigg. Volpi. „*

Epitalamio di Gabriele Altilio poeta famoso a' tempi del Sanazzaro, sopra le nozze di Giovan Galeazzo Sforza, allora Duca di Milano, con Isabella d'Aragona, figliuola d' Alfonso II. Re di Napoli; Tradotto elegantemente di Latino in Ottava Rima per suo privato esercizio dall'Abate Giovambatista Carminati Patrizio Veneto. in 4. 1730. adornato tutto di finissimi intagli in rame L. 1 : 10

Gabrielis Faerni Fabulæ Centum, & alia Opuscula. Editio II. elegantior, & auctior. 4. 1730 L. 2 : 10

Jacobi Sannazarii. Gabrielis Altilii. & Honorati Fascitelli Poemata. Editio II. elegantior, & auctior. 4. 1730. L. 7

Sub prælo sunt:

M. Hieronymi Vidæ, Cremonensis, Albæ Episcopi, & Poetæ elegantissimi, Carmina quæ extant, multis modis illustrata. typis luculentis. t. 2. in 4.

